

Majandusaasta aruanne 2009

01.01.2009–31.12.2009

Asutuse nimetus: Riigikontroll

Asutuse registrikood: 74000056

Aadress: Narva mnt 11a, 15013 Tallinn

Telefon: +372 640 0700

Faks: +372 661 6012

Elektronpost: riigikontroll@riigikontroll.ee

Kodulehekülg: <http://www.riigikontroll.ee>

Tegevjuht: Mihkel Oviir

Audiitor: KPMG Baltics

Majandusaasta aruanne koosneb tegevusaruandest, raamatupidamise aastaaruandest ja hinnangust aruande õigsuse ning tehingute seaduslikkuse kohta.

Dokument koosneb 72 leheküljest.

Austatud lugeja!

Riigikontroll töötas ka 2009. aastal selle nimel, et tuua riigile reaalselt kasu asjatundlike tähelepanekute, järelduste ja soovitude kaudu. Maksumaksjatel on õigus olla meie vastu väga nõudlik. Maksumaksja tahab raha eest, mida Riigikontrolli ülalpidamiseks kulutatakse, saada ka tulemusi, mis on seda raha väärt.

Meie ressursid on piiratud, nagu on piiratud kõik meie väikeses riigis. Seetõttu tuleb ka meil keskenduda olulisele ja mitte killustada oma tähelepanu. Kribu-krabu taha takerdumine ei lase keskenduda suurtele tervikküsimustele, mis on riigi elus esmatähtsad ja kuhu lähevad sajad miljonid või isegi miljardid.

Kui traditsiooniliselt on auditeerimine olnud kogu maailmas keskendunud minevikule, siis muutunud ja muutumas on ka auditimaailm. Viimastel aastatel on maailma riikide kõrgeimad auditisutused ennast ümber orienteerinud tulevikule, sest tänapäeva tempo juures ei ole tagantjärele tarkusega midagi peale hakata.

Uus suund tähendab, et minevikku ja olevikku vaadatakse selleks, et anda õigel ajal tuleviku kohta infot poliitilistele otsustajatele – parlamendile ja valitsusele.

Riigikontroll peab olema küll kindlameelne, kuid lähtuma põhimõttest, et kriitilise hinnangu kõrvale peab kritiseerijal olema pakkuda positiivne programm ehk variant, kuidas teha asju paremini. Me ei nõua kellegi verd või vangipanekut, vaid anname rahvusvahelistest standarditest ja tavadest lähtuva auditororganisatsioonina soovitusi, kuidas süsteemide toimimist parandada.

Ühelt poolt on tänapäevase euroopaliku kõrgeima auditisutuse ülesanne öelda, kas valitsus räägib eelarveraha kasutamise kohta käivas aruandes parlamendile tõtt, teiselt poolt aga on ülesandeks anda parlamendile infot selle kohta, kuidas valitsus poliitikat ellu viib ja mida ta maksumaksja raha eest saavutab. Riigikontrolli asi on seega tagada otsustajatele ratsionaalne panoraamne pilt, anda neile erapooletu kõrvaltvaade, mis ei pretendeeri olema ainutõde.

Inimesed peavad saama Riigikontrolli audititest inimeste, mitte ametnike keeles teada, mida riik nende rahaga teeb ja kas inimesed saavad oma maksude eest seda, mida neile on lubatud. Seega on Eesti Riigikontrolli ülesanne anda õigel ajal infot, mis aitaks teha otsuseid ja kujundada poliitikat, mille tulemid on näha alles aastate pärast. Meie auditite roll on teadvustada küsimusi ja ergutada mõttevahetust, kuidas võimalikult ratsionaalselt probleeme lahendada või probleemide teket ennetada, neid ära hoida.

Mihkel Oviir
riigikontrolör

mai 2010

Sisukord

1. RIIGIKONTROLI PÕHITEGEVUS 2009. AASTAL	4
1.1. Struktuur	6
1.2. Finantsauditi osakond.....	7
1.3. Tulemusauditi osakond.....	9
1.4. Kohaliku omavalitsuse auditi osakond.....	15
1.5. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi selgitus Riigikontrolli pädevuse kohta	18
1.6. Auditid, analüüsid ja vastused parlamendile.....	20
1.7. Personal	23
1.8. Välissuhtlus	25
1.9. INTOSAI WGEA sekretariaat	26
1.10. Metoodika, planeerimise ja analüüsi teenistus.....	28
1.11. Kommunikatsiooniteenistus	29
1.12. Haldusteenistus	30
1.13. Ülevaade tähtsamatest majandusnäitajatest.....	31
1.14. 2009. aasta tegevuskava täitmise aruanne	33
2. RIIGIKONTROLÖRI KÕNED NING VASTUS RIIGIKOGU LIIKME ARUPÄRIMISELE 2009. AASTAL.....	36
2.1. Riigikontrolör Mihkel Oviiri kõne 28. oktoobril 2009 Riigikogus	36
2.2. Riigikontrolör Mihkel Oviir tervituskõne Riigikogu pidulikul istungil Asutava Kogu kokkutuleku 90. aastapäeva puhul 23. aprillil 2009.....	42
2.3. Riigikontrolör Mihkel Oviiri vastus Riigikogu liikme Jüri Tamme arupärimisele 26. oktoobril 2009	43
2.4. Riigikontrolör Mihkel Oviiri kõne Riigikontrolli 90. aastapäevale pühendatud vastuvõtul Kadrioru lossis (väliskunstimuuseum) 25. mail 2009	45
2.5. Riigikontrolör Mihkel Oviiri ettekanne Paul Varuli advokaadibüroo konverentsil „Majandus, kuhu lähed? Kas õigus saab aidata?“ 8. mail 2009	47
3. RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE.....	54
4. HINNANG RIIGIKONTROLI SISEKONTROLLISÜSTEEMI KOHTA.....	70
5. ALLKIRJAD MAJANDUSAASTA ARUANDEL.....	71
6. AUDIITORI JÄRELDUSOTSUS.....	72

1. Riigikontrolli põhitegevus 2009. aastal

Kellele töötab Riigikontroll?

Riigikontroll on maksumaksja huvides ja palgal tegutsev sõltumatu audiitor, kelle ülesandeks on uurida, kuidas riik ja kohalikud omavalitsused on maksumaksja raha kulutanud ning mida selle eest talle pakkunud. Riigikontrolli töötulemused on suunatud eelkõige Riigikogule, valitsusele ja avalikkusele.

Kui Riigikontroll ja ministrid on diskussioonipartnerid, kelle ülesanne on teha tööd selle huvides, et riik ajaks maksumaksja asju võimalikult hästi ja säästlikult, siis Riigikogu on nii diskussiooni kujundaja kui ka vahemehe rollis. Ühelt poolt annab ta seadustega raamid diskuteerimiseks, teiselt poolt hindab Riigikontrolli infole tuginedes, kuidas valitsus on riigi raha kulutades rahvaesindajate tahet ehk seadusi järginud. Sealjuures ei huvita Riigikontrolli mitte ainult tegevuse formaalne vastavus seadustele, vaid samavõrra ka see, kas seadused ja valitsuse tegevus on piisavad, et tagada raha sihipärane ja otstarbekas kasutamine ning selline aruandlus, mis annaks kulutamise adekvaatse pildi. Niisiis on suhtlemisel Riigikoguga eesmärgiks teha ettepanekuid riigi juhtimise (s.o eelkõige maksumaksja raha kasutamise) parandamiseks. Riigikontrolli pädevuses pole kedagi karistada, samuti ei teosta ta ise võimu, vaid abistab soovitusi tehes neid, kes otsuseid vastu võtavad.

Aasta jooksul tehtud auditite põhjal koostab Riigikontroll igal aastal Riigikogule esitamiseks kokkuvõtliku aruande – ülevaate riigi vara kasutamise ja säilimise kohta eelmisel eelarveaastal. See on Riigikontrolli põhiseaduslik kohustus.

Maksumaksja on ses suhteahelas mõistagi kõige enam omaniku rollis: temata poleks raha, mida kulutada, temata ei saaks kulutamist kontrollida ega kumbagi – ei kulutamist ega kontrollimist – arvustada. Kuna teemast sõltumata on küsimus tegelikult alati maksumaksja ehk omaniku rahas, siis jõuavad veebilehe ja ajakirjanduse vahendusel avalikkuse ette ka Riigikontrolli audititulemused.

Nii põhiseaduses kui ka Riigikontrolli seaduses on deklareeritud Riigikontrolli sõltumatu institutsioonina, kes otsustab ise auditite tegemise, nende aja ja iseloomu üle. Riigikontroll aga ei ole huvitatud sõltumatusel sel määral, et temast midagi ei sõltuks. Endale seatud kriteeriumide raames (teha auditeid, mille tulemusi oleks võimalik üldistada valitsussektorile laiemalt; võimalikult suur kodanike arv, keda teema oluliselt mõjutab; raha hulk) oleme valmis kaaluma nende soove, kellele töötame. Peamiselt selguvad audititeemad siiski seire tulemusena. See tähendab süstemaatilise teabe kogumist Riigikontrolli huviorbiidis olevate eluvaldkondade kohta, et saada ülevaade probleemidest ja riigi tegevusest nende lahendamisel. Peale uute audititeemade otsimise jälgime asjade käiku ka valdkondades, mida on juba auditeeritud, seirates auditis tehtud soovitusi täitmist või võttes plaani järelauditi.

Riigikontrolli-taoliste institutsioonide kohta kasutatakse rahvusvahelises pruugis väljendit „kõrgeim kontrolliasutus” (*supreme audit institution*), mis tähendab peale põhitegevuse – auditite – kaasaraadmist ka avaliku sektori muus kontrollitegevuses. Riigikontrolli audiitorid nõustavad ametnikke juhtimise, raamatupidamise, sisekontrollisüsteemide ja -auditi arendamisel. Kokkuvõttes ikkagi selle nimel, et kontrolli all oleks võimalikult väikeste kulutustega võimalikult suures ulatuses maksumaksja raha.

Finantsauditi olemus

Riigieelarve seadus sätestab Riigikontrolli kohustuse anda hinnang Vabariigi Valitsuse koostatud majandusaasta koondaruande kohta. Selle aruande kohta arvamuse ettevalmistamiseks annavad oma panuse kõik auditorsakonnad ning selle ülesande täitmiseks planeeritakse ja korraldatakse finantsauditeid selliselt, et auditeeritud saaksid riigi seisukohast olulisemad rahavood, varad ja kohustused. See võib riskihinnangutest lähtuvalt tähendada finantsauditeid nii ministriumides ja nende allasutustes kui ka riigi asutatud sihtasutustes, riigi osalusega äriühingutes jm.

Riigikontroll lähtub auditite tegemisel INTOSAI (Kõrgeimate Kontrolliasutuste Rahvusvaheline Organisatsioon) auditistandarditest, mille järgi koosneb finantsaudit

- raamatupidamise aastaaruande auditist, mis sisaldab arvamust finantsaruannete kohta;
- seaduslikkuse auditist, kus vaadatakse tehingute õiguspärasust, s.t hinnatakse kohaldatavatest seadustest ja määrustest kinnipidamist (vastavusnõuete täitmist).

Raamatupidamise aastaaruannet auditeerides soovime aruande lugejale anda kindlust, et aastaaruanne kajastab õigesti aruandva üksuse tegevust perioodi jooksul ja finantsolukorda perioodi lõppedes. Tehingute seaduslikkuse auditeerimisel hindame, kas auditeeritav on oma majandustegevuses kinni pidanud tema tegevusele kohaldatavatest olulisematest õigusaktidest.

Samuti toome hinnangut andmata välja auditi käigus tehtud tähelepanekud finantsjuhtimise ja sisekontrollisüsteemide kohta.

Tulemusauditi olemus

Tulemusauditi eesmärk on anda Riigikogule, valitsusele ja avalikkusele igakülgset teavet selle kohta, kui hästi on riik endale seatud eesmärgi täitnud. Enamasti seisneb see avalikkuse informeerimises riigi tegevuses esinevatest vajakajäämistest ning vastutavate ametnike suunamises nende probleemidega tegelema. Ent Riigikontroll ei piirdu üksnes puuduste sedastamise ja iseloomustamisega, vaid püüab analüüsida ka probleemide põhjusi ning pakkuda ideid, kuidas neid ületada. Samuti on tulemusauditi eesmärgiks tuvastada parimat halduspraktikat ja aidata kaasa selle levimisele.

Tulemusauditi ja selle aluseks oleva seiretegevuse objektiks on eelkõige igapäevaelus ilmnevad probleemid ja avaliku sektori tegevus nende lahendamisel. Seejuures püüab Riigikontroll keskenduda probleemidele, mis mõjutavad pikaajaliselt paljusid inimesi ning mille puhul on alust oletada süsteemseid puudusi riigi tegevuses. Vältides poliitikasse sekkumist, arvestatakse tulemusauditi teemade valikul ka seda, kas valitsus on uuritava probleemi lahendamiseks üldse midagi teinud või teha plaaninud. Samas võidakse auditeerida ka probleemi, mille suhtes valitsusel küll konkreetne tegevuskava puudub, kuid mis on oluline mõne üldisemal tasemel kindlaksmääratud riikliku eesmärgi saavutamiseks.

Tulemusaudit keskendub kolmele aspektile: säästlikkusele, tõhususele ja mõjususele.

Säästlikkust (eesmärkide saavutamiseks tehtavate kulutuste minimeerimist) Riigikontroll üldjuhul eraldi ei hinda, küll aga võidakse hinnanguid säästlikkuse kohta anda tõhusust uurides.

Tõhusust hinnates analüüsib Riigikontroll avaliku sektori hallatavaid protsesse, seda, kas ja kuidas oleks samade ressurssidega võimalik tegevuse tulemit suurendada või saavutada sama väiksemate **kuludega**.

Mõjusust hinnates analüüsib Riigikontroll

- õigusaktides ja planeerimisdokumentides deklareeritud eesmärkide saavutamist;
- tegevusega tegelikult saavutatud mõju võrrelduna soovitud mõjuga (kui mõju kajastav info puudub või on ebapiisav, püütakse vajalikku teavet ise koguda).

Riigikontrolli huvitab ka see, millised on tõhususe ja mõjususe eeldused. See tähendab analüüsi, kas avalik sektor lähtub oma tegevuste planeerimisel ja elluviimisel heast juhtimistavast ning arvestab ühiskonna vajadusi. Uurida võidakse ka seda, kas valitsusel on teatud ühiskondliku eesmärgi saavutamiseks üldse mingi sihipärane tegevus, kuidas see on kujunenud, kas ja kuidas see haakub valitsuse teiste tegevustega ning kas seda juhitakse piisaval määral. Suurt tähelepanu pööratakse kulused, tulemit ja mõju iseloomustava aruandlusinfo olemasolule ja usaldusväarsusele.

1.1. Struktuur

Riigikontrolli struktuur 2009. aastal oli järgmine:

- finantsauditi osakond, peakontrolör Ines Metsalu;
- tulemusauditi osakond, peakontrolör Tarmo Olgo;
- kohaliku omavalitsuse auditi osakond, peakontrolör Airi Mikli.

Riigikontrolöri ja auditiosakondade tööd toetasid haldusteenistus, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teenistus, kommunikatsiooniteenus, meetodika, planeerimise ja analüüsi teenistus, personaliteenus, raamatupidamisteenistus, välissuhete teenistus ja õigusnõunik. Teenistuste üldjuhiks on Riigikontrolli direktor Tõnis Saar.

Riigikontrolli juures asub ka INTOSAI keskkonnaauditi töörühma sekretariaat, mida juhib samuti direktor Tõnis Saar.

Struktuurimuudatus

2008. aasta sügisel analüüsis Riigikontroll oma arenguvajadusi, misjärel pidas juhtkond kõige tähtsamaks tagada Riigikontrolli võime rääkida juhtivas rollis kaasa avaliku sektori finantsauditi arendamises. Samuti peeti oluliseks suutlikkust kohaldada oma tegevuses INTOSAI standardeid ning tagada meie töötajate ametioskuste tase ja areng.

Suurendada oli vaja ka tulemusauditite asjatundlikkust ja sidusust ning luua suurem kindlus nii eesmärgipärasuses, tulemuslikkuses kui ka kvaliteedis. Riigikontrolör rõhutas muutuste kavandamisel, et ka Riigikontrolli töös tuleb keskenduda tõepoolest olulisele ning osata kaasa rääkida majanduspoliitika tegelike sõlmprobleemide lahendamisel.

1. novembril 2008 toimus Riigikontrollis struktuurimuudatus, mille tulemusel loodi finantsauditi osakond, kuhu koondusid finantsaudiitorid, kes olid seni töötanud ministeeriumide järgi jaotunud tegevuseesmärkidega osakondades. Tulemusaudiitorid koondati ühtsesse osakonda 1. jaanuaril 2009.

Kohaliku omavalitsuse auditeerimise osakond jäi tegutsema, täites oma seniseid eesmärke samas ülesannete mahus.

Nendele muudatustele avaldasid 2009. aastal oma mõju Riigikontrollile osaks saanud tegevusvahendite olulised kärped. Ilmutasime selgelt suuremat nõudlikkust inimeste oskuste, teadmiste ja töötulemuste suhtes, valdkondlikena seatud eesmärgid taasmõtestati. Suurenenud koostöö võimaldas Riigikontrollil mõjusalt kaasa rääkida riigihalduses, keskkonna-, haridus-, majandus- ja kohaliku omavalitsuse valdkonnas kavandatavate arengusihthide seadmisel.

1.2. Finantsauditi osakond

Finantsauditi osakonna ülesandeks on anda hinnang riigi majandusaasta koondaruande õigsusele ja tehingute seaduslikkusele. See ülesanne on Riigikontrollile pandud riigieelarve seadusega ja selleks auditeerib finantsauditi osakond igal aastal kõigi ministeeriumide raamatupidamist ja tehingute seaduslikkust. Samuti on finantsauditi osakonna ülesandeks anda hinnang kõigi põhiseaduslike institutsioonide raamatupidamise aastaaruandele ja tehingute seaduslikkusele. Finantsauditites lähtub Riigikontroll hinnangu andmisel sellest, et

1) raamatupidamise aastaaruanne on õige, kui selle koostamisel on lähtutud riigi raamatupidamise üldeeskirjast, raamatupidamise heast tavast ja raamatupidamise seadusest ning avalikustatud on kogu oluline info, mis annab auditeeritava finantsseisundist õige ja õiglase ülevaate;

2) majandustehingud on seaduslikud, kui tehingud on tehtud kooskõlas riigieelarve seaduse ning iga-aastase riigieelarve seadusega.

Riigieelarve seaduse täitmiseks korraldavad Riigikontrolli auditimeeskonnad ministeeriumide finantsaudititeid koostöös ministeeriumide siseauditi osakondadega, kellele on pandud ülesandeks anda hinnang ministeeriumide raamatupidamise aastaaruannete õigsusele ja tehingute seaduslikkusele. Riigi raamatupidamise aastaaruandesse konsolideeritakse ka riigi asutatud sihtasutuste, riigi osalusega äriühingute ja riigi tulundusasutuse raamatupidamise aruanded. Neid üksuseid Riigikontroll ei auditeeri, vaid tugineb hinnangute andmisel vannutatud audiitorite tööle.

Finantsauditi osakonnas oli 2009. aasta lõpus 16 ametikohta: ametis oli 1 peakontrolör, 3 auditijuhti, 5 vanemaudiitorit ja 7 audiitorit. Neljast lapsehoolduspuhkusel oli aastis 2009. aasta jooksul 3 töötajat. Tulemusauditi osakonnast tuli finantsauditi osakonda üle 1 audiitor. Aasta jooksul koondati 4 töötajat. Kõik ametikohad on 2009. aasta jooksul olnud täidetud.

Osakonna praegune koosseis ei ole piisav, et täita 2011. aastast lisanduvat tööülesannet auditeerida senise riigi koondaruande asemel ka kõigi riigiraamatupidamiskohustuslaste (v.a Riigikontroll) raamatupidamise aastaaruandeid. Esialgsete arvestuste kohaselt on 2011. aastal vaja luua ning täita 10 ametikohta. Kavandatav koosseisu kasv ei nõua riigieelarvest lisaressursse, sest tööülesannete võtmine ministeeriumide siseauditi osakondadelt ning nende panek Riigikontrollile tähendab ressursside ümberjagamist ministeeriumide ja Riigikontrolli vahel.

Osakonna loomisel novembris 2008 seati eesmärgiks järgneva kolme aasta jooksul riigi majandusaasta koondaruande auditite käigus arendada välja võimekus täita riigi 2011. a majandusaasta koondaruandele hinnangut andes grupiaudiitori ülesandeid, lähtudes INTOSAI auditistandardist ning Riigikontrolli seaduse, riigieelarve seaduse ja audiitortegevuse seaduse nõuetest.

Paralleelselt käimasolnud audititega alustatigi 2009. aastal eesmärgi saavutamiseks vajalikke tugitegevusi. Et tagada finantsauditite selge eesmärk ja Riigikontrolli positsioon grupiaudiitorina, esitas osakond Rahandusministeeriumile oma ettepanekud õigusaktide (sh Riigikontrolli seaduse ja riigieelarve seaduse) täpsustamiseks. Osakond koostas finantsauditi koolituskava ning 2009. aasta teises pooles toimusid esimesed kavakohased koolitustsükliid. Uute INTOSAI finantsauditi rakendussuuniste valguses hakati üle vaatama ja täiendama finantsauditi metoodikat.

Aasta jooksul korraldas osakond 18 auditit, mis kõik lõppesid kontrolliaruannetega. Tähelepanekuid ja järeldusi, mis tehti riigi majandusaasta koondaruande auditi raames, kasutati Riigikontrolli ülevaates riigivara kasutamise ja säilimise kohta.

Osakond osales aktiivselt aruteludel ning valmistas ette Riigikontrolli seisukohad riigi raamatupidamise tsentraliseerimise kohta. Riigi raamatupidamise arengu jälgimine ja sellele oma soovitude kaudu kaasaitamine on finantsauditi osakonna oluline tegevussuund. 2009. aastal korraldatud finantsauditites uuris Riigikontroll põhjalikumalt ministeeriumi rolli oma valitsemisala asutuste raamatupidamise koordineerimisel. Toimingute tulemusel selgus, et mitmes ministeeriumis ei ole allasutuste

raamatupidamist piisavalt suunatud ega kontrollitud. Raamatupidamise korraldus on auditites tähelepanu all ka järgnevatel aastatel, eriti seoses Vabariigi Valitsuse kavatsustega viia hiljemalt 2013. aasta lõpuks kõik riigiasutused üle ühisele finants-, personali- ja palgaarvestuse infosüsteemile ning juurutada vastavates arvestuse valdkondades e-arved, muud e-dokumendid ja veebipõhine aruandlussüsteem.

Teine valdkond, mis oli finantsauditi osakonna tähelepanu all, oli uue audiitortegevuse seaduse ettevalmistamine Rahandusministeeriumis ning sellega seonduvad muudatused avaliku sektori üksuste auditeerimisel ja avaliku sektori siseauditi töökorralduses. 2010. aastal jõustunud audiitortegevuse seaduse nõuded laienevad ka Riigikontrollis tehtavatele raamatupidamise aastaaruannete audititele. Alates 2011. aastast on õigus avaliku sektori üksusi auditeerida ainult audiitorite kutseeksami avaliku õiguse eriosa sooritanud vandeaudiitoritel.

Tulenevalt 2010. aastal jõustunud audiitortegevuse seadusest tohivad alates 2011. aastast Riigikontrolli finantsauditi kontrolliaruandeid allkirjastada avaliku sektori vandeaudiitorid. See tähendab, et lähiaastatel tuleb täiendada kõigi Riigikontrolli finantsaudiitorite kutseoskusi, sealhulgas tagada, et riigi 2011. majandusaasta koondaruannet auditeeriks avaliku sektori vandeaudiitorid. Selleks koostati 2009. aastal osakonna kaheaastane koolituskava, kus on arvestatud osakonna koolitusvajadust, sh nii tööks vajalikku täienduskoolitust kui ka audiitori kutseeksami valmistumist. 2009. aastal toimus koolituskavast lähtudes kokku 12 koolituspäeva, sh 5 päeva raamatupidamis- ja 7 päeva auditeerimiskoolitust. Seoses Riigikontrolli koolituseelarve kärbetega ei osalenud osakonna töötajad majavälistel koolitustel.

Olulisemad audititulemused

„Riigikontrolli aruanne riigi 2008. aasta majandusaasta koondaruande kohta“

Riigikontrolli hinnangul on riigi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruanne olulises osas õige ning majandustehingud sooritatud olulises osas kooskõlas riigieelarve seadustega. Riigikontroll on viimastel aastatel korduvalt tõdenud, et raamatupidamine on ministeeriumide keskasutustes valdavalt korras, kuid valitsemisala asutustes esineb endiselt puudusi ning raamatupidamise tase ei ole asutuse ühtlane. Varade ja kohustuste inventeerimine on puudustele vaatamata paranenud ja ka materiaalse põhivara arvestuses esines vigu vähem. Sarnaselt varasemate aastatega tehti investeringutest majandamiskulusid ja vastupidi ning võeti riigieelarve seadusega keelatud kohustusi. Samas on positiivne, et riigihangete seaduse rikkumised on vähenenud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et riigiraamatupidamiskohustuslaste, s.o ministeeriumide ja põhiseaduslike institutsioonide raamatupidamine on aasta-aastalt paranenud. See on Rahandusministeeriumil võimaldanud koostada riigi kohta tervikuna järjest täpsema ja põhjalikuma finantsaruande.

Ines Metsalu
Finantsauditi osakonna peakontrolör

1.3. Tulemusauditi osakond

Tulemusauditi osakond hindab riigi tegutsemise tulemuslikkust, tõhusust ja säästlikkust kõigis ministeeriumides, nende valitsemisalas tegutsevates riigiasutustes, samuti avalik-õiguslikes juriidilistes isikutes ja sihtasutustes, kelle asutaja- või liikmeõigusi ministeeriumid täidavad. Ühtlasi on tulemusauditi osakonna auditeeritavateks riigi äriühingud, kus ministeeriumeid juhtivatel ministritel on kohustus esindada riigi huvisid riigile neis äriühingutes kuuluva enamusotsustusõiguse elluviimisel.

Tulemusauditi osakonna loomisel 2009. aasta alguses loobuti ministeeriumide valitsemisaladest lähtunud auditeerimiskorraldusest ning ehitati osakonna sisestruktuur üles laiapõhjalisematest auditeerimisvaldkondadest lähtudes. Uues struktuuris on auditeerimisvaldkonnad jaotatud neljaks: keskkond, majanduskeskkond, riigi infrastruktuurid ning inimene. Sisejulgeoleku ja riigikaitse valdkonna auditite juhtimine on toodud peakontrolöri otsealluvusse.

Eelmistel aastatel välja kujunenud tulemusauditi valdkondade kõrval on osakonnal kavas keskenduda järgnevatel aastatel majanduskeskkonna ning riigi infrastruktuuridega seotud probleemide auditeerimisele.

Osakonnas oli 29 ametikohta, sh 1 peakontrolör, 5 auditijuhti, 9 vanemaudiitorit ja 14 audiitorit. 2009. aasta alguses oli neist komplekteeritud 38 ametikohta: 1 peakontrolöri, 7 auditijuhi, 11 vanemaudiitori ja 19 audiitori ametikohta. Aasta jooksul võeti osakonda 2 uut töötajat audiitori kohale. Osakonnast lahkus aasta jooksul 10 töötajat. Aasta lõpuks olid kõik ametikohad täidetud.

Osakonna põhieesmärkideks oli anda riigikogule ja avalikkusele keskkonnavaldkonnas ülevaade loodusressursside kasutamisest, riigi tegevusest suureneva energiakasutuse ohjamisel ja kasvuhoonegaaside heite vähendamisel; haridusvaldkonnas hinnata kutseõppeasutuse ümberkorralduse tulemuslikkust ning põhikooli- ja gümnaasiumihoonete renoveerimise tõhusust ning majandusvaldkonnas analüüsida Maksu- ja Tolliameti tegevust maksuvõlgade menetlemisel.

Osakonna strateegiline sise-eesmärk oli teadlikult ja süsteemselt suurendada audiitorite erialalist asjatundlikkust ning tagada, et töötajatel on avaliku sektori auditeerimiseks kõrgtasemel oskused ja teadmised. Auditioskuste parandamiseks töötati välja tulemusaudiitorite kvalifikatsioonikava ning pikaajaline koolitusprogramm, mis hõlmab töötajate kompetentsuse ühtlustamist avaliku halduse, õiguse ja majanduse valdkonnas, auditistandardite tundmises ning audititööriistade kasutamises. Koolitusprogrammi elluviimises osalevad akadeemiliste institutsioonide õppejõud, kolleegid teistest kõrgeimatest kontrolliasutustest ning Riigikontrolli enda töötajaid.

2009. aastal lõpetati 14 tulemusauditiit ning osaleti koos teiste kõrgeimate kontrolliasutustega kolmes rahvusvahelises ühisauditis: „Läänemere keskkonnaseire ja kalandus“, EUROSAI (Euroopa Kõrgeimate Kontrolliasutuste Organisatsioon) WGEA (keskkonnaauditi tööühm) kliimamuutuste audit ning INTOSAI WGEA üleilmne kliimamuutuste audit. Samuti koostati 4 märgukirja ning osaleti aktiivselt iga-aastase riigivara kasutamise ja säilimise ülevaate koostamisel ning valmistati ette riigikontrolöri vastus Riigikogu liikme arupärimisele riigivara võõrandamise kohta.

Lisaks audititele pöörati suurt tähelepanu ELi raha kasutamisele. 2009. a kevadel anti Riigikogu komisjonidele ülevaade Euroopa Liidu toetuste kasutamise seotud probleemidest ning tehti ettepanekud, kuidas toetuste kasutamise tempot suurendada. Riigikontrolli tähelepanekutest lähtudes täiendas Rahandusministeerium ELi toetuste kasutamise aruandlust, täpsustas erinevate osapoolte kohustusi ning tõhustas järelevalvet raha kavandamise ning kasutamise üle.

Rahvusvahelisel tasandil aitasid keskkonnavaldkonna audiitorid koostöös Riigikontrolli juhitava WGEA sekretariaadiga välja töötada rahvusvahelisi juhendmaterjale metsanduse, maavarade kavandamise, kalanduse, kliimamuutuste ning säästva energia valdkonna auditeerimiseks. Samuti tutvustati valminud auditeid mitmetel rahvusvahelistel seminaridel ning osaleti koolitajatena teiste kõrgeimate kontrolliasutuste töötajate õpetamisel.

Olulisemad audititulemused

„Maksu- ja Tolliameti tegevus maksuvõlgade sissenõudmisel“

Riigikontroll auditeeris Maksu- ja Tolliameti (MTA) tegevust maksuvõlgade menetlemisel ning sissenõudmisel. Eesmärgiks oli välja selgitada, kas maksuvõlad, mis eelduste kohaselt tuleb sisse nõuda, ka laekuvad.

Riigikontrolli hinnangul ei ole MTA tegevus maksuvõlgade sissenõudmisel olnud tõhus, kuna võla sissenõudmist alustatakse hilja ja sissenõudjad ei jõua tegeleda kõigi võlgnikega. Puudused maksuvõlgade sissenõudmisel on tingitud eelkõige sellest, et amet ei ole pööranud eelnevatel aastatel maksude sissenõudmise arendamisele piisavat tähelepanu. Hinnanguliselt jäi ebatõhusa maksuvõlgade menetlemise tõttu riigikassasse 2008. aasta teise poolaasta jooksul laekumata vähemalt 150 miljonit krooni maksutulu.

Riigikontroll soovitas karmistada MTA tegevust maksuvõlgade sissenõudmisel ning rahandusministril anda selleks vajalik poliitiline sisend ning eelarveraha. Praegu näitab maksuvõlgade statistika, et põhivõla kasv on pidurdunud, aga see ei pruugi nii jääda ning koos intressiga kogu võlg siiski pidevalt suureneb.

„Riigikutseõppeasutuste ümberkorraldamise tulemuslikkus“

Auditis leiti, et Eesti kutseharidussüsteemi arengukavas aastateks 2005–2008 planeeritud tegevused on enamikus ellu viidud, kuid sellele vaatamata ei ole püstitatud eesmärgid saavutatud. Pärast Riigikontrolli eelmist kutseharidust puudutavat auditit 2005. aastal on korrastatud õppekavaarendus ja kinnitatud riiklikud õppekavad, ajakohastatud on kutsehariduse õiguslikku keskkonda ja uuendatud kutseõppeasutuste, oluliselt on arendatud täiendus- ja ümberõppe korraldust kutseõppeasutustes ning välja töötatud riikliku koolitustellimuse esitamise meetoodika. Arengukavas seatud eesmärkidest ei suudetud täita õpilaste väljalangevuse näitajat, põhiharidusejärgses kutseõppes õppivate õpilaste osakaalu, kutseksamite sooritamise ning lõpetajate tööhõive näitajat.

Auditis juhiti tähelepanu sellele, et kutseõppeasutuste lõpetajate riigieksamite tulemused on nõrgad ning see võib saada takistuseks ülikooli astumisel ning vähendab omakorda kutseõppeasutuste lõpetajate konkurentsivõimet tööturul. Viimase viie aastaga on kutseksamite sooritamine enam kui kolmekordistunud, kuid endiselt väljub kutseõppeasutusest tööturule ilma kutsevalifikatsiooni tõendavat tunnistust omandamata ligi 2/3 lõpetajatest.

Kutseõppeasutuste võrku on oluliselt ümber korraldatud, kuid lähiajal vajab Eesti veel kiireid otsuseid. Põhikooli lõpetajate arv on kahanemas ligi kolmandiku võrra, mis paneb kutseõppeasutused tugevasse konkurentsiolukorda ning sunnib täiendavalt analüüsima, kas olemasolev koolivõrk on jätkusuutlik. Seda tuleks teha koostöös üldhariduskoolide võrgu analüüsiga.

„Riigi tegevus projekti „Koolid korda!“ elluviimisel“

Riigikontroll auditeeris 2004. aastal algatatud koolide korrastamise programmi, mille raames oli kavas investeerida koolihoonetesse ühtekokku 1,8 miljardit krooni (sellest 600 miljonit krooni tuli riigieelarvest ja ülejäänud laenust). Auditi käigus sooviti välja selgitada, kas programm „Koolid korda!“ on vastanud koolipidajate ootustele ja vajadustele ning kas riigi tegevus investeringute suunajana on olnud eesmärgipärane.

Riigikontroll leidis, et projekt „Koolid korda!“ ei ole olnud mõjus koolikeskkonna korrastamise projekt. Projekti käivitumine on veninud, ei ole suudetud teha kogu planeeritud mahus investeringuid ning tehtud investeringud puudutavad vähem kui 5% kogu koolivõrgust. Senise rahastamismudeli majanduslik otstarbekus on küsitav. Praeguseks ei ole riigi tasandil teada, missugused koolid ja millises mahus on elujõulised. Vastu ei ole võetud otsust, millal peaksid kõik jätkusuutlikud koolid korda saama ning kuidas on võimalik nende pidev korrashoid tagada. Kes selle eest riigi tasandil vastutab, ei ole selge.

Kui programmiga jätkata, siis soovib Riigikontroll eelkõige keskenduda riigikoolide kordategemisele, koolivõrgu üldisele korrastamisele ning Riigi Kinnisvara ASi staatuse täpsustamisele riigi kinnisvara korraldamisel, samuti tuleks tähelepanu pöörata hea praktika ja kogemuste levitamisele koolihoonete korrastamisel.

„Riigi tegevus laste riikliku hoolekande korraldamisel“

Riigikontroll auditeeris orbude ja teiste vanemliku hoolitsuseta laste riikliku asendushoolduse korraldust asenduskodudes (varasema nimetusega lastekodu) ja hooldusperedes (tavamõistes tuntud ka kui kasupere). Audititulemusena selgus, et vastupidi riigi püstitatud strateegilisele eesmärgile on perehoolduse osakaal laste asendushoolduses vähenenud. Mõlemad hooldusvormid on vajalikud, kuid riik on hoogsamalt arendanud asenduskoduteenust, nimetades samas prioriteediks peres hooldamist.

Asenduskoduteenusele kulub aastas kümme korda rohkem raha kui perekonnas hooldamisele, sealjuures on perekonnas hooldamine üldiselt lapsesõbralikum ja tagab eluks parema ettevalmistuse. Asenduskodudes on kolm korda rohkem lapsi kui hooldusperedes. Riigi hoolekandel olevate laste arv on aastatega kahanenud, kuid vähenemine on proportsionaalselt suurem olnud hooldusperedes kui asenduskodudes.

Kuna rahastamise aluseks on pearahasüsteem, on asenduskodud huvitatud võimalikult paljude laste asenduskodusse võtmisest. Ka kohalikul omavalitsusel on lihtsam ja kasulikum (kui asenduskodu on omavalitsuse omandis) suunata vanemliku hoolitsuseta lapsed asenduskodusse, mitte peresse hooldamisele. Samuti mõjutab kohalike omavalitsuste otsust saata laps pigem asenduskodusse kui hooldusperesse see, et info vabadest asenduskodukohtadest on paremini kättesaadav kui teave võimalikest hooldusperedest.

Riik on planeerinud lähiaastatel parandada asenduskodude infrastruktuuri uute peremajade ehitamisega Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Šveitsi koostööprogrammi kaasabil. Riigikontrolli hinnangul on eeldatavad ehitusmaksumused oluliselt üle hinnatud, mistõttu võib osa raha jääda kasutamata.

„Riigi tegevus kasvuhoonegaaside koguste vähendamisel“

Riigikontroll auditeeris, kas riik on teinud endast oleneva selleks, et aidata kaasa Eestis tekkivate kasvuhoonegaaside koguste vähendamisele.

Rahvusvaheline üldsus on tunnistanud, et kliima muutumise ja inimeste tekitatud kasvuhoonegaaside emissioonide suurenemise vahel on seos. Kliimamuutuste peatamiseks püütakse nii ÜRO kui ka Euroopa Liidu juhtimisel vähendada maailmas tekkivaid kasvuhoonegaaside koguseid. Euroopa Liidu liikmena ning kliimamuutuste raamkonventsiooni ja Kyōto protokollis osapoolena on Eesti väljendanud valmisolekut anda kliimamuutuste vältimisse oma panus.

Riigikontrolli hinnangul puudub riigil eesmärgistatud kliimapoliitika ja keskkonnaminister pole suutnud täita oma ülesannet olla kasvuhoonegaaside koguste vähendamise eestvedaja. Seetõttu ei ole tähtsustanud teemat ka teised ministrid, kes peavad vähendama kasvuhoonegaaside õhkupaiskamist oma valdkonnas ja seeläbi riigis tervikuna. Kuna Kyōto protokollis sätestatud eesmärk oli juba selle seadmise hetkel täidetud, ei asunudki riik kliimapoliitikaga tegelema. Ka Euroopa Liidus kasvuhoonegaasidega kaubeldes soodustas riik lühiajalise tulu teenimist, kuid kasvuhoonegaaside kogused kauplemise tulemusel ei vähenenud. Riigi tegematajätmistest tõttu kannatab aga karmistuva rahvusvahelise kliimapoliitika tingimustes Eesti konkurentsivõime.

„Ehitusmaavarade kaevandamise riiklik korraldamine“

Riigikontroll auditeeris riigiasutuste tegevust ehitusmaavarade (liiv, kruus, lubjakivi ja dolokivi) kaevandamise korraldamisel.

Riigikontrolli hinnangul ei ole ehitusmaavarade kaevandamine korraldatud jätkusuutlikult, sest pole kehtestatud aastaseid kasutusmäärasid, uute karjäärade avamine lähtub eelkõige ettevõtjate huvist ning järelevalve kaevandamise üle on puudulik. Ehitusmaavarade kaevandamine ei ole keskkonna- ega

inimsõbralik, sest karjäärade avamine pole riiklikult koordineeritud, elanike huvide ja looduskeskkonnaga arvestatakse vähe ning vanu karjääre enamasti ei korrastata. Paljud ettevõtted on ehitusmaavarasid kaevandanud lubatust suuremas mahus. Valdkonnas ilmnunud probleemide tekkimise eest vastutab eelkõige Keskkonnaministeerium.

Riigikontrolli hinnangul oleks maavarade kaevandamise korraldus senisest oluliselt tõhusam, kui kaevandamislubade väljastamisel lähtutaks riiklikest kasutusmääradest, karjäärade avamine kavandataks elanike huve ja keskkonnamõjusid arvestavate riigi ja kohaliku omavalistuse planeeringutega ning kui kaevandamisega rikutud maa korrastataks esimesel võimalusel.

„Kalanduse järelevalve Läänemeresel“

Riigikontroll auditeeris järelevalvet kutselise kalapüügi üle Läänemeresel ning kalanduse korralduseks ja järelevalveks vajaliku infosüsteemi arendamist. Auditis keskenduti traalpüügi järelevalvele, kuna selle püügi mahud võrreldes rannakalandusega on Läänemeres kõige suuremad ning Eestil on kohustus täita traalpüügile kehtestatud Euroopa Liidu järelevalvenõudeid.

Audit on osa Läänemere-äärsete riikide paralleelauditist, mis käsitleb Läänemere keskkonnaseiret ning kalanduse korraldust ja järelevalvet.

Riigikontrolli hinnangul ei suuda traalpüügi järelevalve tõhusalt tuvastada ebaseaduslikku püüki, sest järelevalvet ei kavandata süsteemselt, eri riigiasutuste järelevalvekoostöö ei toimi kohati ning mitut piirkonda kontrollitakse liiga vähe. Samuti halvendavad järelevalve võimekust Põllumajandusministeeriumi ja Keskkonnainspeksiooni eriarvamused kalandusandmete kontrollimisel ja analüüsimisel.

Riigikontroll leidis, et järelevalve tõhustamiseks on vaja kasutada senisest tulemuslikumalt olemasolevaid infotehnoloogilisi vahendeid rikkumiste avastamiseks ja parandada traallaevade lossimiste kontrolli. Kaks eraldiseisvat kalanduse infosüsteemi tuleb siduda terviklikuks infosüsteemiks ning rakendada elektroonilise püügipäeviku süsteem.

„Saastuse kompleksne vähendamine suurfarmides“

2007. aasta lõpuks pidid suured loomakasvatuse ettevõtted omandama keskkonna kompleksloa, mille eelduseks on parima võimaliku tehnika kasutamine. Parim võimalik tehnika on käitajale kättesaadav nüüdisaegne tehnika, mille kasutamine on majanduslikult tootjale vastuvõetav, tagades ühtlasi keskkonnanõuete parima täitmise. Auditiga analüüsiti, kas riik on loomakasvatuse ettevõtetele investeerimistoetuste andmisel tähtsustanud parimat võimalikku tehnikat ja saaste kompleksse vähendamise vajadust ning suunanud ettevõtteid kasutama parimaid võimalikke saadaolevaid tehnoloogilisi lahendusi.

Riik on aastail 2001–2009 toetanud loomakasvatust ELi fondide abil 1,9 miljardi krooniga. Investeeringud elavdasid tootmishoonete ehitamist ja rekonstrueerimist, masinate ning seadmete soetamist ja tehnoloogia ajakohastamist. Suurettevõtete kohustused saaste vähendamisel on alates 2006. aastast oluliselt karmistunud ning loomakasvatuse ettevõtted peavad tegema olemasolevatele investeeringutele lisakulutusi veel 2 miljardi krooni ulatuses. Osa vajalikest kulutustest kaetakse toetuste arvel, mistõttu on oluline kasutada seda raha õigesti, aidates parandada elukeskkonda ning tagades tootmise jätkusuutliku arengu.

Riigikontrolli hinnangul on Põllumajandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumi tegevus saastuse kompleksel vähendamisel suurfarmides andnud vähe tulemusi. Parimat võimalikku tehnikat kasutatakse vaid pooltes loomakasvatustlikes käitistes, mistõttu oli paljudel ettevõtetel raskusi kompleksloa taotlemisel või selles sätestatud nõuete täitmisel.

Tekkinud probleemide põhjuseks on tootjate vähene suutlikkus oma tehnikat tänapäevastada, samuti ministeeriumide vähene koostöö, mille tõttu jäeti tagaplaanile võetud kohustuste täitmise kontrollimine ja vajadus suunata loomakasvatuse ettevõtete investeeringutoetusi saaste vähendamisse.

„Riigi tegevus taimse toidu ohutuse tagamisel“

Toiduohutuse kontrollimise tõhustamiseks koondas Põllumajandusministeerium 2007. aastal järelevalve toidukontrolli üle tervikuna Veterinaar- ja Toiduametisse (edaspidi VTA). Riigikontroll uuris, kas toiduohutuse järelevalveasutuste reform on parandanud toidu keemilise saastatuse kohta kogutava info usaldusväärsust ning aidanud kaasa riikliku järelevalve tugevdamisele.

Riigikontrolli hinnangul kajastasid Veterinaar- ja Toiduameti kontrollide tulemused pestitsiidide toiduohutuse olukorda tegelikust paremana. Audit näitas, et järelevalve ei suuda hinnata saasteainetest tulenevaid ohte, kuna puudub ülevaade eestlaste toitumusharjumustest. Samuti võeti toiduseire käigus toiduohutuse testimisega otseselt mitte seotud proove ning laborite võimekus kahjulike ainete tuvastamisel on kehv.

Ühtlasi juhtis Riigikontroll tähelepanu sellele, et toiduohutuse järelevalvet reformiti poolikult. Vaatamata toiduohutuse järelevalve koondumisele VTA-sse jäi toidu esmatootmise kontrollimine VTA otsese järelevalve alt välja. Selles valdkonnas teostab kontrolle Taimetoodangu Inspektsioon, kel aga puudub õigus kontrollida toiduohutusega seotud nõuete täitmist.

„Riigi tegevus energiasäästu saavutamisel“

Euroopa Liit on võtnud eesmärgiks aastaks 2016 säästa lõpptarbimises energiat 9%, mis aitab leevendada fossiilkütuste kasutamisest tingitud keskkonnaprobleeme ning parandab majanduse konkurentsivõimet. Eestil tuleks sellest lähtuvalt kokku hoida 2678 GWh energiat.

Riigikontroll hindas auditis, kas riigil on selge kokkulepitud tegevusplaan energia säästlikumaks kasutamiseks, ning analüüsis energiasäästu põhimõtete rakendamist riigisektoris, keskendudes eeskätt riigi tegevusele energiatohusate seadmete ja autode ostmisel ning avalike hoonete ehitamisel.

Riigikontrolli hinnangul puudub riigil selge kokkulepitud eesmärk energia säästmiseks ning tulemuslik energiakokkuhoiukava. Kuigi riigi tasandil räägitakse energiasäästust palju, on tegelikud tulemused kasinad. Samuti pole energiasäästu põhimõtteid omaks võtnud riigiasutused, kes ei pööra riigihangete korraldamisel ja riigihoonete haldamisel energiasäästule piisavat tähelepanu. Probleemide tulemusena on Riigikontrolli arvates vähe tõenäoline, et Eesti suudab aastaks 2013 kokku hoida vajaliku koguse energiat.

Energiasäästu alal tegevuse paremaks korraldamiseks lõi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium Krediidid ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutuse KredEx juurde Energia- ja Kliimaagentuuri. Agentuuri eesmärk on vähendada inimeste energiakulutusi ning elavdada ehitus- ja kinnisvarasektorit energiasäästlike majade rajamise toetamise teel. Lisaks hakkab agentuur analüüsima energiasektori trende ja turgude muutusi ning tulevikus korraldama heitmekvoodi oksjoneid.

„Riigi vedelkütusevaru moodustamine ja haldamine“

Majanduse toimimine sõltub suurel määral vedelkütuste kättesaadavusest. Isegi lühiajalised tarneraskused võivad seisata majandustegevuse ning kujutada ohtu riigi julgeolekule. Riik on eraldanud vedelkütusevaru moodustamiseks üle 2 miljardi krooni. Lisaks on kütuse tarbijad kütuse hinnas sisalduva varumaksega toetanud varu hoiustamist enam kui 100 miljoni krooniga.

Riigikontroll hindas, kas AS Eesti Vedelkütusevaru Agentuur (OSPA) on nõuetekohaselt moodustanud riigi vedelkütuse julgeolekuvaru ning sisse seadnud piisava järelevalve, mis kindlustab varude kvaliteetse säilimise. Lisaks uuriti, kas vedelkütusevarud on vajaduse korral operatiivselt kasutusele võetavad, et tagada kriisiolukorras Eesti majanduse tõrgeteta toimimine 90 päeva jooksul.

Riigikontroll leidis OSPA tegevuses olulisi puudusi. Auditeeritud perioodil ei olnud varu nõutavas koguses moodustatud. Varu kasutuselevõtuks pole OSPA välja töötanud tõhusat plaani, mis tagaks kriisiolukorras majanduse tõrgeteta toimimise 90 päeva jooksul. Samuti näitas audit, et järelevalve varude olemasolu üle

on ebapiisava ulatuse ning usaldusväärusega. Riigikontrolli hinnangul pole küllaldaselt maandatud risk, et nõrga kontrolli tõttu läheb kaduma osa vedelkütusevarust.

Tänaseks on OSPA sõnul kütusevaru moodustatud nõutud ulatuses.

“Kultuuripärandi digiteerimine, digitaalsena kättesaadavuse ja säilimise tagamine”

Riigikontroll auditeeris Kultuuriministeeriumi tegevust kultuuripärandi digiteerimise, pikaajalise digitaalse säilitamise ja digiteeritud kultuuripärandi kättesaadavuse tagamisel. Hinnati, kui kaugele on 2008. aasta lõpuks jõutud arengukavas „Digitaalne kultuuripärand 2007–2010” seatud eesmärkide elluviimisega.

Auditi tulemusel selgus, et kultuuripärandi digiteerimisest ja selle olulisusest räägitakse riigi tasandil palju, kuid tegusid on siiani olnud vähe. Kultuuripärandi digiteerimise strateegiline planeerimine ja olemasolev koordineerimismehhanism ei tööta, mistõttu kannatavad eelkõige ministeeriumideülesed arendused: ühtne digitaalhoidla ja juurdepääsuportaal.

Kultuuripärandi digiteerimine on käivitunud suuremates Eesti mäluasutustes. Tänu senisele riigi toetusele on märkimisväärsete tulemusteni digiteerimises jõudnud mäluasutused, kes tegelevad eelkõige vähem ressursse nõudvate, kultuuripärandi tasapinnaliste objektide digiteerimisega (paberdokumendid, fotod, plakatid ja maalid). Kolmemõõtmeliste esemete ja filmide digiteerimist ei ole suudetud käivitada. Digiteerimine oleks aga just osa audiovisuaalse kultuuripärandi ainus säilitamise ning taasesitamise võimalus.

Digiteeritud kultuuripärandi pikaajaline säilimine ei ole tagatud, kuna alati ei kasutata säilitamiseks õiget tehnoloogiat ja säilitusformaate (kandjaid). Säilitamiseks loodud keskne hoidla Eesti Rahvusringhäälingu juures põhineb küll sobival tehnoloogial ning mahutab praeguseks kompetentsikeskustes digiteeritud materjali, kuid arvestades mäluasutustes säilitatava kultuuripärandi mahukust, digiteerimise võimalikku tempot ja ka tänapäeval juba digitaalsena sündivat kultuuripärandit, osutub hoidla tõenäoliselt juba lähiaastal ebapiisavaks.

Kultuuripärand on väheses mahus lihtsalt ja tänapäevaste vahendite abil (ka võrgupõhiselt) kättesaadav ja kasutatav. Käivitunud on üksikud põnevad projektid, mille eeskuju võiks innustada riiki enam hariduslikke ja loomemajandusega seotud projekte toetama.

Tarmo Olgo
Tulemusauditi osakonna peakontrolör

1.4. Kohaliku omavalitsuse auditi osakond

Kohaliku omavalitsuse auditi osakond kontrollib kohalikes omavalitsustes ja nende asutatud sihtasutustes ning mittetulundusühingutes, kus liikmeks on kohaliku omavalitsuse üksus, ja kohaliku omavalitsuse üksuse valitsevat mõju omavates äriühingutes sisekontrollisüsteemide, finantsjuhtimise, finantsarvestuse, majandustegevuse õiguspärasust ja infotehnoloogiasüsteemide usaldatavust ning kohaliku omavalitsuse üksuste valdusesse antud riigi vara, riigieelarvest antavate sihtotstarbeliste toetuste ning riiklike ülesannete täitmiseks eraldatud raha kasutamise õiguspärasust ja tulemuslikkust.

Kohaliku omavalitsuse auditi osakonna koosseisus oli 2009. a algul ette nähtud ja täidetud 13 ametikohta: ametis oli 3 auditijuhti, 3 vanemauditiitrit, 6 auditiitrit (1 auditiitri teenistussuhe on peatatud) ja peakontrolör. 2009. aasta jooksul lisandus osakonda ja täideti 1 uus vanemauditiitri ametikoht ja 1 auditiitri ametikoht koondati ning teenistussuhe 1 auditiitriga lõpetati. Lisaks peatati aasta kestel 1 auditijuhi teenistussuhe, mistõttu on muutunud auditimeeskondade arv ja tööd jätkatakse 2 meeskonnaga. Planeeritud töödega toimetulemiseks on tulnud muuta osakonnasisest töökorraldust ja meeskondade koosseisu. 2009. a lõpul osakonnas täitmata ametikohti ei olnud.

2009. aastal jätkati osakonna mitmeaastasest strateegiast lähtudes tegevust kohaliku omavalitsuse põhiliste probleemide auditeerimisel ning laiendati auditites hõlmatud auditeeritavate ringi kohaliku omavalitsuse üksuste valitseva mõju all olevatele eraõiguslikele isikutele. Lisaks auditite tegemisele tuli 2009. aastal riigi majanduse olukorra kiire muutumise tõttu võtta kasutusele kiiremad ja paindlikumad töömeetodid, et saada ülevaade valdade-linnade probleemidest.

Rajati koostöösidemed huvirühmade ja riigiasutustega, kes on huvitatud kohaliku omavalitsuse üksuste kompetentsuse parandamisest, selleks et käivitaks nende süsteemne juhendamine ja koolitamine. Põhiprobleemiks 2009. aastal oli võimekus auditeerida suurt arvu isikuid ja nende tegevusvaldkondi kiiresti muutuvate majandus- ja finantsprobleemide olukorras.

2009. aastal lõpetati viis valdkonnaauditit, mida oli alustatud 2008. aastal ja mis hõlmasid suuremat arvu (15) valdu-linnu. Seoses riigi majandusaasta koondaruandega auditeeriti KOVide finantsandmeid. Audititoimingutele lisaks koostas osakond ühe osa ülevaatest riigivara kasutamise ja säilimise kohta, mille riigikontrolör esitas Riigikogule. Ka osaleti riigikontrolöri arvamuse koostamisel mitme seaduse eelnõu kohta.

Tööplaanis olnud auditite kõrval koostati osakonnas kaks ülevaadet kohaliku omavalitsuse üksuste tegevusvaldkondade probleemidest. Nendes vaadeldi raske majandusliku olukorra mõjusid ja riske kohaliku omavalitsuse üksuste finantsolukorrale, samuti linnade-valdade võimekuse muutust täita neile seadusega pandud ülesandeid ja endale võetud kohustusi. Eraldi käsitleti majanduslanguse ja riigi kehtestatud täiendavate piirangute mõju ELi tõukefondide raha kasutusele võtmisele.

Kajastatud tegevusvaldkonnad hõlmasid valdade ja linnade finantsvõimekuse probleeme 2009. a I poolaastal ning ülevaadet kohaliku omavalitsuse üksuste osalemisest eraõiguslikes juriidilistes ühingutes. Lisaks korraldati kohalikes omavalitsustes küsitlus, milles uuriti omavalitsuste endi hinnangut ülesannetega hakkamasaamisele ja vajadusele taotleda riigilt toetust raskest finantsolukorrast väljatulemiseks.

Osakond on pidevalt osalenud kohtumistel omavalitsusjuhtide ja maakondlike ning üleriigiliste omavalitsusliitudega ning tutvustanud nii osakonna töid kui ka lõppenud valdkonnaauditite tulemusi. Jaanuaris tutvustati MTÜ Polis, Tallinna Tehnikaülikooli, Tallinna Ülikooli, Tartu Ülikooli, Haldusjuristide Ühenduse, Eesti Linnade Liidu ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu korraldatud seminaril auditi „Seadusest tulenevate järelevalvefunktsioonide täitmine valdades ja linnades“ tulemusi. Mais ja detsembris toimusid maavalitsuste spetsialistidele mitmed detailplaneeringuseminarid, kus arutati detailplaneeringute koostamise korraldamise probleeme kohalikes omavalitsustes.

Kohtumisel OECD Accession Review missiooni esindajaga jaanuaris anti ülevaade Eesti kohalike omavalitsustega seotud probleemidest ja arengusuundadest ning võimalikest korruptsiooniilmingutest kohaliku omavalitsuse üksustes.

Kokkusaamisel Politseiametiga oli kõne all koostöö parandamine politseiprefektuuridega korrupsiooniohu ennetamiseks kohalikes omavalitsustes. Korrupsiooniohu ennetamise küsimuses tegi osakond koostööd ka MTÜ Korrupsioonivaba Eesti esindajatega.

Korduvatel kokkusaamistel Rahandusministeeriumi spetsialistidega arutati siseauditi arendamise võimalusi kohalikes omavalitsustes.

Osakonna tehtud auditite kaasabil on riigi ja üldsuse huvi kohaliku omavalitsuse probleemide vastu suurenenud. Auditoruannetes väljatoodud probleemikäsitlusi ja tehtud soovitusi arvestatakse kohalikkude omavalitsust puudutavate õigusaktide eelnõude väljatöötamisel, kuna eelnõude seletuskirjades on viidatud Riigikontrolli audititele. See kinnitab, et valdade ja linnade auditid on osutanud kohaliku omavalitsuse tegelikele probleemidele ja nõrkadele külgedele ning ka nende põhjustele. Ministeeriumid on auditis tehtud ettepanekutest tulenevalt parandanud mõningal määral valdade-linnade nõustamist ja välja töötanud või täiendanud omavalitsustele mõeldud juhendeid.

Olulisemad audititulemused

„Seadusest tulenevate järelevalvefunktsioonide täitmine valdades ja linnades“

Auditi tulemusena on Riigikontroll seisukohal, et paljud kohalikud omavalitsused ei ole teadvustanud vajadust hinnata ja ennetada ohte, mis nende tegevusvaldkondades võivad realiseeruda. Järelevalve on mitmes omavalitsuses teisejärguline ning ebaregulaarne tegevus. Omavalitsustele on seadustega antud laiad järelevalveõigused väga erinevates eluvaldkondades, kuid pelgalt õiguste olemasolule ei saa rajada lootust, et omavalitsus suudab ja oskab igal alal toimida õiguskorda kaitsva avaliku võimu tasandina.

„Teabe juurdepääsu võimaldamine ja selle piiramine valdades ja linnades“

Kohaliku omavalitsusega seotud teabe kättesaadavus on oluline eelkõige seetõttu, et see mõjutab igaühe teadlikkust oma õigustest ja kohustustest omavalitsuses. Elanike teadlikkus suunab omavalitsust pakkuma elanike vajadustele vastavaid avalikke teenuseid ning on teisest küljest ka eelduseks, et omavalitsus saaks tagada oma territooriumil avalikes huvides kehtestatud nõuete järgimise. Samuti on omavalitsusega seotud teabe kättesaadavus oluline, et muuta valla või linna võimuorganite tegevus läbipaistvaks ning anda avalikkusele teavet oma tegevuse, muu hulgas ka maksuraha kasutamise kohta.

Teabe võimalikult hea kättesaadavuse kõrval on igaühe jaoks olulisemgi teadmine, et tema kohta omavalitsuse ametnikele teatavaks saanud andmeid eraelu, tervisliku seisundi vms kohta kasutatakse ainult eesmärgipäraselt ning et omavalitsus on selleks võtnud kasutusele vajalikud abinõud.

Riigikontroll tuvastas auditi tulemusena, et auditeeritud omavalitsustes ei ole avalik teave alati kättesaadav ning inimesega seotud delikaatsed andmed ei ole omavalitsusasutuses alati piisavalt kaitstud.

„Detailplaneeringute koostamise korraldus valdades ja linnades“

Auditi tulemusel leidis Riigikontroll, et vallad ja linnad ei ole suutelised ära kasutama neile seadusega antud mõjutusvahendeid tervikliku ja läbimõeldud arengu suunamiseks oma territooriumil, sest nad ei koosta detailplaneeringuid ise või ei juhi nende koostamist. Kuna puudub koondülevaade planeeringutest, ei saa huviline kindel olla, et kogu info kavandatavast arengust elukeskkonnas on talle soovi korral kättesaadav. Riigikontrolli hinnangul on kohalikud omavalitsused detailplaneeringute koostamisel süstemaatiliselt rikkunud mitmeid õigusnorme.

Õigusaktid jätavad planeeringute menetlemisel kohalikele omavalitsustele väga suure kaalutusõiguse ja tõlgendamisruumi. Loomingulise iseloomuga planeerimistegevus põrkub aga igapäevaelus tihti formaaljuriidiliste õigusnormide erinevale tõlgendamisele ja sellega seonduvatele vaidlustustele, mille tõttu on nii planeerimistegevust koordineerivad kui ka selle üle järelevalvet tegevad riigiasutused tõdenud, et planeerimine tervikuna ei toimi.

„Revisjonikomisjoni tegevuse, teenistusliku järelevalve ning siseauditi korraldus valdades ja linnades“

Auditi tulemusel leidis Riigikontroll, et süsteemne järelevalve omavalitsuste tegevuse tulemuslikkuse üle puudub. Omavalitsustele seadusega antud kontrollivõimaluste kasutamine ei ole abiks, et omavalitsus täidaks kõiki oma ülesandeid hästi. Revisjonikomisjonid ei ole sisuliselt tööle rakendunud, mistõttu poliitiline järelevalve kohaliku omavalitsuse toimimise õiguspärasuse ja otstarbekuse tagajana ei toimi. Teenistuslikku järelevalvet on korraldatud vaid üksikutes omavalitsustes. Riigikontroll arvab, et omavalitsuste sisemised kontrollivõimalused vajavad kriitilist ülevaatamist. Kuna valdadel ja linnadel endil puudub muudatusteks vajalik initsiatiiv, tuleks Rahandusministeeriumi ja Siseministeeriumi ametnikel kokku saada ning pead tööle panna. Samuti peab riik panustama nende kontrolliviiside toetamisse, mille arendamiseks on KOVides potentsiaali ja valmisolekut.

Ülevaade „Valdade ja linnade finantsvõimekuse probleemid 2009. aasta sügisel“

Analüüs näitab, et 2009. aasta esimene pool tõi viiele omavalitsusele kuuest rahakotti vähem raha kui eelmise aasta sama periood, seejuures ei vähenenud maksutulu ainult neljas omavalitsuses. Enamikul omavalitsustest jäi raha vähemaks viiendiku võrra. Väiksemate, kuni 3000 elanikuga valdade-linnade hulgas on enam selliseid, kus maksutulud vähenesid keskmisest rohkem.

Võrreldes 2008. aasta esimese poolega oli 2009. aastal oluliselt rohkem neid omavalitsusi, kus enam kui pool eelarveaastaks ettenähtud rahast oli keset aastat juba ära kasutatud – 2008. aastal 15% omavalitsusi, 2009ndal üle kolme korra rohkem, s.o 50%. Kohalike omavalitsuste reageering tegelikule olukorrale on olnud eelkõige majandamiskulude ja investeringute otsustav kärpimine, samas on personalikulud vähenenud alla pooltes omavalitsustes, kuigi mõnel pool on olukord nõudnud ka omavalitsustelt töötajate töökoormuse vähendamist ja palgata puhkusele saatmist.

Euroraha tõrgeteta kasutamine muutub üha raskemaks. Ligikaudu kolmandik toetust saavatest omavalitsustest on projektidega alustamise mitu korda edasi lükanud. Olukord on seadnud ohtu haridus-, spordi- ja kultuuriobjektide jätkusuutliku majandamise. Samas ei tohi unustada, et ca 200 omavalitsuste kuuluva objekti puhul on endale võetud kohustus neid viie aasta jooksul sihipäraselt kasutada. Kui seda ei suudeta, siis tuleb arvestada võimalusega, et toetus tuleb tagasi maksta.

„Korruptsiooni ennetamine valdade ja linnade töökorralduses“

Riigikontrolli hinnangul ei tegeletud auditeeritud omavalitsustes korruptsiooni vältiva töökorralduse kujundamisega süsteemselt ega kõiki võimalusi ära kasutades. Mitmes auditeeritud omavalitsuses on rikutud ametiisikule kehtivaid piiranguid, mille tulemusena on tekkinud korruptsiooniohtlik suhe.

Seadusest otseselt tulenevaid formaalseid kohustusi on kohaliku omavalitsuse juhid ja ametiisikud üldiselt järginud, näiteks on nõuetekohaselt teostatud tegevused, mis seonduvad majanduslike huvide deklaratsioonide esitamisega. Korruptsiooni ennetamiseks seadusega antud õigusi ametiisikute tegevust kontrollida aga ei ole auditeeritud valdavalt kasutanud, mis Riigikontrolli arvates on oluliseks puuduseks korruptsiooni vältimisel omavalitsustes. Võimaluste kasutamata jätmist põhjendati sageli veendumusega, et korruptiivsed teod välistab ametnike hea ülevaade üksteise tegemistest. Auditiga tuvastatud olukord sellise arvamus põhjendatust ei kinnita.

Airi Mikli
Kohaliku omavalitsuse auditi osakonna peakontrolör

1.5. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi selgitus Riigikontrolli pädevuse kohta

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium langetas 19. märtsil 2009. a Riigikontrolli põhitegevuse seisukohalt olulise kohtuotsuse.

Otsusega kinnitas Riigikohus Riigikontrolli õigust auditeerida nii valdade ja linnade munitsipaalvara kasutamise õiguspärasust kui ka kohaliku omavalitsuse üksustele riigi poolt sihtotstarbeliselt eraldatud raha kasutamise õiguspärasust ja tulemuslikkust. Lahendis esitas Riigikohus mitmeid olulisi selgitusi Riigikontrolli tegevuse eesmärkide ja pädevuse kohta, mistõttu on kohtulahend oluline mitte üksnes seoses omavalitsusüksuste auditeerimisega, vaid ka Riigikontrolli kui institutsiooni rolli mõtestamisega Eesti riigihalduses tervikuna.

Tallinna Linnavolikogu taotles, et Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium tunnistaks kehtetuks riigikontrolli seaduse sätteid, milles käsitletakse Riigikontrolli õigust auditeerida kohaliku omavalitsuse üksusi ja nende kontrolli all olevaid juriidilisi isikuid. Tallinna Linnavolikogu leidis, et vaidlustatud normid on ebaproportsionaalsed ega arvesta kohaliku omavalitsuse autonoomiat, samuti on vastuolus õigusselguse põhimõttega.

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium jättis 19. märtsi 2009. a otsusega Tallinna Linnavolikogu taotluse rahuldamata ning esitas kohtuotsuses järgmised seisukohad.

Kolleegium leidis, et kuigi Riigikontrolli kontrollitegevusega kaasnevad ebasoodsad mõjutused kohaliku omavalitsuse enesekorraldusõigusele, on need mõjutused õiguspärased ja kooskõlas põhiseadusega. Ebasoodsate mõjutustena käsitas kolleegium Riigikontrolli kontrollitoiminguid, mis piiravad omavalitsusüksuse vabadust oma sisemise töö korraldamisel. Seevastu Riigikontrolli kontrolliaruannetesse puutuvalt leidis kolleegium, et kontrolliaruande avalikustamine valla või linna enesekorraldusõigust ei piira.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium rõhutas, et kontrolliaruandes avalike vahendite kasutamise õiguspärasusele ja tulemuslikkusele heakskiidu andmine avaldab pigem positiivset mõju omavalitsusüksuse mainele ja tegevusele. Ka puuduste kõrvaldamiseks ja nende edasiseks vältimiseks tehtud ettepanekute mõju saab olla soodne ja avalikkuse huve arvestav. Kui taunivad hinnangud ja ettepanekud on kohaliku omavalitsuse arvates väärad või põhjendamatud, on tal võimalik reageerida, esitades oma vastulause kontrolliaruandele lisatavasse kirjalikku arvamusse.

Õigusselgusetust käsitlevate etteheidete kohta leidis kolleegium, et riigikontrolli seaduse sätteid on piisavalt õigusselged ning võimaldavad ühelt poolt Riigikontrollil otsustada, mida, millises ulatuses ja kuidas tal on võimalik kontrollida, ning teisest küljest kohalikul omavalitsusel Riigikontrolli võimalikku tegutsemist ette näha.

Seoses põhiseaduses sätestatud Riigikontrolli kontrolliulatusega riigivara üle rõhutas kolleegium, et avalikkuse huvides peab riigivara üle olema lünkadeta kontrolli võimalus. Avalike vahendite üleandmine riigilt teistele isikutele (sh kohaliku omavalitsuse üksustele) ei või tähendada, et riigil ja avalikkusel kaob ülevaade avalike vahendite kasutamise üle. Kolleegium tegi järelduse, et põhiseadus ei piira Riigikontrolli võimalusi teostada majanduskontrolli kõigi riigivara liikide ja selle vara kasutajate üle. Majanduskontrolli sisusse puutuvalt märkis kolleegium, et majanduskontroll peab andma nii avalikkusele kui ka seadusandjale ülevaate riigivara kasutamise kohta, samuti aitama avaliku halduse kandjatel hinnata oma tegevuse kvaliteeti ning avastada ja kõrvaldada puudusi oma tegevuses. Lisaks peab kontroll tagama avaliku võimu kasutamise läbipaistvuse, mis omakorda toetab usaldust avaliku võimu vastu.

Riigikontrolli õigust auditeerida valdade, linnade ning nende kontrolli all olevate isikute vara kasutamise õiguspärasust pidas kolleegium sobivaks, vajalikuks ja proportsionaalseks lahenduseks. Kolleegium rõhutas siinjuures, et seadusandja kehtestas vaidlustatud sätteid, et tugevdada väliskontrolli avaliku sektori vahendite õiguspärase ja otstarbeka kasutamise üle, vähendada korruptsiooniohtu ja aidata kaasa võimalike korruptsioonijuhtumite avalikustamisele.

Kolleegium märkis, et kohalikud omavalitsused tegutsevad riigi tasandiga samas ruumis nii faktiliselt kui ka õiguslikult. Nad on osa avalikust sektorist ja avaliku võimu teostamise süsteemist, kelle tegevuse vastu avalike vahendite kasutamisel on rahval nii riigivõimu kandjana kui ka kohaliku kogukonna esindajana põhjendatud huvi. Riigi huvi omavalitsusüksuste õiguspärase tegevuse vastu on seotud ka asjaoluga, et need üksused on osa riigieelarve süsteemist ning mõjutavad oma tegevusega ka riigi majanduslikku seisundit. Kohalikud omavalitsused peavad seaduslikkuse põhimõtet arvestades lähtuma võimu teostamisel põhiseadusest ja nii riigi kui ka endi kehtestatud õigusaktidest. Riigikontrolli üks ülesandeist on tagada õiguspärasuse kontrolli käigus selle põhimõtte järgimine.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium leidis, et Riigikontrolli seaduses ette nähtud menetlus ja lähtumine rahvusvahelistest auditistandarditest tagab omavalitsusüksuse enesekorraldusõiguse riive leevendamise. Kohalikud omavalitsused ei ole kontrolli tulemusel allutatud Riigikontrollile, nende ja Riigikontrolli vahel ei esine subordinatsioonisuhteid. Omavalitsused teevad oma otsused iseseisvalt ning need otsused teinud isikud kannavad õiguslikku ja poliitilist vastutust õigusaktides ette nähtud korras. Riigikontrolli tegevus ei too kaasa vahetut sanktsiooni. Õigusvastase tegevuse kohta märkuse tegemine selle õiguspärasele rajale pööramiseks ei saa olla kohaliku omavalitsuse autonoomiasse sekkumine.

Eeltoodud järeldustega kinnitas Riigikohtu kolleegium, et Riigikogu tegi 2005. aastal Riigikontrolli seadust muutes, millega laiendati Riigikontrolli pädevust kohaliku omavalitsuse üksuste auditeerimisel, õige ning põhiseaduspärase otsustuse.

Tiina Ojasalu
Riigikontrolli õigusnõunik

1.6. Auditid, analüüsid ja vastused parlamendile

Auditid on esitatud ministeeriumide ja nende haldusalade kaupa. Kui üks audit puudutab mitme ministeeriumi valitsemisala, on see audit esitatud kõikide asjakohaste ministeeriumide juures.

Haridus- ja Teadusministeerium

27.07.2009 – Haridus- ja Teadusministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

06.07.2009 – Riigikutseõppeasutuste ümberkorraldamise tulemuslikkus

Justiitsministeerium

27.07.2009 – Justiitsministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Kaitseministeerium

26.10.2009 – Ajateenistusse kutsumise korralduse tõhusus

16.09.2009 – Riigikontrolli arvamus Balti Kaitsekolledži 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande kohta

07.09.2009 – Kaitseotstarbelise varustuse hangete korraldus

25.08.2009 – Kaitseministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Keskkonnaministeerium

26.11.2009 – Riigi tegevus kasvuhoonegaaside koguste vähendamisel

29.07.2009 – Keskkonnaministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

14.05.2009 – Ehitusmaavarade kaevandamise riiklik korraldamine

Kultuuriministeerium

30.07.2009 – Kultuuriministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

17.04.2009 – Kultuuripärandi digiteerimine, digitaalsena kättesaadavuse ja säilimise tagamine

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

24.08.2009 – Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

13.07.2009 – Riigi vedelkütusevaru moodustamine ja haldamine

03.06.2009 – Riigi tegevus energiasäästu saavutamisel

24.04.2009 – Pürotehnika järelevalve tulemuslikkus

Põhiseaduslikud institutsioonid

29.07.2009 – Riigikantselei 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

29.05.2009 – Vabariigi Presidendi Kantselei 2008. aasta majandusaasta aruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

29.05.2009 – Riigikogu Kantselei 2008. aasta majandusaasta aruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

29.05.2009 – Riigikohtu 2008. aasta majandusaasta aruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

29.05.2009 – Õiguskantsleri Kantselei 2008. aasta majandusaasta aruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

16.01.2009 – Arvamus digitaaldokumentide halduse ja säilitamise korraldusest riigihalduses

Põllumajandusministeerium

21.09.2009 – Saastuse kompleksne vähendamine suurfarmides

29.07.2009 – Põllumajandusministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

07.05.2009 – Kalanduse järelevalve Läänemerele

04.02.2009 – Riigi tegevus taimse toidu ohutuse tagamisel

Rahandusministeerium

18.09.2009 – Riigi tegevus projekti "Koolid korda!" elluviimisel

10.09.2009 – Maksu- ja Tolliameti tegevus maksuvõlgade menetlemisel ja sissenõudmisel

28.08.2009 – Riigikontrolli aruanne riigi 2008. aasta majandusaasta koondaruande kohta

30.07.2009 – Rahandusministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Siseministeerium

28.07.2009 – Siseministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

14.05.2009 – Turvaettevõtjate üle teostatava järelevalve korraldus

Sotsiaalministeerium

28.07.2009 – Sotsiaalministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

26.06.2009 – Riigi tegevus laste riikliku hoolekande korraldamisel

Välisministeerium

31.07.2009 – Välisministeeriumi 2008. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus

Varia

26.10.2009 – Riigikontrolör Mihkel Oviiri vastus Riigikogu liikme Jüri Tamme arupärimisele

12.10.2009 – Ülevaade riigi vara kasutamisest ja säilimisest 2008. aastal

29.09.2009 – Valdade ja linnade finantsvõimekuse probleemid 2009. aasta sügisel

Kohalikud omavalitsused

22.12.2009 – Korruptsiooni ennetamine valdade ja linnade töökorralduses

28.05.2009 – Revisjonikomisjoni tegevuse, teenistusliku järelevalve ning siseauditi korraldus valdades ja linnades

15.05.2009 – Detailplaneeringute koostamise korraldus valdades ja linnades

26.03.2009 – Teabele juurdepääsu võimaldamine ja selle piiramine valdades ja linnades

20.01.2009 – Seadusest tulenevate järelevalvefunktsioonide täitmine valdades ja linnades

1.7. Personal

2009. aasta lõpus oli Riigikontrolliga teenistussuhtes 91 inimest, aktiivselt töötas 80 inimest. Üldine tööjõu voolavus aasta jooksul oli 20%, suuremas osas oli see peale sunnitud palgaeelarve järsust kärpest.

Riigikontrolli eelarvet kärbiti raske aasta ja eelarve alalaekumise tõttu kahel korral: esmalt vähendati eelarvet 4,6 miljoni, seejärel 3,1 miljoni krooni ulatuses, kokku võrreldes 2008. aastaga 18%.

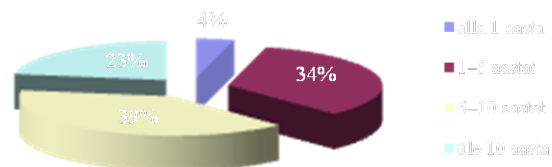
Riigikontrollis kaotati seetõttu ametnike preemia ja tulemustasu fondid, toimus koondamine ja majanduskulud vähendati miinimumini.

Personalivaldkonna peamised projektid 2009. aastal on seotud kutseoskuste süsteemse ja laiaulatusliku arendamisega. Selleks on nii finants- kui ka tulemusaudiitoritele välja töötatud ja rakendatud kvalifikatsiooniprogramm. Sise- ja väliskoolituste kogumaht oli keskmiselt 47 tundi teenistuja kohta.

Aktiivses rollis jätkati rahvusvahelisel tasandil keskkonnaauditi edendamisel. Ka 2009. aastal korraldati INTOSAI keskkonnaauditi töörühma sekretariaadi eestvedamisel edukalt olulise rahvusvahelise ulatusega üritusi.

Riigikontrolli aktiivsetest töötajatest 22,5% on teenistuses olnud üle kümne aasta. 2006. aastal loodud kohalikke omavalitsusi auditeeriva osakonna tõttu on suur 1–5 aastat töötanute (34%) osakaal, kuid aasta jooksul teenistusse asunute suhtarv (4%) on võrreldes varasemaga väga väike.

Joonis 1. Riigikontrolli töötajate staaž 31.12.2009. a seisuga

Riigikontrollis on selge kõrgharidusega töötajate enamus – 93% kõigist töötajaist, neist 37% on akadeemilise kraadiga. Ainult 7%-l töötajatest ei ole kõrgharidust ja nad ei ole seda ka omandamas. Palju on ka akadeemilist õpet magistri- või doktoritasemel jätkavaid teenistujaid: 13% töötajaist on õpinguid lähiajal lõpetamas ja kaitsmas magistri- või doktoriväitekirja.

Joonis 2. Riigikontrolli töötajate haridustase 31.12.2009. a seisuga

Riigikontrolli soolises jaotuses on toimunud väike muutus: naiste osakaal on suurenenud 1%. Töötajate hulgas oli 2009. aasta lõpu seisuga mehi 31% ja naisi 69%.

Töötajate keskmine vanus on 37 aastat ning suurim on 31–40-aastaste teenistujate vanuserühm (46%), sellele järgneb 21–30-aastaste teenistujate vanuserühm (26%).

Riigikontrolli teenistuste koosseis on läbi aegade väikseim. Teenistustes töötas aasta lõpu seisuga 25 inimest (sh 2 WGEA inimest), mis tegelikult ei anna muuks võimalust kui tegeleda igapäevaste jooksvate küsimustega. Arenduspotentsiaal nii inimeste kui ka eelarveraha vähesuse tõttu on ohtlikult kehvast seisust. Seetõttu kannatavad nii käimasolevate projektide valmisaamine kui ka uued arendustööd, see ei ole aga pikemas perspektiivis jätkusuutlik.

Kairi Kübarsepp
Personaliteenistuse juhataja

1.8. Välissuhtlus

Riigikontrolli 2009. aasta välissuhtlusele avaldasid oma mõju eelarvekärped ja muudegi ressursside piiratus, mistõttu tuli loobuda osalemisest mõnes rahvusvahelises töörühmas ja kohandada varem kavandatud plaane muutunud oludele. Endiselt jäi välissuhtluse prioriteediks Riigikontrolli juhitava INTOSAI keskkonnauditi töörühma (WGEA) tegevusega seonduv. INTOSAI nimel taotles Riigikontroll ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni protsessis vaatleja staatust ja alates selle osapoolte Kopenhaageni konverentsist detsembris ongi WGEA seal INTOSAI esindajaks.

Riigikontrolör osales märtsis EUROSAI-ARABOSAI konverentsil Pariisis, kus arutluse all olid kõrgeimate kontrolliasutuste võimalused suurendada riigiasutuste tegevuse tulemuslikkust. Käsitleti riikide finantsseisundi ja avaliku sektori toimimise mõjususe hindamist ning sellega seonduvaid avalikkuse ootusi. INTOSAI juhatuse koosolekul Lõuna-Aafrika Vabariigis novembris andis riigikontrolör ülevaate WGEA tööst. Detsembris võttis Riigikontrolli delegatsioon eesotsas riigikontrolöriga osa Euroopa Liidu kõrgeimate kontrolliasutuste juhtide kontaktkomitee koosolekust Budapestis. Koosoleku päevakorras olid sellised olulised teemad nagu kõrgeimate kontrolliasutuste võimalik toetus valitsuste abinõudele rahandus- ja majanduskriisiga toimetulekuks, kontrolliasutuste sõltumatus tagamine, ideede ja kogemuste vahetamine ELi liikmesriikide arengusuundade ning ELi raha kasutamise auditeerimise kohta jm. Koosoleku raames toimunud seminaril käsitleti fiskaalpoliitika juhtimist ja kontrolli, eelarveprotsessi, pangandussüsteemi järelevalvet ja stabiliseerimist, riigi regulatiivse ja järelevalvetegevuse karmistamise vajadust ning kontrolliasutuste rolli nendes protsessides.

Balti riikide, Põhjamaade ja Poola kõrgeimate kontrolliasutuste esindajate aastakoosolek toimus Poolas Sopotis esimest korda riigikontrolöride tasemel. Koosolekul vahetati mõtteid ELi tõukefondide auditite kinnitusavalduste koostamise üle, arutati ülesandeid seoses rahandus- ja majanduskriisiga, käsitleti rahvusvaheliste keskkonna ühisauditite mõjukuse parandamise võimalusi. Edaspidi otsustati aastakoosolekuid korraldada vaheldumisi riigikontrolöride ja ekspertide tasemel üle aasta.

Riigikontrolli direktor esindas Riigikontrolli INTOSAI teabe ja kogemuste vahetamise komitee juhtkomisjoni koosolekul, Euroopa ning Ladina-Ameerika ja Kariibi mere riikide kõrgeimate kontrolliasutuste ühiskonverentsil, mis keskendus keskkonnaküsimustele. Samuti osales ta SIGMA ekspordina endise Jugoslaavia Makedoonia Vabariigi finantsjuhtimise ja -kontrolli hindamissmissioonil.

Riigikontrolli esindajad osalesid jätkuvalt INTOSAI privatiseerimise, majandusregulaatorite ning avaliku ja erasektori koostöö auditi töörühma, INTOSAI institutsionaalse võimekuse arendamise komisjoni, EUROSAI keskkonnauditi ja IT töörühma ning ELi kõrgeimate kontrolliasutuste juhtide kontaktkomitee ELi finantsjuhtimise aruannete töörühma tegevuses ning võtsid osa ülemaailmse finantskriisiga tegelemiseks moodustatud INTOSAI rakkerühma ja selle kahe alamkomisjoni tööst. Riigikontroll kuulub ka Euroopa Liidu kõrgeimate kontrolliasutuste juhtide kontaktkomitee fiskaalpoliitika ja Lissaboni strateegia auditi koostöövõrgustikku.

Aasta jooksul osalesid Riigikontrolli audiitorid mitmetel EUROSAI, INTOSAI, Euroopa Liidu kõrgeimate kontrolliasutuste kontaktkomitee korraldatud, aga ka muudel seminaridel ja koolitustel, tegutsesid ise koolitajatena nii EUROSAI korraldatud tulemusauditi seminaril Prahas kui ka INTOSAI standardite seminaril Varssavis.

Rein Söörd
Välissuhete teenistuse juhataja

1.9. INTOSAI WGEA sekretariaat

INTOSAI keskkonnaauditi töörühm (*Working Group on Environmental Auditing*, WGEA) asutati 1992. aastal. Sellesse töörühma kuuluvad rohkem kui 70 riigi kõrgeimaid kontrolliasutused ja see on ligi 200 liikmega maailmaorganisatsiooni suurim töörühm. WGEA eesmärgiks on edendada keskkonnaaudititeid nii liikmesriikides kui ka maades, mis pole WGEA liikmed. WGEA tööd juhib juhtkomisjon (*Steering Committee*), kuhu kuulub 17 auditiasutust.

2007. aastast on INTOSAI keskkonnaauditi töörühma juhiks Eesti Riigikontroll. WGEA sekretariaati juhatab Riigikontrolli direktor ning sekretariaadis töötab kaks vanemnõunikku.

INTOSAI WGEA sekretariaadi kohustused:

- koordineerida töörühma tööplaani täitmist ning tagada selle regulaarne uuendamine;
- esindada INTOSAI WGEAd rahvusvahelisel tasandil;
- korraldada INTOSAI WGEA juhtkomisjoni jm töökoosolekuid ning valmistada ette nende töömaterjalid (sh päevakord), protokollid;
- saada ülevaade liikmesriikide keskkonnaaudititest ning analüüsida metoodika arengusuundi koostöös Riigikontrolli keskkonnaauditi meeskonnaga;
- täiendada ning kommenteerida tööplaani projektide materjale ja aruandeid koostöös Riigikontrolli keskkonnaauditi meeskonnaga;
- organiseerida INTOSAI WGEA projektaruannete ingliskeelne toimetamine ja INTOSAI-le esitatavate materjalide tõlkimine INTOSAI viide ametlikku töökeelde (inglise, prantsuse, saksa, hispaania ja araabia);
- hallata keskkonnaauditite andmebaasi;
- hallata ja arendada WGEA kodulehekülge <http://www.environmental-auditing.org>;
- toimetada ja levitada elektroonilist infokirja Greenlines.

Ajavahemikuks 2008–2010 on välja töötatud töökava, mille järgi tuleb INTOSAI WGEAs alustada ja kolme aasta jooksul ellu viia viis suurprojekti:

- regionidevaheline kliimamuutuste paralleelaudit (juhib Kanada);
- regionaalsed paralleelauditid (regioonid ise valivad teemad, juhivad regiooni koordinaatorid);
- juhendmaterjali koostamine, et auditeerida valitsuste toimetulekut kliimamuutustega (juhib Norra);
- juhendmaterjali koostamine, et auditeerida valitsuste saavutusi jätkusuutliku energeetika juurutamisel (juhib Tšehhi Vabariik);
- juhendmaterjali koostamine, et auditeerida valitsuste toimetulekut keskkonnanõuete täitmisel metsanduses (juhib Indoneesia), mineraalsete loodusressursside kaevandamisel (juhib Tansaania) ja kalanduses (juhib Lõuna-Aafrika Vabariik).

2009. a korraldati üks töörühma koosolek, mis toimus Kataris 25.–29. jaanuarini ning kus peamiseks teemadeks olid keskkonnakonventsioonid ja -lepingud, kliimamuutused, loodusressursside auditeerimine ning keskkonnaauditite aktuaalsed teemad. Samuti korraldati 2009. a üks juhtkomitee koosolek, mis toimus Indoneesias 3.–8. augustini ning kus tutvustati ülalnimetatud juhendmaterjalide esimesi versioone. 2009. a valmistati ette ka järgmisi kohtumisi: juhtkomitee 9. kohtumine Tansaania 15.–18.02.2010 (juhendmaterjalide ning uue tööplaani arutelu) ning töörühma 13. kohtumine Hiinas 7.–11.06.2010 (projektide ning uue tööplaani kinnitamine).

Oma eesistumise perioodil on Riigikontroll seadnud eesmärgiks tugevdada ja elavdada WGEA erinevate tööorganite koostööd ning rakendada efektiivsemalt tööle regioonide koordinaatorid.

Sekretariaat osales aprillis OLACEFSi (Ladina-Ameerika ja Kariibi Mere Piirkonna Kõrgeimate Kontrolliasutuste Organisatsioon) keskkonnaauditi töörühma koosolekul Argentinas ning oktoobris EUROSAI vastava töörühma koosolekul Sofias. Teiste regioonide kohtumisi 2009. a ei toimunud.

Aktiivselt osaleti ka EUROSAI keskkonnaauditi töörühma juhtkomisjoni töös. Osaleti INTOSAI kogemuste jagamise komitee juhtkomisjoni koosolekul 5.-6. märtsil 2009 New Delhis, seminaril „Raising awareness of ISSAIs“ oktoobris Poolas, 59. INTOSAI juhtkonna kohtumisel novembris ja UNEPi (*United Nations Environmental Programme*) keskkonnakonventsioonide projekti juhtkomitee kohtumisel Pariisis novembris 2009.

Üheks oluliseks sündmuseks WGEA-le oli 2009. a kindlasti ka võimalus korraldada tutvustav üritus rahvusvahelisel kliimakonverentsil Kopenhaagenis, esindades vaatlejana maailma kõrgeimaid kontrolliasutusi ühendavat organisatsiooni INTOSAI. Üritusel keskenduti kliimamuutuste auditeerimisele üle maailma, anti ülevaade organisatsioonist ning kliimamuutuste auditeerimise juhendmaterjalist, mis valmib 2010. aastal. Samuti esitleti üleilmset kliimamuutuste ühisauditit ning äsja valminud Euroopa regiooni ühist kliimaauditit.

2010. a viiakse lõpule kõik selle tööperioodi projektid ning koostatakse uus tööplan aastateks 2011–2013.

Tõnis Saar
INTOSAI WGEA sekretariaadi juht

1.10. Metoodika, planeerimise ja analüüsi teenistus

2009. aastat võib auditimetoodika arengu poolest nimetada suhteliselt rahuliku arengu aastaks. Kui sellele eelnenud perioodidel toimus mitmeid põhimõttelisi uuendusi (kasutusele võeti Riigikontrolli enda auditikäsiraamat, dokumenteerimisel hakati kasutama tarkvara TeamMate jne), siis aruandeaastal toimus eelkõige nende kinnistamine. Finantsauditite suvise kvaliteedihindamise järel soovis auditiosakond TeamMate'i sisestatud dokumendipõhjad ning tehinguklassid üle vaadata ja korrigeerida neid. Aasta lõpus sõnastati ka tulemusauditite kvaliteedikriteeriumid eesmärgiga korraldada 2010. aastal hindamine.

Päris uutest arendustöödest võib ära märkida aasta keskel valminud tööplani täitmise graafilise lahenduse siseveebis. Graafik annab iga auditi kohta jooksvalt visuaalselt infot auditi eri etappide tähtaegade ja nende järgimise kohta.

2009. a märkimisväärsamad tehnilist poolt puudutavad küsimused olid järgmised:

- Seoses dokumendihalduse platvormivahetusega tõusis päevakorda TeamMate'i asendamine Sharepointi keskkonnaga, mistõttu alustati nõuete dokumenteerimist, nende täpsustamine koostöös arendajaga on veel pooleli.
- Probleeme on olnud uue veebiküsimustikuga, mis pole alati olnud kõige töökindlam ega funktsionaalselt vastanud kasutajate ootustele. Seetõttu töötati 2009. a välja veebiküsimustiku nõuded, mille põhjal loodetakse 2010. a leida Riigikontrollile sobivam lahendus.
- Samuti lahendati kogu möödunud aasta jooksul vahelduva eduga saldoandmikke peegeldava QlikView probleeme (algselt segadus andmete saamisel Rahandusministeeriumist, kes kogemata ei saatnud kogu vajalikku andmestikku; hiljem andmete uuendamise tehnilised probleemid, mille põhjustele isegi oma ala spetsialistid korduva kontrolli käigus jälile ei jõudnud).

Jaanus Kasendi
Metoodika, planeerimise ja analüüsi teenistuse vanemnõunik

1.11. Kommunikatsiooniteenistus

Riigikontroll kommunikatsiooniteenistus tegeles 2009. aastal lisaks igapäevatööle mitmete mahukate arendusprojektidega nagu uue välisveebisüsteemi väljaarendamine, digitaalse andmelao arendamine jm. Ühtlasi korraldas teenistus Riigikontrolli 90. aastapäeva tähistamist.

Sel puhul ei korraldanud Riigikontroll suuri pidustusi või kontserte, vaid keskendus jäävale –mitu aastat kestnud ettevalmistustöö tulemusel ilmus tänavu kevadel koostöös kirjastusega SE&JS kaks raamatut: Riigikontrolli ajaloomaterjalide kogumik „Riigikontroll 1918–2008” ja sõjajärgse riigikontrolöri Karl Soonpää päevik aastatest 1939–1940.

Kogumik „Riigikontroll 1918–2008” (koostajad Küllö Arjakas ja Toomas Mattson, kujundus Andres Tali) kujutab endast ülevaadet Riigikontrolli ajaloost ja inimestest selles ajaloos. Siit leiab lühemaid ja pikemaid kirjutisi Riigikontrolli iga-aastasest tegevusest, arhiivi- ja ajalehematerjale, seadusi-määrusi ja muid dokumente ning fotosid. Aastad ei ole vennad ja nii on ka Riigikontrolli kaheetapilises ajaloos tähtsamaid või tagasihoidlikumaid aastaid. Sestap erinevad käsitletud aastad paratamatult oma mahu ja põhjalikkuse poolest. Kõik aastad vääriavad muidugi omaette põhjalikku uurimist, kogumik on katse luua esmane aluskiht institutsiooni tegevusloost. Raamatus on iga aasta kohta esitatud ka ühiskondlik-poliitiliste sündmuste kronoloogia, mis ei anna vajalikku teavet mitte ainult Riigikontrolli töö, vaid üldse Eesti Vabariigis asetleidnu kohta.

Teos „Faatum. Eesti tee hävingule 1939–1940. Riigikontrolör Karl Soonpää päevik aastatest 1939–1940. Molotovi-Ribbentropi pakti tagamaad: dokumente ja materjale“ (koostaja Küllö Arjakas, kujundus Andres Tali) sisaldab riigikontrolör Karl Soonpää päeviku (aastad 1939–1940) ning poliitilisi, diplomaatilisi ja sõjandusalaseid dokumente, artikleid, kirju, allikmaterjale ja fotosid 1930. aastate lõpust ja 1940. aastate algusest.

840-leheküljeline raamat avab pöördeliste aastate saatuslikke tagamaid nii sõnas kui ka pildis. Selle ülimalt traagilise epohhi kohta ilmunud raamatutest Eestis on „Faatum” seni üks ülevaatlikumaid, paljud unikaalsed fotod ja dokumendid ilmusid Eestis trükkis esimest korda (kokku on fotosid 350). Kommentaaridega varustatud dokumendid, mida ilmestavad arhiivifotod, peegeldavad ehmatava aktuaalsusega ka tänapäeva.

Raamatu kirjastaja Sirje Endre leidis, et kes iganes meist püüab vähegi mõista või endale lahti seletada tänase Eesti, Euroopa ja kogu maailma ees seisvaid probleeme, sellele võiks „Faatum” olla nii õpetaja kui ka tuleviku teejuht.

Toomas Mattson
Kommunikatsiooniteenistuse juhataja

1.12. Haldusteenistus

Peamine ning kõige olulisem haldusteenistuse tegevustest 2009. aastal oli uue dokumendihaldussüsteemi ja siseveebi arendus ning 2010. aastast sellele ülemineku ettevalmistamine.

Dokumendihaldussüsteemi ning siseveebi arendamiseks tehti riigihange, mis pärast läbirääkimisi ja täpsustatud pakkumusi jõudis märtsis 2009 lepinguni ning aprillist kuni detsembrini kulus enamik tööajast süsteemi ülevaatuseks, täiendamiseks ning testimiseks. Selle töö tulemusele võeti alates 4. jaanuarist 2010 kasutusele Microsoft Sharepoint 2007 tehnoloogiaplatvormil põhinev Riigikontrolli vajadustele kohandatud siseveeb ning dokumendihaldussüsteem. Üle toodi ka Postipoois ning seni kasutuses olnud siseveebist kogu ajalooline info ning dokumendid.

2009. aastal korraldati 3 suuremat hanget: kahe sõiduauto hange ning kontoritarvete hange.

Jätakuvalt püüab haldusteenistus hoida keskkonnasäästlikku ja -sõbralikku joont. Riigihangete Keskusele, kes korraldab riigiasutuste ühishankeid, soovitasime hankesse lisada ka keskkonnasõbraliku paberi.

Mõned näited, mida eelistame oma töös ning soovitame ka teistele asutustele: Riigikontrollis on printerid seadistatud kahepoolsele printimisele ning paljundatakse võimaluse korral kahepoolsest; kõik Riigikontrollis kasutusel olevad paberikaubad on taaskasutatavast paberist (märkmepaber, tahvlipaber, koopiapaber, märkmeplokid); ostame teadlikult kontoritarbeid, mis on taaskasutatud materjalidest valmistatud. Näiteks BeGreen sarjast pasta-, geeli- ja tindipliiatseid ning markereid, mis on valmistatud taaskasutatud plastist; audiitorid kasutavad palju ühistransporti oma igapäevaste tööülesannete täitmisel; propageerime digitaalset asjaajamist ning peame auditikirjavahetust ning edastame auditid elektroonselt. Püüame kogu auditeerimiseks vajaliku dokumentatsiooni saada auditeeritavalt samuti elektroonselt; kogu Riigikontrollis tekkiv mittevajalik pabermaterjal läheb taaskasutusse.

Riigikontrolli uue hoone ehitus on veninud detailplaneeringu menetlemise käigus tekkinud vaidluste ning menetlemise aegluse tõttu. Haldusteenistus on valmistanud uue ruumikava ning pidanud läbirääkimisi erinevate hoone erinõuetesse puutuvate institutsioonidega ning need kirjeldanud. Riigikontrolli jätkamine senises hoones on muutunud ligi kolmandiku võrra kallimaks seoses sellega, et Riigi Kinnisvara AS (RKAS) otsustas tõsta üüri.

Hoone ehitus seisab praegu rahaliste võimaluste taga. 26.01.2010. a saatis Riigi Kinnisvara AS Rahandusministeeriumile kirja, milles palub infot investeringute jätkamise kohta. Praegu RKAS Riigikontrolli hoone investeringuga arvestanud pole, kuna RKAS üldkoosolek on keelanud uute investeringute tegemise. Kirjas paluvad nad Rahandusministeeriumil arvestada investeringutega riigieelarve ja riigieelarve strateegia koostamisel. Vastust on oodata hiljemalt 26.02.2010.

Margit Kuusk
Haldusteenistuse juhataja

1.13. Ülevaade tähtsamatest majandusnäitajatest

(tuhandetes kroonides)

	2009	2008	2007	2006	2005
Bilansinäitajad					
Varad aasta lõpus	2 553	5 204	3 746	22 988	22 656
Kohustused aasta lõpus	89 402	85 181	3 628	2 545	1 266
Riigieelarvesse kuuluv netovara aasta lõpus	-86 849	-79 977	118	20 443	21 390
Tulemiaruaude näitajad					
Tegevustulud	46	0	23	333	12
Tegevuskulud	60 860	73 539	62 373	50 327	35 431
Tegevustulem	60 814	73 539	62 350	49 994	35 419
Finantstulud ja -kulud	4 364	0	0	0	0
Muud näitajad					
Töötajate keskmine arv (inimest taandatuna täistööajale)	86	96	91	94	78
Eelarve ja selle täitmise näitajad					
Eelarve tulude maht	0	0	0	0	0
Eelarve tulude täitmine	46	0	23	333	12
Eelarve kulude maht	58 282	71 082	64 236	49 070	35 516
Eelarve kulude täitmine	56 958	71 013	61 930	49 058	33 953

2005. aasta varade vähenemine on tingitud põhivarana arvele võetavate varade soetamismaksumuse piiri tõstmisest 10 000 kroonilt 30 000 kroonini.

2006. aasta varade suurenemise peamiseks põhjuseks oli auditeerimistarkvara TeamMate hankimine.

2007. aasta varade märgatav vähenemine on tingitud Riigikontrolli hoone, maa ja ventilatsiooni- ning jahutussüsteemi omaniku vahetusest: Riigikontroll andis need Rahandusministeeriumile, kes omakorda andis need Riigi Kinnisvara ASile.

Alates 2008. aastast hakati bilansipäevaks välja teenitud, kuid välja maksmata ametipensione endistele ja tööl käivatele riigi teenistujatele kajastama eraldisena selle riigiraamatupidamiskohustuslase bilansis, kelle juures nad vastava hüvitise välja teenisid. Varem kajastati neid Sotsiaalkindlustusameti bilansis. Sellega seoses kasvasid kohustused 77 342 459 krooni.

Maksukorralduse seaduse muutmisest tulenevalt kajastame 2 252 211 krooni (detsembrikuu palkadelt ülekantud maksud) nii ettemaksude kui ka kohustuste poolel. Varasemate arvestuspõhimõtete kohaselt debiteeriti maksude tasumisel kohe kontogrupi 2030 kontosid, mille tõttu bilansis ei kajastatud ei ettemakseid ega maksukohustusi.

2009. aastal on finantskulude all kajastatud eelmisel aastal arvele võetud pensionieraldiste pikaajaliselt jäägilt intressi 6%. Alates 2009. aastast kajastatakse kohustusena ka oma töötajate riikliku vanaduspensioni suurendamist.

Erinevus eelarve tulude ja kulude täitmise aruande ning tulemiaruaude vahel on tingitud sellest, et eelarve täitmise aruande koostamisel on kasutatud kassapõhist arvestust ja tulemiaruaude koostamisel tekkepõhist arvestust.

Riigikontroll ei kavanda üldjuhul eelarvesse tulusid.

Tulud moodustusid järgmiselt:

- 2005. aastal mitterahaline koolituskulude sihtfinantseerimine;
- 2006. aastal toetus, mis laekus Riigikantseleilt meetme 1.4 projekti „Haldussuutlikkuse tõstmine” raames;
- 2007. aastal meetme 1.4 „Haldussuutlikkuse tõstmine” mitterahaline tulu 22 354 krooni ja mestimisprojekti raames laekus 754 krooni.

2009. aastal laekus EUROSAI-lt COBITi (*Control Objectives for Information and Related Technology*) seminari korraldamiseks eraldatud 46 164 krooni.

1.14. 2009. aasta tegevuskava täitmise aruanne

Strateegiline eesmärk: arendada erialaselt asjatundlikku ja tänapäevast auditoriorganisatsiooni ning aidata audititega kaasa riigi ning kohaliku omavalitsuse raha ja muu vara tõhusale kasutamisele.

Indikaator: auditeeritute ja Riigikogu tagasiside Riigikontrolli audititele.

Indikaatori algtase ehk indikaatori väärtus 2008. aasta lõpu seisuga:

2008. aastal hindas 50% auditeeritutest auditite üldist kvaliteeti vähemalt heaks (2006. aasta tase 60%, 2007. aasta tase 84%).

Indikaatori kavandatud saavutustase 2012. aasta lõpuks:

75% auditeeritutest hindab igal aastal auditite üldist kvaliteeti vähemalt heaks.

Indikaatori kavandatud saavutustase 2009. aasta lõpuks:

75% auditeeritutest hindab igal aastal auditite üldist kvaliteeti vähemalt heaks.

Indikaatori tegelik saavutustase 2009. aasta lõpuks:

vähemalt heaks hindas auditite kvaliteeti 71% küsitletud auditeeritutest.

Selgitus indikaatori oodatud ja tegeliku saavutustaseme erinevuse kohta 2009. aastal:

vahe ei ole seatud eesmärgiga võrreldes oluline.

Indikaator: olulised Riigikontrolli väljatoodud probleemid lahendatakse.

Indikaatori algtase ehk indikaatori väärtus 2008. aasta lõpu seisuga:

2008. aasta tase ligikaudu 50% (2006. aasta tase 30%).

Indikaatori kavandatud saavutustase 2012. aasta lõpuks:

Riigikontrolli soovitustest tulenevalt on probleeme lahendatud vähemalt 50% ulatuses (sõltub auditeeritute tegevusest). Samas tuleb arvestada, et osa tõstatatud probleemide lahendamine võtab rohkem aega.

Indikaatori kavandatud saavutustase 2009. aasta lõpuks:

Riigikontrolli soovitustest tulenevalt on probleeme lahendatud vähemalt 50% ulatuses (sõltub auditeeritute tegevusest). Samas tuleb arvestada, et osa tõstatatud probleemide lahendamine võtab rohkem aega.

Indikaatori tegelik saavutustase 2009. aasta lõpuks:

2009. aastal ei ole soovituste täitmise kohta arvestust peetud.

Selgitus indikaatori oodatud ja tegeliku saavutustaseme erinevuse kohta 2009. aastal:

soovituste täitmise jälgimises on tehtud paus seoses struktuurimuudatusega ja koondamistega, mistõttu on keskendunud vaid põhitegevusele (audititele). Alates 2010. aastast kasutatakse soovituste täitmise jälgimisel senisest oluliselt rohkem järelauditeid (varem koguti andmeid seire käigus).

Indikaator: personali volavus.

Indikaatori algtase ehk indikaatori väärtus 2008. aasta lõpu seisuga:

2008. aasta tase 14% (2007. aasta tase 18%).

Indikaatori kavandatud saavutustase 2012. aasta lõpuks:

personali volavus ei ületa 10%.

Indikaatori kavandatud saavutustase 2009. aasta lõpuks:

personali volavus ei ületa 10%.

Indikaatori tegelik saavutustase 2009. aasta lõpuks:

personali volavus oli 19%.

Selgitus indikaatori oodatud ja tegeliku saavutustaseme erinevuse kohta 2009. aastal:
eelarvekärbetega vähenes Riigikontrolli 2009. aasta eelarve 5,3 miljonit krooni, mis tingis kiireid otsuseid ka koosseisu vähendamise kohta, et toime tulla jätkuvate eelarvepiirangutega 2010.–2011. aastal.

Indikaator: Riigikontroll täidab endale püstitatud strateegilised eesmärgid ning iga-aastase tööplaani.

Indikaatori algtaase ehk indikaatori väärtus 2008. aasta lõpu seisuga:
Riigikontrolli hinnang strateegia ja tööplaani täitmisele on 2006. ja 2007. aastal positiivne.

Indikaatori kavandatud saavutustase 2012. aasta lõpuks:
Riigikontrolli hinnang strateegia ja tööplaani täitmisele.

Indikaatori kavandatud saavutustase 2009. aasta lõpuks:
Riigikontroll hindab oma strateegias esitatud mõjueesmärgid olulises osas täidetuks, samuti on iga aasta alguses tööplaanis planeeritud auditid jm tegevused tähtajaks valminud.

Indikaatori tegelik saavutustase 2009. aasta lõpuks:
tööplaani sai täidetud 83% ulatuses, ülejäänud auditid on nihkunud 2010. aastasse või arvatud tööplaanist välja.

Selgitus indikaatori oodatud ja tegeliku saavutustaseme erinevuse kohta 2009. aastal:
2009. aasta oodatud ja tegeliku indikaatori saavutustaseme erinevus on suuresti tingitud personali planeeringuvälisest vähendamisest 2009. aastal, koguvoolavus 19% tingis paratamatult ka tööde tähtaegade pikendamise või nende teostamisest loobumise, kui see võimalikuks ja otstarbekaks hinnati.

Indikaator: välised eksperdihinnangud organisatsioonile ja auditite kvaliteedile.

Indikaatori algtaase ehk indikaatori väärtus 2008. aasta lõpu seisuga:
puudub.

Indikaatori kavandatud saavutustase 2012. aasta lõpuks:
eksperdid hindavad Riigikontrolli tööd asjatundlikuks ja kvaliteetseks.

Indikaatori kavandatud saavutustase 2009. aasta lõpuks:
eksperdid hindavad Riigikontrolli tööd asjatundlikuks ja kvaliteetseks (väliseid eksperdihinnanguid tellitakse teatud perioodi järel; järgmine hindamine on esialgu kavas 2010. aastal).

Indikaatori tegelik saavutustase 2009. aasta lõpuks:
2009. a alustati auditiliigiti hindamist (s.t hinnati finantsauditeid, enamiku hinnatud auditite kvaliteeti hinnati heaks või rahuldavaks), tulemusauditeid on kavas hinnata 2010. aastal. Seni Riigikontrolli auditite kohta tervikuna hinnangut anda ei saa. Välised eksperdihinnangud (*peer review*) lükkuvad muutunud eelarvetingimuste tõttu edasi.

Selgitus eesmärgi saavutamise kohta:
eesmärk aidata kaasa riigi ja kohalike omavalitsuste raha tõhusamale kasutamisele on täidetud, s.o vastavas ulatuses auditid on teostatud.

Olulised tegevused ja nende vahetud tulemused

Riigikontrolli oluliseks tegevuseks on auditeerimine. Riigikontroll on oma olemuselt vaid nõuandev asutus, kes ei teosta ise võimu. Nii saavad Riigikontrolli tegevuse vahetuks tulemuseks olla antavad nõuanded, mis on vormistatud kas auditaruannetena, märgukirjadena või muul moel.

Tegevuskavas planeeritud olulised tegevused, mis jäid ellu viimata
Puuduvad.

Ülevaade avalike teenuste kvaliteedi parandamisest ja organisatsiooni arendamisest

2009. a algusest on Riigikontrollis senise asutusepõhise struktuuriga viie osakonna asemel kolm auditiliigil põhinevat osakonda. Aasta jooksul valmis hulk olulisi auditiaruandeid, nt „Riigikontrolli aruanne riigi 2008. aasta majandusaasta koondaruande kohta“, „Riigi vedelkütusevaru moodustamine ja haldamine“, „Riigi tegevus kasvuhoonegaaside koguste vähendamisel“, „Ehitusmaavarade kaevandamise riiklik korraldamine“, „Maksu- ja Tolliameti tegevus maksuvõlgade menetlemisel ja sissenõudmisel“, „Korruptsiooni ennetamine valdade ja linnade töökorralduses“ jm.

Hinnang tegevuskava elluviimisele

2009. a oli Riigikontrolli jaoks mitme eelarvekärpe tõttu keeruline, põhitegevus kannatas selle all tuntavalt. Aasta jooksul lahkus peaaegu viiendik personalist, täiendavaks väljakutseks oli aasta alguses käivitatud struktuurimuudatus, mis nõudis pingutusi auditiliikide meetodilise järjepidevuse hoidmiseks.

Lisa. Tegelikud tulud ja kulud

(kroonides)

Nimetus	Tulud kokku	Kulud kokku
KOKKU	46 164	65 224 756
Aruandekohustuslase-sisesed	0	0
KOKKU siseseid elimineerimata	46 164	65 224 756

2. Riigikontrolöri kõned ning vastus Riigikogu liikme arupärimisele 2009. aastal

2.1. Riigikontrolör Mihkel Oviiri kõne 28. oktoobril 2009 Riigikogus

Lugupeetud juhataja, head Riigikogu liikmed!

Aasta tagasi, kui ma teie ees riigi arengu probleemidest rääkisin, muretses üks lugupeetud Riigikogu liige, et riigikontrolöri jutt võib jääda pelgalt koputuseks kanala katusele, kust kostab pärast natukene kaagutamist, nagu ta kujundlikult väljendus.

Eks see ole teie endi teha, kas tegelikult jääb või ei jää. Ma käsitlen kõnelemist teie ees siiski mitte niivõrd kopsimisena kanakuudi katusele kui pöördumisena teie terve mõistuse poole. See on võimalus kutsuda teid ja laiemalt ühiskonda kaasa mõtlema, kuidas Eesti saaks kõige paremini edasi liikuda ja kuidas meil oleks selleks piisavalt inimesi, mõistust ning raha.

Iga probleemi lahendusest juba väga suur osa on selle probleemi tunnistamine. Me ei tohiks loomulikult laskuda lõpmatusse eneserookamisse ja halamisse, kuid ka reaalselt eksisteeriva probleemi jäik eitamine või selle peitmine retoorikavahu alla ei vii edasi.

Ma ei hakka ka täna siin üle kordama Riigikontrolli aastaaruannet ega neid kümneid auditeid, mida oleme aasta jooksul parlamendile saatnud. Need on teile kõigile olnud kättesaadavad. Ma püüan täna taas juhtida teie tähelepanu mõnele probleemile, millel on riigi arengu ning raha ja vara kasutamise ning säilimise seisukohalt põhimõtteline tähtsus. Neil probleemidel on üks ühendav märgusõna – jätkusuutlikkus.

Head kuulajad!

Eesti valitsus ja parlament on majanduskriisi tingimustes pidanud mitu korda tänavust eelarvet kärpima riigi tegelike võimaluste suunas. Ma olen väga lähedalt näinud, kuidas see kõik sündis ega tahaks seetõttu detailidesse laskuda.

Sammud, millega valitsus ja parlament püüavad hoida väiksena eelarvedefitsiiti ja riigivõlga, aitavad kindlasti saavutada jätkusuutlikumat riigi rahanduse olukorda nii aruannetes kui ka reaalses elus. Eesti valitsussektori võlakooormus on üks väiksemaid nii regioonis kui ka Euroopa Liidus.

Samas on aga meie ettevõtetel ja eraisikutel tohtu laenukoorem, mis on seotud valdavalt kinnisvaraga ehk valdkonnaga, mis ei ole innovaatiline ega anna suurt lisandväärtust.

Eesti erasektori võlg võrreldes SKT-ga on kasvanud sedavõrd, et ületab juba 100 protsenti. Sisuliselt tähendab see, et meie erasektor on buumi ajal nii kõvasti laenanud, et suur osa jõust kulub edaspidi nende laenude tagasimaksmisele ja arenguks ei pruugi kuigi palju võhma jääda. Selline olukord aga hakkab kahjustama Eesti majanduskasvu väljavaateid.

Rahandusminister ja tema ametnikud panid poliitilise kakluse ja otsustamatuse taustal öölööktöö meetodil kokku siiski ka järgmise aasta eelarve ja selle eest on põhjust neile tänulik olla. Pole aga päris kindel, kas see eelarvetiim saab nii kaua rahu, kui me loodame.

Kui aga suudame jõuda euronis olukorras, kus isegi enamik eurosooni riike jääb kehtestatud kriteeriumidest tahapoole, siis oleme tõesti vinged tegijad olnud. Lisaks nendele pingutustele peab Eestil aga siiski ka kõvasti õnne olema, balansseerime noateral.

Eesti rahanduspoliitiliste sammude üldiselt väga positiivsel taustal on mitu olulist probleemi, mis annavad põhjust olla mures ja otsida lahendusi.

Tuleb endalt küsida – mida meie väikese riigi majandus suudab ülal hoida ja mida mitte. Ja seda mitte ainult kriisi ajal.

Eesti majandus vajab ellujäämiseks struktuurseid muudatusi. Ja seda nii euroga kui ka eurota.

Teile edastatud Riigikontrolli aastaaruandes on välja toodud selline suhtarv nagu riigieelarve kulude ja SKP suhe. Kui meie riigieelarve moodustas aastatel 2005–2007 SKP-st 31–32 protsenti, siis aastal 2009 tuleb selleks protsendiks 42,5. See suhtarv ütleb meile selgelt ja ühemõtteliselt, et praegune eelarvepoliitika pole pikemas perspektiivis jätkusuutlik.

Ehk teisisõnu – meie riigi majandus- ja maksusüsteem ei suuda ülal pidada headel aegadel võetud eelarvelisi kohustusi. Võimalust operatiivselt kulusid vähendada piirab seadustes fikseeritud kulude suur osakaal. 2009. aastal on see ligikaudu 70 protsenti eelarvest.

Sisuliselt on Eestis tahetud saavutada kahte eesmärki korraga: täita eurole ülemineku kriteeriume ning samal ajal jätta alandamata majanduskasvu ajal seadustatud heaolukulud.

Sellest olukorrast välja tulla ning muuta eelarve taas jätkusuutlikuks on lühiajaliselt võimalik põhiliselt kahel viisil: vähendades oluliselt riigieelarve püsikulusid või suurendades oluliselt maksukoormust. Või tehes mõlemaid asju korraga.

Kui võrrelda aastaid 2005 ja 2009, on sotsiaal- ja tervishoiukulud eelarves kasvanud ligi 18 miljardi krooni võrra, ligi pooleni riigieelarve kogumahust. Ja kui vaadata eelarvet ilma eurorahata, siis on sotsiaalkulude plokk selles juba üle poole.

On loomulik, et kriisi tingimustes teatud sotsiaalkulud kasvavad. Mina räägin aga praegu nendest kuludest, mis pole tingitud kriisist, vaid on tekitatud enne seda.

Muide, sotsiaal- ja tervishoiukulud on pea ainsad valdkonnad, mille suhteline rahastamine on 2009. aastal võrreldes 2005. aastaga kasvanud.

2010. aasta eelarves on püütud tasakaalustada majanduskasvu ajal seadustatud heaolukulusid ühekordsete ning erakorraliste tuludega. Selleks müüakse riigi vara ja võetakse riigile kuuluvatest ettevõtetest välja dividende. Paraku pole võimalik riigi tegevust rahastada pikema aja jooksul erakorraliste väljamüükidega. Aastal 2010 või 2011 pole neid tulusid enam eriti kuskilt võtta.

Siiski tuleb tunnustada Rahandusministeeriumi leidlikkust eelarvetasakaalu köiel balansseerides ära kasutada teatud võimalusi, eriti kui meenutada Telekomu müüki. Aga olemuselt on ikkagi tegu ühekordse sissetulekuga, mitte jätkusuutlikkust suurendava püsituluga.

Lugupeetavad!

Pärast tänavuse Riigikontrolli aastaraporti avaldamist refereeris meedia sealt paljutki, sealhulgas tekitas iseäranis suurt erutust aruandes nenditud fakt, et pensionikassa reserv on kiiresti tühjenemas, võis jääda mulje, et pensionide väljamaksmine on ohus.

Riigikogu liige Eiki Nestor kurjustas seepeale oma blogis: „Jätke ükskord pensionäride uni rahule, kurat võtaks!“

Ei häiri Riigikontroll ega mina pensionäride unerahu. Pensionid makstakse välja ka pärast pensionireservi tühjenemist, aga seda siis muust rahast, see on kõik ette teada. Ja võib-olla õnnestub valitsusel, rõhutan – lühiajaliselt –, vältida ka sotsiaalkulutuste olulisi kärpeid. Kahe aasta pärast tuleb aga näiteks selleks, et kompenseerida pensionikassa puudujääki ja sotsiaalmaksu ebapiisavat laekumist, leida kuskilt juba 5 miljardit krooni.

Riigikontrolli väljendatud mõte ongi teadvustada, et see kompenseerimise raha tuleb siis niigi kitsastes oludes millegi muu arvelt võtta. Meenutan, et Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt ei jõua me ka 2013. aastaks 2008. aasta maksulaekumiste tasemele. Pensionid on juhtumisi kõige suurem riigieelarve kuluartikkel. Ja ma ei pea vastutustundlikuks, et tänavu kevadel seda kulu üldse suurendati.

Tulevikule mõeldes võiks pensioni teha ka vähenemise suhtes paindlikuks – väheneb rahvuslik rikkus, järgib sama rütmi ka pensioni riiklik osa. Nii oleks ka pensionärid motiveeritud osalema nende lahenduste leidmisel, mis majandust arendavad ja ergutavad.

Muide, ühiskond võiks üle saada kombest mõelda, et laseme kolmandiku ametnikest lahti või kärbime näiteks Riigikogu liikmete hulka poole võrra ja selle raha arvel siis saame tõsta pensione või toimetulekutoetust. Need on suurusjärgudes erinevad summad.

Ma olen kaugel arvamusest, et me maksame pensionäridele väärikat pensioni. Ei maksa. Kuid meenutan ka, et meil on ilmselt sel nädalal juba 80 000 registreeritud töötut, nende hulk suureneb veel. Ja olukorras, kus kõigil muudel aladel tööinimeste sissetulekuid on kärbitud või kärbitakse, kus kõik peaksid majandusraskuste koormat ühiselt kandma, ei pea ma õigeks, et ühte sotsiaalset rühma eelistatakse teistele.

Ma pööraksin ka tähelepanu vajadusele uuesti läbi mõelda ja täpsustada vanemahüvitise süsteemi. Siin ma näen kaht momenti. Esimene on moraalne. Hiljutine vanemahüvitise lae vaikiv sisulise aruteluta tõus kriisist hoolimata viitab pigem sellele, et küsimus on üha enam muutumas asjaks iseeneses. Erakondliku ego komponent näib otsustamisel olevat tugevam kui sisuline argumentatsioon või vajadus. Teine probleem on rahanduslik ja süsteemipõhine – vanemahüvitise maksamise pikendamise aastalt pooleteisele löi majanduskriisi eelõhtul riigile lisakoormuse.

Kahtlemata on vanemahüvitis hea ja vajalik meede, mis soosib eriti teise ja kolmanda lapse sündi. Kuid me peaks vaatama selle kogukulu jõukohasust ning ka rahalist proportsiooni muude riiklike toetustega, mida laps saab täiskasvanuks saamiseni.

Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Nagu ma enne ütlesin, on Eesti valitsus suutnud eelarvet kärpida ja see on oluline, sõltumata sellest, kui tüsilik või lapsik on teinekord olnud ühe või teise lahenduseni jõudmine. Kärbete ja halvema elujärgega võib leppida, kui seda tehakse parema tuleviku nimel. Järelemõtlemist vajaks minu arvates aga eelarvekärbete struktuur.

Praegu on mindud seda teed, et kärpida on proovitud kõiki eluvaldkondi, lüüa ühe vitsaga, välja arvatud muidugi tundlikud sotsiaalkulud ja veel üht-teist. Mingis etapis oli see kindlasti mõistlik ja teatud kulude kokkuhoidu olid suutelised tegema kõik ministriumid. Aga tegelikkuses välditi sellega sisuliste otsuste langetamist ega püstitatud rasketeks aegadeks selgeid riigieelarvelisi prioriteete. Mingist tasemest alates hakkavad sellised joonlauakärped otseselt pärssima riigi haldussuutlikkust ja seda just valdkondades, mis nõuaksid kriisi ajal erilist tähelepanu. Me ei tohi teha oma riigist anorektikut.

Terve mõistus ütleb ju näiteks, et majandusolukorra halvenedes pole mõistlik vähendada maksu- ja tolliameti eelarvet. Sellise kärpimisega saavutatud kokkuhoid võib meile tagasi lüüa kümneid ja sadu kordi suuremate summadega, mis jäävad riigieelarvesse laekumata.

Sama loogika kehtib töötukassa puhul, mis peab praegu hakkama saama enneolematult suure töötute hulgaga ja ka libatöötutega, kes häbematult püüavad olukorda ära kasutada ja võtavad vastu raha, mis mõeldud tegelikele abivajajatele.

Lugupeetud kuulajad!

Pisut ka eurorahast, mille peale on parema tuleviku nimel pandud nii suured ootused ja lootused. Euroraha osakaal meie riigieelarves on ligi 15 protsenti, selle kasutamine toob meile tagasi tulu maksudena, nii käibe kui ka tööjõu pealt. Ma ei räägi aga täna selle raha ärakasutamise protsentidest. Mul teine mure.

Ja mure on selles, et me kipume oma mõtetes eesmärki ja vahendit segi ajama. Euroopa jõukate riikide maksumaksjad maksavad suuremeelselt toetusraha paljudele vaestele riikidele, sealhulgas Eestile, et aidata meil eri valdkondades jõuda oma tasemelt järele n-ö vanale Euroopale.

Selle raha eesmärgiks EI OLE tekitada üksnes lühiajaliselt meie riigieelarvesse maksutululu, ettevõtetele käivet ja anda inimestele tööd. See on kaasnev kasu. Praegu jääb aga mulje, et üha enam on meie eesmärgiks saamas just nimelt RAHA ÄRAKULUTAMINE. See, kas selle raha eest ka tegelikult luuakse mingit vajalikku tulemust või uut väärtust ja kas selle raha kasutamise tagajärjed on püsivad, oleks nagu teise- või kolmandajärguline.

Ma kardan, et euroraha kui säärase kasutamise võimalus on teatud moel nihestanud meie mõtteviisi ja suhtumist rahasse. Äkitselt on tekkinud kuskilt raha, mida me ise ei ole pidanud välja teenima, ehk kergelt tulnud raha.

Päris huvitav oleks teada, kas üht või teist kulutust, mida praegu nn eurorahast tehakse, tehtaks ka siis, kui see oleks meie endi maksumaksjatelt korjatud raha.

Head parlamendi liikmed!

Juba siis, kui Eesti riik 5 aastat tagasi saavutas oma kauase eesmärgi ühineda Euroopa Liidu ja NATO-ga ja selle nimel kogu riigiaparaat ja ka erasektor tõesti olid tegutsenud, toimus ühiskonnas arutelu, kus nenditi, et riik tundub olevat kaotanud teatud pidepunkti, teatud selge eesmärgi ja on identiteedikriisis.

Uueks eesmärgiks sai euro, kuid kriteeriume ei suudetud täita. Nüüd on euro taas terendamas. Ja ma väga- väga loodan, et me jõuame selleni.

Arvestades asjaolu, et maailma jaoks on siinne kant paljuski riik „Das Baltikum“ pealinnaga Riias, on Eestile edukas eristumine elulise tähtsusega. Arvestades mainet, usaldatavust, raha hinda, vajadust tulevikus laenata jms, on euro meile väga tähtis. Ometi pole euro ja tehtavad eelarvekärped, mille taustaks on tugev eurohelk, meie peamine probleem, kuigi avalikku ruumi täitvast arutelust võib selline ekslik mulje jääda.

Kui ütlesin, et lühikeseks ajaks saab eelarve jätkusuutlikule teele viia kahel viisil, siis pikaks ajaks on selleks vaid üks tee – Eesti majandus peab looma rohkem rikkust. Ainult ettevõtjad loovad tooteid ja teenuseid, mille pealt tulu teenida nii ettevõtjale, seal töötavatele inimestele kui ka riigile.

Ma ei ole originaalne, kui ütlen, et uue majanduskasvu aluseks on meil vaja nn Suurt Plaani, mille üheks peamiseks parlamendi ja valitsuse käes olevaks tööriistaks on riigieelarve. Selle plaani oluline osa peaks olema lahendada probleem, kuidas Eesti ühiskond ergutaks nii inim- kui ka finantskapitali omavahelises koostöös looma meile kõigile rohkem rikkust. On vaja ka selgust, millega Eesti end globaalsel väljal niioelda müüb. Millega me tõestame oma atraktiivsust nii kodu- kui ka välismaisele kapitalile kõige laiemas tähenduses? Ilma kapitalita pole arengut.

Eesti on formaalselt rahvusvaheliselt integreeritud riik. Oleme Euroopa Liidus ja NATOs. Kuid mõttemudelite, hoiakute ja tegevuse mastaapsuse tähenduses toimime tihti isoleeritud saarena. Näeme maailma läbi Eesti fookuse, peaksime nägema Eestit aga läbi globaalse fookuse. Kui mõistame ennast ja oma kohta maailmas, annaks see lähtekoha, kuidas edasi minna.

Kordan veel – meil on vaja saada selgeks, mis on selle riigi äriplaan, kui nii võib majanduslikult väljenduda. Sellest sõltub ülejäänud tegevus aastakümnete perspektiivis. Oluline on fokuseerida tegevus kõige tähtsamale, mitte seda killustada. Meil pole ressursse kõigega korraga tegelda. Isegi suurtel riikidel pole.

Tuleb saavutada olukord, kus meil on sihid nii kümneks kui ka kahekümneks aastaks. Riik vajab süsteemset, mitte eklektilist arendamist. Riik vajab uut energiat ja need sihid – ehk uue Eesti reformipaketi – peaks panema paika valitsus koos Riigikoguga, kaasates majanduslikku ja ühiskondlikku eliiti laiemalt.

Praegu ma kahjuks neid pikaajalisi eesmärgi ja nende teostegemise plaane, rääkimata tegudest, ei näe. Pigem käib rapsimine ja tõmblemine. Ometi oleks just selliseid strateegilisi otsuseid ja eesmärgi väga vaja.

Sellele, et riigi täitevvõimu olukord ei pruugi soosida selle uue reformipaketi sündi, viitab ka vaade n-ö seestpoolt, mille tegi avalikuks paar kuud tagasi oma kirjas kabinetikolleeegidele valitsuse liige, akadeemikust kaitseminister Jaak Aaviksoo.

Ta kirjutas: „Meil on palju üksikküsimusi, mida me erineva tulemuslikkusega lahendame ja edukalt „ära koputame“. Ministeeriumides, valitsuses ja Riigikogus. Vürsti- ja vasalliriigikestes. Puudu on aga üldpilt. Mul on kahju, et valitsuses peaaegu puudub struktureeritud, ent (erakonnapoliitika) vaba arutelu meie riigi strateegiliste väljakutsete ja nende lahenduste üle. Eriti koos ekspertidega ja nende ettevalmistatud taustauuringute alusel.“ Tsitaadi lõpp.

Kaitseminister kinnitas ka, et täidesaatva riigivõimu analüütiline ja eriti sünteetiline ettenägemis- ja mõtlemisvõime on nõrk. Oskus kuulata väliseid nõuandeid ja teha nende põhjal järeldusi on aga vähene.

Ma olen ka ise teie ees siin korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et valitsus kulutab energiat üksikküsimustele, mis arenenud riikides valitsusse kunagi ei jõuaks.

Siin on küllap jälle oma osa selles, et Eesti riigis on täiesti paigast ära vahekord poliitilise ja administratiivse juhtimise vahel ehk ministri ja kantsleri ning aparaadi suhe. See mõjutab väga oluliselt riigi administratiivse ja poliitilise juhtimise kvaliteeti, põhjustab vastutamatus ja ebamäärasust ning tegelikkuses pärsib riigi toimimist. Teema väärib aga eraldi käsitlemist, mida tänane aeg ei võimalda.

Head parlamendi liikmed!

Rõhutan vajadust pöörata tähelepanu veel ühele kogu Eesti riigi tuleviku ja finantsvõimekuse seisukohalt elulise tähtsusega teemale. See on energeetika, mille üle käib taas vahelduva intensiivsusega arutelu. Need vaidlused oleks tulnud ära pidada juba aastate eest.

Ebamäärane on, kust me saame elektrit tulevikus – on see tuumajaam, tuulikud, põlevkivi või ostame seda naaberriikidest.

Praegu on riik kavandanud elektrienergia arengut aastani 2018, kuid ilmselgelt ei ole nii lühike ajahorisont piisav. Juba eile oleks tulnud otsustada, kuidas me suudame rahuldada Eesti energiavajaduse 2030. aastal ning mis see riigile ja maksumaksjale maksma läheb.

Täna me veel ei teadvusta probleemiga tegelemise vajadust, kuna on võimalus tarbida energiat taskukohase ja mõistliku hinnaga. Tulevikus on tõenäoliselt taskukohane ligipääs energiale eelkõige nendel riikidel, kes praegu investeerivad tulevutehnoloogiatesse ja fossiilse kütuse alternatiividesse.

Eesti on võtnud hetkel paraku põhisuuna arendada eelmisesse sajandisse jäävat põlevkivipõhist energiat, mattes sinna miljardeid. Kogu elektritootmise sektor koos tuulikute, koostootmisjaamade ja muu säärasega vajab investeringuid vähemalt 50 miljardit krooni. Muide, kogu energiasektor vajab kokku lähema 15 aasta jooksul 100 miljardit.

Täna otsuste mõjul võib energia juba mõne aasta pärast maksta sedavõrd palju, et meie kaubad ja teenused ei ole kõrge energiainna tõttu konkurentsivõimelised ning inimestel kulub suur osa sissetulekust energia ostmiseks.

Karmistuvad keskkonnanõuded muudavad põlevkivist elektri tootmise tulevikus paratamatult kalliks ja konkurentsivõimetuks.

Panust põlevkivienergeetikale on tihti õigustatud energiajulgeoleku argumentidega. Rõhutaksin siin aga siiski turu avamist aastal 2013 ja selle olulisust. Ja mulle näib, et nii energiajulgeoleku seisukohast kui ka hinna vastuvõetavuse poolest toovad meile perspektiivis rohkem kindlust pigem kindlad ja vajaliku mahuga ühendused Soome ja Rootsi.

Rääkisin sellest teemast teile eelmisel aastal, kuid räägin täna jälle, sest kogu energiasektor on ülimalt tähtis: ajakohastamist vajab ka Eesti kaugküttevõrk. Kaugküte on Eestis olulise tähtsusega kütmise viis, kuna nii tarbitakse üle 70 protsendi Eesti soojusest.

Nõukogude ajal ehitatud kaugküttesüsteemide katlamaju on tänaseks renoveeritud, kuid samas ei ole tähelepanu pööratud soojusvõrkude tehnilisele seisukorrale, mis on enamasti halb. Uute korralikult isoleeritud torustikega on asendatud ca 10 protsenti torude kogupikkusest. Kaod soojusvõrkudes on valdavalt 10–30 protsenti, üksikjuhtudel aga veelgi rohkem.

Energia tootmine on alati seotud nõudlusega. Mida suurem nõudlus, seda enam peab riik suunama raha uute energiavõimsuste tootmisse. Paraku on Eestis jäänud tähelepanuta ka teine võimalus – vähendada energianõudlust ehk investeerida energiasäästu ning selle võrra luua vähem uusi energiavõimsusi.

Eestile on ülimalt oluline energiat säästlikult kasutada ja muuta nii kodud kui ka tootmine energiat raiskavast energiasäästlikuks. Tuleb endale selgelt teadvustada, et sõltumata sellest, millest Eestis lähiaastail elektrit toodetakse või kas seda imporditakse, tõuseb elektri hind tunduvalt.

Eesti Energia prognoosi järgi võib kohalik elekter viie aasta pärast maksta praegusest lausa 2,5 korda rohkem. Tarbijaid tuleks sellest väga selgelt teavitada, et neil oleks aega hinnatõusuks valmistuda. Ses suhtes on energiasäästuprogrammide rahastamine äärmiselt tähtis.

Lõpetuseks

Seda, et raha kasvab puu otsas, arvatakse vaid Lollidemaal. Ja me ju ei taha end Lollidemaaks pidada. Seega peaksid kõik otsustajad eesotsas parlamendi ja valitsuse liikmetega oluliselt paremini teadvustama, kust tegelikult tuleb see raha, mille laialijagamise üle nad otsustavad.

Tõhusa rahanduspoliitika kõrvale vajame tõhusat majanduspoliitikat. Riigi kui eestvedaja ja suunanäitaja positsioon peab muutuma aktiivsemaks. See ei tähenda, et riik peaks ise ettevõtja rolli asuma, kindlasti mitte. See tähendab, et riigi asi on luua ja hoida sellist majanduskeskkonda, kus loomulikud protsessid saavad ise toimida.

Kui asuda tegutsema, lähtudes Eesti majanduse tegelikest kitsaskohtadest ning väljakutsetest, saab ka avalikkusele selgeks vajadus nii lühiajaliste kärpete kui ka pikaajalise mõjuga tegevuse järele. Inimesed peavad nägema, et riik võtab kaasvastutuse, ja et praegused kärped ja pitsitused loovad tõepoolest aluse paremale homsele.

Täna teid tähelepanu eest!

2.2. Riigikontrolör Mihkel Oviir tervituskõne Riigikogu pidulikul istungil Asutava Kogu kokkutuleku 90. aastapäeva puhul 23. aprillil 2009

„Teie töö on alla igasugust kriitikat. Ja teist ei saagi teoinimesi, sest see õhkkond, milles olete viibinud, on teid mürgitanud läbi ja läbi. Kogu riigi ja rahva saatus on teile null. Pidage meeles, et iga möödunud tund viib teid lähemale sellele, kus rahvas tõsiselt pärib teilt aru teie senisest tegevusest.“ Nii ähvardas majanduskriisis vaevlevas Eestis ajaleht Võitlus veebruaris 1933 artiklis, millel pealkirjaks „Toompea puhtaks!“

Austatud Riigikogu esimees, parlamendi ja valitsuse liikmed, külalised!

Ka praegune majanduskriis toidab kahjuks samasuguseid meeleolusid. Üksikute isikute tegude analüüsimise asemel pööratakse tihti viha parlamentaarse süsteemi kui säärase vastu. Ja kes kõvemini sõimab, see on üha suurem rahva sõber ja tahte väljendaja. Seda eriti olukorras, kus valimised tulemas.

Mul on sügavalt kahju, et Eesti ühiskonnal läheb veel ilmselt tükk aega, et suuta küpsel, täiskasvanule omasel viisil hinnata ja kasutada demokraatia instrumentariumi, mille üheks osaks on meie parlament. 90 aastat tagasi pani Asutav Kogu Eesti parlamentarismile küll aluse, kuid õige pea niideti see tärkama hakanud parlamendikultuur jalust. Ja ka üldine ühiskonna areng paisati ajas tagasi.

Seetõttu peab meie tänane parlament tegutsema keskkonnas, mis alles õpib demokraatia toimimist, ja see õpe kulgeb ootamatult visalt. Selle eest, et meie ühiskond võimalikult kiiresti mahajäämuse oma arengus tasa teeks, lasub vastutus nii siin saalis istujatel kui ka kõigil kodanikel. Tahaksin rõhutada meie kõigi, aga eriti just teie vastutust vastutustundliku, populismivaba valitsemise kujundamisel. See on minu silmis parlamendi liikmete missioon

Parlament saab olla ka filtriiks, mis kõikvõimalikku uksest ja aknast sisse pressivat populismi tagasi hoiab. Rõhutan, parlament, mitte tänav või suvaline veetše, peab olema ühiskonna mõttekoda, asjatundlike arvamuste avaldamise koht. See hoiaks ka otsuste langetamise parlamendi käes.

90 aastat tagasi alustas Asutav Kogu Eesti riigile õigusvundamendi rajamist. 20 aastat hiljem oli ka sellele vundamendile toetuv hoone enam-vähem valmis. Riigikogu alustas uuesti 17 aastat tagasi ja nüüd on riigi põhikarkass põhiosas taas valmis.

Riigikontrolöri seisukohast vaadelduna võiks nüüd seadusloome alt vabanenud aja ja vaimujõu kulutada üha rohkem selleks, et nõuda valitsuselt püsivalt aru, kuidas raha kulutatakse ja kas selle raha eest saavutatakse neid tulemusi, milleks see raha anti. Nii nagu see toimub arenenud parlamentaarse kultuuriga riikides. See aitaks Eesti parlamendi tööd muuta ka avalikkusele mõistetavamaks. Ka valitsus vajab, eriti praegu, parlamendi tugevat seljatagust julgete otsuste langetamisel.

Ma mõistan, et see pole osale ühiskonnast ja mõnele poliitikule ehk nii erutav, kui tegelda näiteks küsimusega, millise meloodia saatel peaks Toompeal lippu langetama, aga ehk siiski leitakse aega ka mõtiskleda olemuslike teemade üle.

Lõpetuseks. Meil tuleb meeles pidada ridu hiljuti ajakirjas Akadeemia ilmunud artiklist, mille autor on füüsikust teadlane Tiit Kärner. Tsiteerin: „Need poliitikud ja riigijuhid, kellega rahul ei olda, on ju rahva enda seast ja rahva enda poolt valitud ning seda just nende eeldatava sobivuse järgi sellesse rolli. Olgu nad seega kui tahes kehvad, nad on ikkagi parimad, keda sellel rahval võtta on, ning nende asendamine teistega ei muudaks midagi. Kui rahvas tahab muutust paremuse poole, tuleb tal alustada iseendast. Kõigepealt tuleb mõista, et iga iseseisva riigi rahvas vastutab ise selle eest, milline on tema valitsus või valitseja. Olukord, kus rahvas kujutleb end suurima kannatajana omaenda valitsuse all, on groteskne, naeruväärne ja alandav. Seetõttu tähendab see vaatekoha muutus ka muutust eetilises hoiakus: vaba mees vastutab, ori ei vastuta, ta ainult kannatab.“ Tsitaadi lõpp.

Tänan Teid ja soovin kõigile mõistlikku meelt

2.3. Riigikontrolör Mihkel Oviiri vastus Riigikogu liikme Jüri Tamme arupärimisele 26. oktoobril 2009

Lugupeetud juhataja, head parlamendi liikmed

Riigikogu liige Jüri Tamm esitas mulle arupärimise, kes peaks tegema järelevalvet selle üle, kas Eesti Maaülikool kasutab riigilt tasuta saadud vara sihtotstarbeliselt.

Kuigi Riigikontroll ei ole teinud auditeid, mis oleksid käsitletud spetsiifiliselt riigivara tasuta võõrandamist avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele ning järelevalvet võõrandatud objektide sihipärase kasutamise üle, püüan Teile küsimuste kaupa vastata.

Esimene küsimus: Kelle ülesanne on teha järelevalvet riigi poolt tasuta üleantud vara sihtotstarbekohase kasutamise üle?

Esitatud arupärimises viidatakse olukorrale, kus riik võõrandas tasuta kinnisvara Eesti Põllumajandusülikoolile, kes praeguseks pole asunud taotluses esitatud eesmärke realiseerima ning on pannud riigilt tasuta saadud kinnisvara müüki.

Ülikooliseaduse alusel peab riiklikku järelevalvet ülikooli tegevuse õiguspärasuse üle tegema Haridus- ja Teadusministeerium. Kas see järelevalve sisaldab endas ka kontrolli riigi poolt tasuta ülikoolile võõrandatud vara sihipärase kasutamise üle, on vaieldav.

Seetõttu leian, et juba enne, kui otsustatakse riigivara tasuta üle anda, tuleks veenduda, et vara taotleja soovib edaspidi seda vara näidatud viisil kasutada. Näiteks selgub Riigikogu majanduskomisjoni 20. septembri 2005. aasta istungi protokollist, et Eesti Maaülikool alles kavatses asuda koostama arengukava, milles oleks ette nähtud laiendada avatud ülikooli ja ehitada taotletavale maa-alale hoone. Leian, et riigivara tasuta võõrandamise taotlusele peaks muu hulgas olema lisatud juba kehtestatud arengukavad, detailplaneeringud ja ka kinnitus, et plaani elluviimiseks on vajaminev raha olemas.

Teine küsimus: Kui sagedased on juhtumid, kus mõni kohaliku omavalitsuse asutus või avalik-õiguslik juriidiline isik on taotlenud väljamõeldud põhjustel riigilt tasuta vara, et see hiljem realiseerida tulu saamise eesmärgil?

Riigikontroll ei oska anda hinnangut sellele, kui sageli mõni kohaliku omavalitsuse asutus või avalik-õiguslik juriidiline isik taotleb riigilt tasuta vara väljamõeldud põhjustel.

Küll on Riigikontroll viimastel aastatel täheldanud Vabariigi Valitsuse tegevuses kurssi, kus keeldutakse kohalikele omavalitsustele tasuta võõrandamast riigi maad, kui seda pole selgelt tarvis kohaliku omavalitsuse ülesannete täitmiseks.

Kolmandale ja neljandale küsimusele vastaksin ma koos. Need kõlavad: Kas teie hinnangul vajaks riigivaraseadus täiendamist, et takistada eelkirjeldatud skeemidega riigivara müüki? Kas üleantud vara realiseerimisel peaks tulu laekuma riigile kui vara algsele omanikule?

Avalik-õiguslike juriidiliste isikute vara õiguslik režiim ning küsimus, kas ja millises ulatuses saab riik sellesse sekkuda, on eelkõige poliitilise otsustuse ja sellest tuleneva õigusliku regulatsiooni küsimus.

Selle näitena toon praeguse Riigikogu koosseisu vastuvõetud ülikooliseaduse muudatuse, mis puudutas ülikoolide vara võõrandamise korda. Kuni 30. augustini 2008 kehtis ülikooliseaduse redaktsioon, mille kohaselt sai ülikool endale kuuluvat kinnisvara võõrandada ainult vabariigi valitsuse loal. Alates 1. septembrist 2008 kehtib uus redaktsioon, mille kohaselt on ülikoolile kuuluvat kinnisvara võimalik võõrandada ülikooli nõukogu otsusel ning tema kehtestatud tingimustel ja korras.

Seaduseelnõu seletuskiri põhjendab muudatust järgmiselt. Tsiteerin: „**Ülikooli autonoomia printsiibist lähtudes ei ole otstarbekas valitsuse nõusoleku küsimine üksikküsimuse lahendamiseks (nt mõne kinnistu võõrandamine). Ülikool on olulisel määral iseseisev ja kavandab ise oma tegevust ja arengut ning omab selleks sisuliselt ainupädevust. [---].**“

Riigikogu liikme arupärimisest nähtub, et avalik-õiguslike juriidiliste isikute vara kasutamise ja käsutamise ning nende tegevuse järelevalve teemal on Riigikogus põhjust arutada veelgi. Juhin tähelepanu sellele, et tegelikult on juba pikka aega diskuteeritud selle üle, et avalik-õiguslike juriidilisi isikuid puudutavat üldist õiguslikku raamistikku on vaja korrastada, sh lahendada eelkõneldud probleemid. See diskussioon sai alguse juba 2000. aastal Riigikogu menetlusse esitatud halduskorralduse seaduse eelnõu arutelude käigus.

Aktiivset mõttevahetust on vaja ka teemal, kuidas tagada, et tasuta võõrandatud riigivara kasutatakse sihtotstarbeliselt ja sellise vara realiseerimisest saadud tulu kantakse üle riigieelarvesse.

Riigikogu menetluses juba esimese lugemise läbinud riigivara seaduse eelnõu käsitleb ka riigivara tasuta võõrandamist. Selle eelnõu viimase redaktsiooni järgi võib kohalik omavalitsus või avalik-õiguslik juriidiline isik riigilt eelnõus loetletud ülesannete täitmiseks tasuta saadud vara võõrandada, kui seda pole enam nende ülesannete täitmiseks tarvis või vara on muutunud kõlbmatuks. Kui tasuta saadud vara võõrandatakse kümne aasta jooksul pärast selle omandamist, tuleb riigile hüvitada 65 protsenti vara omandamise hetke maksumusest. Sihipärase kasutamise tagamiseks võib riigivara tasuta võõrandamise lepingus ette näha leppetrahvi. Nende nõuete täitmise kontroll on eelnõus pandud riigivara valitsejale.

Kuna maareformi seadus kohustab juba kohalikku omavalitsust riigilt tasuta saadud maa võõrandamise korral kandma riigile üle 65 protsenti saadud rahast, võib tõepoolest arutada ja kaaluda sarnaste kohustuste panemise tarvidust ka avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele.

Milline peab tasuta saadud vara võõrandamise korral olema riigile hüvitatav summa ja kuidas seda arvutada, tuleks hoolega läbi mõelda. Ilmselt hoiduks avalik-õiguslik juriidiline isik 2007. aastal riigilt tasuta saadud, kuid praegu mittevajaliku vara võõrandamisest, kui ta peaks tasuma riigile 65 protsenti 2007. aastal määratud hinnast. Selline kohustus riigi ees võib osutada suuremaks kui hetkel saadav müügihind kokku. Pealegi nõuab ülikooliseadus, et ülikool peab võõrandama vara, mis ei ole tarvilik ülikooli eesmärgi saavutamiseks, juhindudes põhimõttest suurendada kasu, mida ülikool võib neist toimingutest või tehingutest saada, ja vältides kahju.

Samuti tuleks enne seaduse vastuvõtmist veel kord süvitsi käsitleda riigivara valitseja võimalusi tõhusalt kontrollida riigivara sihipärasest kasutamist ja käsutamist pärast selle tasuta võõrandamist ja omandi üleminekut.

Eelkõneldut arvestades leian, et laiem arutelu lugupeetud Riigikogu liikme Jüri Tamme esitatud küsimustes on vajalik.

Täna tähelepanu eest.

2.4. Riigikontrolör Mihkel Oviiri kõne Riigikontrolli 90. aastapäevale pühendatud vastuvõtul Kadrioru lossis (väliskunstimuseum) 25. mail 2009

Austatud vabariigi president,
Riigikogu esimees,
lahkunud, ametisoleva ja tulevase valitsuse liikmed,
daamid ja härrad!

Enne Riigikontrolli asjade juurde asumist on mul hea meel õnnitleda siinviibivat kaitseväge juhatajat ja teisi riigikaitse juhte tänase ajaloolise tähtpäeva puhul – nimelt täna 90 aastat tagasi võtsid Eesti väed Vabadussõjas ära Pihkva.

Täna teid kõiki, et leidsite võimaluse siia tulla, et üheskoos märkida 90 aasta möödumist Riigikontrolli töö algusest, mis on samuti Vabadussõjaga tihedalt seotud. Maapäev võttis vastu otsuse Riigikontrolli loomise kohta Vabadussõja 30. päeval – 27. detsembril 1918. Otsusest reaalse tegutsemiseni läks aga aega. 1919. aasta kevadel oli Riigikontroll juba tööd alustanud. Esimeseks tööks oli sõjaväljal kontrollida, et sõdurite supikatlal juures kuritarvitusi ette ei tuleks, sest just täis kõhust sõltub sõduri moraal. Muide Vabadussõja teema on meil ka praegu, 90 aastat hiljem aktuaalne – Riigikontroll vaatab, kuidas on läinud Vabadussõja võidusamba püstitamine. Aga see selleks.

Pärast sõja lõppu kulges Riigikontrolli areng üsna vaevaliselt, stabiliseerumine toimus 1920ndate lõpus. 1940. aastal jagas Riigikontroll riigi saatust.

19 aastat tagasi Riigikontroll taastati. See ei olnud veel oma iseseisvuse taastanud Eesti põhiseaduslik asutus, kuid algus oli tehtud. 1992. aastal vastu võetud põhiseadus andis Riigikontrolle sõltumatu põhiseadusliku institutsiooni staatuse. Ja kuigi Riigikontrolli peatükk on Põhiseaduse Assamblees kõige vähem tähelepanu pälvinud ja kõige vähem läbitunnetatud peatükk, on sel olnud meie tegevusele pigem positiivne mõju.

Ja siin me siis nüüd oleme. Täna Riigikontroll erineb oluliselt sellest Riigikontrolist, mis ta oli enne sõda, ja ka sellest Riigikontrolist, mis ta oli veel kümme aastat tagasi. Ja absoluutselt erineb ta sellest Riigikontrolist, millisen avalikkus soovib meid näha. Verd, verd ja veel kord verd, kostavad kõikjal meie suunas hüüded. See ei ole aga meie tee.

Riigikontrolli ülesanne ei ole olla mingi nuiaga nüveldaja, paljastaja, pealtkuulaja, kinnipanija ja lahtilaskja. Riigikontrolli asi pole kedagi karistada. Me ei teosta ta ise võimu, vaid abistame soovitusi andes neid, kes on seatud otsuseid vastu võtma. Seega, Riigikontrolli ülesanne on anda õigel ajal infot, mis aitaks poliitikutel teha otsuseid ja kujundada poliitikat, mille tulemid on näha alles aastate pärast. See põhimõte on eriti aktuaalne tänases päevas. Eraldi probleem on muidugi siis, kui need, kes peaks otsustama, ei suuda või ei taha otsustada ...

Daamid ja härrad!

Ma täna Riigikontrolli taastamise aegset juhti Hindrek Meri alusepanemise eest. Ja mu tänu kuulub Juhan Partsile, kes Riigikontrolli põhimõtteliselt reformis ning tegi sellest Euroopa traditsioonidele ja mõõdupuule vastava auditasutuse. Minul on olnud au seda suunda edasi arendada ning üha enam orienteerida Riigikontrolli minevikus vigade otsmiselt tulevikku vaatajaks ja otsustajatele nõu andjaks.

1921. aastal ilmus Postimehe juhtkiri pealkirja all "Rohkem õiglust!". Tsiteerin: „Meie kontroll peaks omaks võtma Inglise riigikontrolli tegevuse, mida ilmas kõige paremaks peetakse. Seal ei jäta kontroll ühtegi kuritarvitust avalikkuse ette toomata, kuid juhib sellejuures avalikkuse tähelepanu ka nende asutuste ja üksikute ametnikkude peale, kes oma töös iseäralist korralikkust üles on näidanud. Sellega leiaks rahuldust ühiskonna õiglustunne ja valitsuse prestiižil ei tarvitse karta kõikumist.

Sama teed peab ka meie kontroll käima, et suure osa ametnikkude pealt ära pühkida seda üleüldist autuse plekki, mida üksikute tegevus kogu ametniku seisusele peale vajutanud. Sellega saab kõrvaldatud ka üks

kurvastav nähtus meie riigi elus, nimelt ametnikkude põgenemine riigi asutustest. Korralik tööinimene ei kannata pika peale enese sarnastamist kuritahtlike isikutega ja peab paremaks lahkuda riigiteenistusest ja üle minna erateenistusse, kus tema tööd õiglasemalt osatakse hinnata. Teisest küljest saab ka rahva hulgas äratundmine maad võtma, et on olemas ausaid ja korralikka ametnikka, kelle korraldusi kui otstarbekohaseid vastu võib võtta.“ Tsitaadi lõpp.

Ma kõik teeme vigu. Ka Riigikontroll. Ja ma palun vabandust kõigi ees, kes alates 1918. aastast peale on tundnud, et Riigikontroll ei ole neid hinnates olnud õiglane. Ja ma tänan kõiki, kes on teinud meiega sõbralikku koostööd selle nimel, et aidata Eesti riiki koos paremaks teha.

Ühest asjast siiski veel. Meie töö oluline adressaat on lisaks Riigikogule ja valitsusele avalikkus ehk maksumaksjad. Maksumaksjatel on õigus teada, kuidas nende raha kasutatakse.

Viimasel nädalal olen ma teatavatel põhjustel usinalt lugenud taas üle kultusteost "Jah, härra peaminister".

Seal on üks koht, kus *sir* Humphrey ja *sir* Arnold arutlevad informatsioonivabaduse üle ning tõestavad klaasi informatsioonivabaduse terviseks. Eriti, kui see juhtub riiklikes huvides olema. Ma ühinen nendega, sest läbipaistev asjaajamine on meie kõige tugevam liitlane riigi paremaks muutmise toetamisel.

Et sõna audit ja audiitor tulenevad ladina sõnast *audio*, mis tähendab kuulamist, siis ma üritan täna rohkem kuulata ja vähem rääkida. Ma tänan Teid veel kord tulemast ja mul on au paluda kõnelema Riigikogu esimeest akadeemik Ene Ergmat.

2.5. Riigikontrolör Mihkel Oviiri ettekanne Paul Varuli advokaadibüroo konverentsil „Majandus, kuhu lähed? Kas õigus saab aidata?“ 8. mail 2009

Hea Paul Varul, minu endine minister! Austatud kuulajad!

Kui Paul Varul ministriametist lahkus, siis ma püüdsin toona Justiitsministeeriumi kantslerina kokku võtta, mis tema valitsemise perioodi iseloomustab. Ja erinevalt minu järgmisest ministrist Märt Raskist, kes ütles enda kohta, et tema jääb ajalukku õiguse loojana, jääb Paul Varul ajalukku kui ehitaja. Tema nimeks võiks olla ajalooramatus Paul Ehitaja. Miks? Kui me siin Tartu ringi vaatame, siis selliste suurepäraste objektide nagu Tartu vangla ja kohtumaja ehitamine on just Pauli teene, kuigi Märt Raskile langes osaks saatus võtta vastu Tartu tegelaste löögid, kes parema meelega oleksid näinud, et vangla pannakse kuhugi Emajõe peale ujuma või kupatatakse sohu. Need ninakirtsutajad ütlesid, et fuih, meie peenesse vaimulinna küll sellised objektid ei sobi. Et meil siin Tartus ikka ülikool ja puha. Ärge tulge siia oma vanglaga üldse vehkima. Vestluses toonase Tartu ülikooli rektoriga lubasin endale arvamuse, et küll tuleb aeg, kus Tartu vangla on kõrgemalt hinnatud kui Tartu ülikool. Nüüd on see aeg ehk käes – Tartu vangla on kindlasti Euroopa vanglate *top* 50 hulgas, Tartu ülikooli ma ei ole sellises *top*'is leidnud, aga võib-olla ei ole ma olnud piisavalt hoolas otsija. See selleks.

Niisiis oli esimene põhjus siia tulla minu sügav lugupidamine Paul Varuli ja tema töö vastu. Teine oluline põhjus, miks ma siia tulin, on minu eilne vestlus valitsuse istungil lugupeetud justiitsministri Rein Langiga, keda on mul rõõm ka täna siin saalis näha. Kuuldes, et kavatsen siia konverentsile sõita, ütles Rein mulle: „Tulen ka ise kindlasti Tartusse kohale, sest kuna sina, Oviir, teed iga nädal mõne poliitilise avalduse, siis ei oleks muidu seal kedagi, kes sulle vastu hakkaks.“

No eks ma siis püüa teha kõik, et Reinule mitte pettumust valmistada ...

* * *

Mis te arvate, mis on see praeguses majandusolukorras keskne teema, mille üle parlamendifraktsioonid arutlevad ja millest johtuvat seaduseelnõu ilmselt peagi hakatakse alkatama ja siis Riigikogus kolmel lugemisel arutama? Kas see on euro kasutuselevõtuks vajalike sammude kavandamine? Või kõrghariduse konkurentsivõimelisuse probleemid? Või sotsiaalküsimused, pensioniea tõstmine? Ei midagi sellist pole paraku viimasel ajal parlamendis kuigi tõsist arutamist leidnud, rääkimata juba oluliste otsuste tegemisest.

See Riigikogus oluline teema on tegelikult hoopis, millise muusikapala saatel peaks Pika Hermannini tornis õhtuti lippu langetama. Sotsiaaldemokraatlik fraktsioon üllitas selle kohta üleeile isegi pressiteate, kus kurtis, et praegu lipu langetamisel kasutatav meloodia „Mu isamaa armas“ on Saksa rahvalaul ja selle viis on kasutusel ka Mikroneesia hümnina. Kas pole jube? Asi vajab kiiresti muutmist. Kultuuriminister tegeleb samuti isiklikult lipuseaduse muutmise küsimusega. Reformierakonna fraktsioon arutas pool tundi asja, kõlasid ka mõtted, kas üldse peaks seda lippu ööseks langetama või jätta ta valgustatuna üles. Kolm lugemist ja saamegi uue meloodia. Saabub üleüldine õnn.

* * *

See on kahjuks klassikaline ja väga tüüpiline näide selle kohta, et oluliste asjadega tegelemise asemel kobrutavad meie mõtteruumis tihti pseudoteemad, mis raiskavad aega ja energiat. Mõnda aega tagasi oli üheks selliseks pseudoteemaks, mille kallal parlament tohutult aega ja energiat raiskas, oma palga teema. Lootsin, et vahepeal ehk on sellest sündroomist üle saadud, aga ei. Kõik jätkub endise hooga.

Miks meil aga ikka need asendustegevused ja pseudoteemad üles kerkivad? Siin on ilmselt palju ka ajaloost tulenevaid põhjusi, kuid tõenäoliselt on peamine nende hulgas, et poliitilise kultuuri kiht on ülimalt õhuke ja rahva võimekus riiklust kanda, seda mõista ja mõtestada on äärmiselt nõrk.

Minu kavakohane teema kõlab: ... viimsepäeva laupäevani. Eks igaüks võib selle sisustada oma kogemuse ja tundmuste ning mõtete järgi. Minu mõte on natukene arutleda selle üle, mis meie poliitilises ja administreerimise kultuuris on niivõrd paigast ära, et kohati on tunne, et olukorra normaliseerumist tuleb

oodata viimsepäeva laupäevani. Meie ees on valik, kas täielikult leppida selle kui paratamatusega või püüda nii palju kui võimalik iseenda muutmise kaudu muuta ka seda vaimset keskkonda ja riikluse toimimise kultuuri.

* * *

Üks neid probleeme, mis Eestis põhjustab otsustamatust ja segadust, on paigast nihkunud tasakaal ja selgus poliitilise otsustamise ja administreerimise vahel. See põhjustab vastutamatust ja ebamäärasust ning tegelikkuses pärsib riigi toimimist. Siin on see koht, kus õigus saab majandusele appi tulla ja mõjutada riigi toimimist ka laiemalt.

Poliitilise ja administratiivse juhtimise tasakaal on üks võtmeküsimusi kogu avaliku võimu teostamisel. Ideaaljuhul peaks asi toimima nii, et poliitiliselt tasandilt antakse ette põhilised eesmärgid (võitnud erakondade valimislubadused, uue võimuliidu kokkulepped jne) ning professionaalne ja poliitiliselt sõltumatu ametnikkond asub neid eesmäärke ellu viima ja rakendama.

Samal ajal peavad poliitiline ja administratiivne juhtimine teineteist vastastikku täiendama ja vajaduse korral korrigeerima – spetsialistidest ametnikud peavad suutma poliitikutele selgitada, mida on realselt võimalik teha ja mida pole, erakonnapoliitikud omakorda peavad suutma eristada, millised vastuväited tulenevad paratamatutest tõsiasiadest ning millised lihtsalt ametnike mugavusest ja soovimatusest muudatusi teha.

Teatud vastuolu poliitilise ja administratiivse juhtimise vahel on paratamatu ja süsteemi sisse programmeeritud. Ikka on nii, et ametnikud arutavad omavahel, mis selle uue ministriga küll peale hakata, ta ei tea meie valdkonnast midagi, aga kipub segi pöörama kõike seda head ja ilusat, mida me kaua aega oleme üles ehitanud. Ja erakonnapoliitikud ahastavad omakorda, et selliste ametnikega pole üldse võimalik midagi ette võtta ja kust küll võtta neid inimesi, kellega oma head ja ilusad plaanid teoks teha. Ja mõndapidi on mõlemal poolel õigus.

Tegelikult on see vastuolu ühiskonna toimimiseks vajalik, see aitab hoida tasakaalu vajalike uuenduste ja mõttetu lammutamise vahel. Küsimus on vaid selles, kas see süsteem pole liigselt kaldu kas siis poliitilise või administratiivse juhtimistasandi poole. Esimesel juhul domineerivad poliitikud, iga uus minister keerab ministeeriumi senise töö pea peale, ametnikud ei saa normaalselt teha oma igapäevatööd, vaid peavad asuma täitma üha uusi ja uusi poliitilisi suuniseid (seda eriti olukorras, kus ministrid kiiresti vahelduvad), ühiskond ei saa toimida stabiilselt.

Minu arvates kipub Eesti süsteemis süvenema tasakaalustamatus poliitilise ja administratiivse juhtimise vahel. Ja seda veel omapärasel äraspidisel viisil.

Ma räägin seda nii endise kantsleri kui ka praeguse riigikontrolörina. Ma oletan, et osaga edasisest ei tarvitse kõik teist nõus olla, see sõltub varasemast kogemusest. Ja küllap on oma isiklikust kogemusest tulenev vaatenurk siin saalis istuvatel ministritel, kellega mul oli kantslerina au koos töötada. Aga see selleks. Ma ei räägi mitte niivõrd Justiitsministeeriumi põhjal, vaid sellest, mida ma olen tähele pannud viimase 17 aasta jooksul valitsuse tööd väga lähedalt nähes ja oma kolleegidega suheldes.

Üleeile õhtul oli valitsuses taas hilisööni kestnud nn kärpimiskoosolek. Närviline ja kurnav. Minu endised ministrid teavad, et ma eelistaksin mitte ainult selliseid, vaid kõiki koosolekuid pidada hoopis hommikul kell kuus või seitse. Aga poliitikud on pigem ööinimesed. Kuid sel valitsuse koosolekul oli siiski kaks head momenti. Esimene oli see, et valitsuse liikmed vaidlesid ka poliitiliste küsimuste üle. Teine oli minu jaoks veelgi olulisem – peaminister ütles rahandusministrile, et ministeeriumi asi ei ole tuua poliitiliselt kallutatud valikuid, vaid tuleks käsitleda kõiki võimalusi parteipoliitikast sõltumatult. Peaminister andis seega selgesti mõista, et poliitiliselt kallutatud ülesande andmine ühele ministeeriumile ei ole õige. Ma jätan selle ütluse väga kauaks meelde.

* * *

See, et valitsuse liikmed arutlevad poliitiliste küsimuste üle, tundub justkui loomulik, aga tegelikkuses ei ole see sugugi tavaline. Miks?

Ma tean, et ehk osale teist kõlab see imelikult, aga valitsuse ja tema liikmete tegevus on viimase 15 aasta jooksul muutunud ühe vähem poliitiliseks, kuigi 1990ndate esimese poolega võrreldes on tekkinud justkui kogunud poliitikute kiht. Milles siis asi? Aga selles, et selge tööjaotus on hajunud ja poliitikud on üha enam hakanud administreerima ja ametnikud on tihti sunnitud tegema otsuseid, mida võib pidada poliitiliste valikute tegemiseks. Kuidas see nii on juhtunud?

1993. aastal Mart Laari valitsuse ajal ütles vabariigi valitsuse seadus, et minister juhib ministeeriumi kantsleri kaudu. Praegu see enam nii sõnastatud ei ole. Ja uskuge, ma ei aja siin mingit *sir* Humphrey stiilis juttu. See on väga oluline küsimus kogu riigi toimimise seisukohalt. See tööjaotus – minister teeb poliitikat, kantsler viib selle administreerides ellu – tagab vajaliku tasakaalu. Ja ma ei vastanda neid kaht funktsiooni ega vaata neid mustvalgelt. Mis on aga praegu juhtunud?

Nagu ma ütlesin, on ministrid üha enam hakanud tegelema puhtadministratiivsete küsimustega. On aga selge, et minister on ministeeriumi poliitiline juht, kes annab poliitilise sisendi ministeeriumile. Kantsler on ministeeriumi administratiivne juht, kui tahate – ministri teener, kes peab tagama ministri formuleeritud poliitika elluviimise. Seega, minister sõnastab poliitika ja ministeeriumi aparaadi ülesanne on see poliitika ellu viia.

See skeem on kahjuks tänaseks umbe jooksnud: 1990ndate keskel, kui raha, mida jagada, tekkis juurde, hakkasid ministrid mõtlema, et neil nagu ei ole piisavalt võimu. Ministrid tundsid, et tahaks õudselts kellelegi midagi jagada, aga ennäe, ei saa, sest see ei ole nende käes. No küll ikka tahaks jagada. Ministrid tundsid, et kui nad ei saa kõike kuni uksehingede õlitamiseni ise otsustada ja kinnitada, siis nad nagu oleksid ilma võimuta.

Imelik küll, aga nõukogude süsteemi selja taha jätnud Eestis hakkasid ministrid tundma nostalgiat ja tahtsid kolhoosiesimehe kombel ise otsustada, kellele mitu kilo jahu või mitu seapõrsast. Nii hakati kantsleri rolli üha madalamaks kiskuma. Tänapäevaks on see jõudnud eri ministeeriumides eri tasandile. Mõnes on kantsler olnud sisuliselt mingi haldusülema või aidamehe rollis. See tundmus, et kui ei saa ise iga asja üle otsustada, siis pole ka võimu, püsib aga ministrites edasi.

Ma mäletan enda praktikast, kuidas minu lugupeetud minister Paul Varul pärast üht juhtumit hakkas väga hästi mõistma, millist kasu annab selge tööjaotus poliitilise otsustamise ja administreerimise vahel.

Lugu järgmine. Paulil oli uue ministrina kah tunne, et tal ei ole nagu kõiki hoobasid käes ja et ta ei saa ikka täielikult valitseda. Teisisõnu – Paul, heasüdamlik nagu ta on, soovis samuti kergendada administraatorite ja kantsleri töökoormat, olles valmis vabatahtlikult enda peale võtma tegelemise kõikvõimalike tehniliste küsimuste ja muu kribu-krabuga.

Näitamaks talle, mis juhtub, kui poliitiline tippjuht võtab enda peale ülesanded, mida ta ei peaks täitma, korraldasin ma väikese demonstratsiooni. Ma hakkasin talle saatma kuhjade viisi igapäevast kirjavahetust, kuhu panin kaaskirjad – vajalik ministri seisukoht, vajalik ministri seisukoht jne.

Ühel hetkel oli Pauli lauale kogunenud juba väga kõrge hunnik kõiksugu pabereid, mille kohta oli märgitud, et see või teine asi vajaks kiiresti ministri otsust või arvamust. Ja siis kaebas üks vang ta kohtusse, sest vang ei olnud saanud oma kirjale ministrilt õigel ajal vastust. Loomulikult ta ei saanud vastust, sest Paul ei jõudnud kunagi tema kirjani, see oli kuhjas kõige all ja kuhi muudkui kasvas. Pärast seda leidis Paul, et tark on keskenduda sellele, mis on ministri töö – poliitika tegemine.

Muide, enamasti ei ole mul olnud ühtegi juhtumit, kus minister oleks mulle teatanud, et kuule Oviir, ära tassi seda jama minu lauale, see on sinu vastutada, tegele ise sellega. Ministrid muudkui tahtsid ja tahtsid ise kribu-krabuga tegelda.

* * *

Järgmine küsimus on kantsler kui apoliitiline administraator ja järjepidevuse hoidja. Üheöösuheline versus pikaajaline suhe.

Omaval ajal, kui süsteem loodi, oli kantsleri ametikoha mõte just selles, et ta tagaks süsteemi toimimise sõltumata sellest, kes on parasjagu minister. Kantsleri ametipost pidi olema apoliitilise tippadministraatori koht. Nüüd on ka sellest taganetud ja ministrid saavad uue avaliku teenistuse seadusega õiguse kantslereid vahetada nagu ..., ma ei taha kohe öelda, mida üheöösuhete puhul tuleb pidavalt vahetada. Ma võrdleksin ministri ja kantsleri suhet abielulise või kooselulise suhtega. Mina pooldan püsivat ja pikaajalist suhet. On ka muidugi võimalik teine suhtumine – palju juhupartnereid, nn üheöösuheteid. Ma kardan, et mida politiseeritumaks läheb ametnikkonda ümbritsev õhkkond, seda rohkem kohtab ministre ja kantslerite vahel nn üheöösuheteid. Teatavasti aga võib palju juhupartnereid tervisele lõpuks halvasti mõjuda.

Pigem tuleks meil eeskujuks võtta Briti süsteem, kus kantslerid on väga väärikad isikud, kes on tähtajatult ametis, tagades kogu süsteemi töötamise, ajaloolise mälu ja järjepidevuse. Ja see töö on väga kõrgelt väärtustatud nii palga kui ka muude tagatiste näol. Meil võib kantsler varsti sisuliselt igal hetkel ministri tuju järgi kinga saada. Arenenud poliitilise kultuuriga riikides oleks see mõeldamatu. Minu küsimus, mis paraku jääb alati õhku, on – kes kaitseb kantslerit?

Kui minult küsiti arvamust uue avaliku teenistuse seaduse eelnõu kohta, siis ma pakkusin diskussiooniks välja mõtte seni kavandatust kitsamalt defineerida riiki teenivate väga tugevate tagatistega inimeste ring. Nendeks võiksid olla kindlasti kantslerid, asestantsid, ametite ja inspeksioonide juhid ja asejuhid, võib-olla ka osakonnajuhatajate tasand. Võib-olla veel keegi.

Ei julge täpseid arvutusi tegemata arve välja pakkuda, kuid see nn võtmeisikute hulk on ilmselt 400–500 ringis. Nende tippasemel professionaalsete neutraalsete administraatorite kiht hoiaks järjepidevust ja nemad palkaksid ülejäänud inimesed tööle juba töölepingu alusel. Siinkohal ma ei räägi eriseaduste alusel toimivatest riigi esindajatest.

Ma kirjutasin ka justiitsministrile: „Kõrge poliitilise kultuuriga väljakujunenud demokraatlikus ühiskonnas ei paneks mind muret tundma kava rakendada ministeeriumide kantslerite, asestantside ning valitsusasutuste juhtide puhul tähtajalist teenistust. Tuginedes viimase 16 aasta praktikale, soovitaksin siiski nende ametikandjate puhul jätkata vähemalt mõnda aega tähtajatu teenistusega ja anda nii poliitilisele kui ka administreerimise kultuurile veidi lisa-aega tasakaalu leidmiseks iseenda sees.“

Mõte on väga ühene – praegune poliitilise kultuuri tase on kehv ning kantslerite ja muude sellelaadsete ametnike olukorra ebakindlaks muutmine tooks riigile vaid kahju. Et seda siiski piisavalt ei tajuta või ei taheta tajuda, näitab ka hiljutine arutelu valitsuses, kus ministrid leidsid, et kantsleri palk ei tohiks olla suurem kui 80% ministri palgast. See on minu meelest alandav ja ebaõiglane.

Ajalugu näitab, et Eesti oludes võib ministriks saada igaüks, keda partei mingil põhjusel soovib kuskile ametisse panna. Kantslerist sõltub aga terve masinavärgi töö, riigi toimimine, kui soovite. Eestis on olnud ja on väga tarku ministreid ja mul on vedanud, et Justiitsministeeriumis sain ma just sellistega koos töötada. Aga Eestis on ja on olnud ka ministreid, kes on rumalad. Miks peaks selline loll saama suuremat palka kui see, kes tegelikkuses kogu töö peab ära tegema? Ja kantsler on see, kelle minister kohe üritab tanki lükata, kui midagi peaks juhtuma.

Vaadakem taas demokraatia ja parlamentarismi traditsioonidega Suurbritanniasse. Seal saavad ministeeriumide kantslerid tunduvalt suuremat palka kui nende ministrid. Ja kabinetisekretär kolmandiku rohkem kui peaminister. Ja seda nii peaministri kui ka parlamendiliikme palka kokku liites. Parlamendi lihtliikme palk on kantsleritest kolm kuni neli korda väiksem.

Ministrid tulevad ja lähevad, riigimasin peab aga töötama tõrgeteta. Ja siin ei tule kasuks kantslerite kiire vahetumine, mida me oleme saanud viimastel aastatel näha.

Kõige hullem on, kui kantsler politiseeritakse – tuuakse sisse parteijunkur või tuuakse sisse täiesti ebakompetentne inimene. Mõned ministrid on endale kantsleriks otsinud kas parteikaaslasid (esimene

selline juhtum oli muide juba 1992. aastal) või suure organisatsiooni juhtimise kogemusega inimesi. Ja muide – on paratamatu, et sellisel juhul tähendab uue (teise erakonda kuuluva) ministri tulek ka kantsleri väljavahetamist, ükski minister ei saa endale lubada seda, et ministereeriumi aparaati juhib konkureeriva erakonna esindaja, mingist stabiilsusest ja riigiparaadi töö järjepidevusest ei saa sellisel juhul juttugi olla.

Näiteks ei uskunud ma, et sotsiaalminister Maret Maripuu saab olema väga pikk iga oma ametis, sest ei ole võimalik tuua kantsleriks hiiglaslikku ja väga keerulist süsteemi juhtima inimest kuskilt maakonnahaigla tasandilt. Ometi ta kuskilt leiti ja pandi ametisse. Tagajärgi teame kõik ja minister oli see, kes kõrbes omaenda valiku tõttu, paraku.

Või teine näide Keskkonnaministreeiumist, mis juba minister Heiki Kranichi ajal sai ametnikkonna politiseerimise lipulaevaks. Ma ütlesin omal ajal Villu Reiljani aegsele Keskkonnaministreeiumi kantslerile Annika Uudelepale, et sinu volitused kestavad niisama kaua, kui kaua on ametis sinu minister. Ja seesama kehtib ka praeguse parteilise kantsleri kohta. Kui tuleb mõne muu partei minister, lendab ta sealt nagu tuul. Aga see on sügavalt ebanormaalne.

Aastate jooksul on ka laiem ametnikkonna politiseerimise protsess üha süvenenud. Pahatihti pannakse ühte või teise kõrgesse riigiametisse ministri erakonnakaaslane, ametnik peab karjääriredelil tõusmiseks (või isegi ametikoha säilitamiseks) kindlasse erakonda astuma jne. Kurioosematel juhtudel kuulub valdav osa ministreeiumi ja tema valitsemisala tippametnikest ühte erakonda ning ministreeiumi juhtkonna koosolekud muutuvad parteikoosolekuteks. Tulemuseks on see, et ametikohti ei täideta mitte lähtuvalt inimese professionaalsusest ja töökogemusest, vaid ustavusest erakonnale, erakonda kuulumine muutub poliitilisest enesemääratlusest ametnikukarjääri tegemise vahendiks, erakond omakorda käsitleb ministriportfelli oma liikmeskonna suurendamise allikana, ministreeiumi vahendeid hakatakse kasutama erakonna asjade ajamiseks jne. Ja kehtib absoluutselt kindel reegel – kõige enam politiseeritud ministreeiumid on ka kõige haldussuutmatumad, nende valitsemisalades on probleemid kõige suuremad.

* * *

Üleüldse on viimasel ajal nii tundlevatel massidel kui ka poliitikutel olnud mugav suunata kogu rahva meelepaha ikka ametnike kraesse. Et ikka ametnikud on täisõõnud, parasiteerivad rahva raha peal, parem oleks neil palk üldse ära võtta, nad kõik lahti lasta jne. Ametnikud teevad oma igapäevast tööd Eesti riiki teenides ja riigi hüvanguks. Ja paljud nendest probleemidest, mis meil on, ei ole üldse ametnikest sõltuvad, aga need keeratakse nende kaela, sest kerge on lükata just ametnikud n-ö tanki.

See on läinud juba üle igasuguste piiride ja ma kinnitan, et selline sõim ja halvustav suhtumine ei ole ühegi ametniku palga sees. Ja kui see jätkub, teevad parimad õigesti, kui ameti maha panevad ja lähevad sinna, kus neid rohkem hinnatakse. Lätis näiteks on juba osa riigiettevõtete juhte sundusliku 60% palgakärpe peale teatanud ametist lahkumisest. Nende asemele saadetakse 500 lati eest parteijunkrud, kes ei tea maast ega ilmast midagi. Nagu nentis üks riigiettevõtte juht – populismi lainel on proletariaadi diktatuur saanud. On ju näha, et sellisele teele pööramiseks köetakse üles avalikkuse fooni ka Eestis.

Ma olen veendunud, et riigitööle palkamisel peab prevaleerima põhimõte: Eesti riik vajab parimat ja parimaid. Eesti riik konkureerib inimeste pärast nii erasektoriga riigi sees kui ka maailmas, samuti üle-euroopaliste ja globaalsete institutsioonidega. Kui me tahame, et siin töötaksid parimad, tuleb inimestele maksta palka, mida nad on väärt. Riigi heaks töötamine – olgu siis töölepinguga või mõnes muus vormis – peab olema väärikalt tasustatud.

Seega peab süsteem võimaldama väga paindlikku ja individuaalset lähenemist hindamisel ja palga määramisel, et avalikus teenistuses ametnikuna või töölepingulisena olemine ei muutuks erasektoriga võrreldes ebasoodsamaks. Kindlasti aitab paindlik süsteem kaasa sellele, et riigi teenistuses oleksid säravad tegijad, mitte hallid olijad.

Rõhutan, et inimeste kvaliteedist ripub ära riigi kvaliteet. Loodan, et inimesed, kes on seatud-kutsutud laiemalt sõnumeid edastama, leiavad endas jõudu seda lihtsat tõde senisest otsekohesemalt selgitada. Loomulikult võib olla tundlevatele massidele meelepärane, kui riigi teenistuses üldse kedagi poleks, kuid

see on küsimus riigi toimimisest ja väärkusest. Ma mõistan, et osale inimestest jääb igavesti arusaamatuks, miks maksta soolast hinda Viini Filharmoonikute kontserdi eest, kui sama lugu võib esitada kohalik külakapell või süldibänd. Või miks kuulata Manhattan Transferi jõulukontserti, kui kohalikus karaokepubis inimesed samu lugusid laulavad ja muide täiesti tasuta.

Avalikku teenistust reformides on Eesti tegelikult samasuguste valikute ees. Ja mina küll ei taha külakapelli ja karaokejorina tasemel riigiteenistust. See on küsimus Eesti riigi tõsiseltvõetavusest ja väärkusest.

Võin oma kogemuste põhjal kinnitada, et Eesti riigis on väga häid ja töökaid ametnikke. Need ametnikud on üldjuhul meeletu ülekoormuse all. Aga on ports ka neid, kes mõtlevad endale ise tööd välja. Eestil tuleks kogu avalik sektor siiski üle vaadata ja analüüsida, kas inimjõud on ikka paigutatud nii, nagu on vaja riigi ees olevate ülesannete efektiivseks lahendamiseks.

* * *

Kümme aastat tagasi ütlesin ma ühel avaliku halduse seminaril kantslerite politiseerumisele viidates: „Kui ministrid otsuseid ei langeta, aga valitsemiseks on otsuste langetamine tarvilik, siis keegi peab seda ju tegema.“ Ma olen ka praegu seda meelt. Miks on aga ametnikud hakanud kohati tegema ka poliitilisi otsuseid? Ma arvan, et siin on see probleem, et tihti ei taha ministrid poliitiliselt ebameeldivate teemade ja otsustega tegelda ning lükkavad need ametnikkonna kaela. Või mis veel hullem – ministril ei ole tegelikult poliitikat, ta on võimetu seda formuleerima või räägib ta ainult oma partei loosungites, mis ta on kuskil pähe õppinud. Paraku asja sisu mõistmata. Sellised ministrid on hädasti vajanud poliitilise mõtlemise ja saavutuste puudumise tõttu mingit asendustegevust.

Küsin taas – mis saab siis, kui ministril ei ole mingit selget poliitikat? See on täiesti võimalik, sest paljud inimesed tulevad ministriks esimest korda ja Eesti ajalooline kogemus näitab, et nad ei ole ametis piisavalt kaua, et neil tekiks ette suurem pilt ja nad suudaksid oma poliitikat formuleerida. Siin on häda põhjustajaks ka Eesti väiksusest tingitud asjaolud, meil ei ole varikabinettide süsteemi, mis hoiaks end valitsuse asjaajamisega jooksvalt kursis, meil ei ole pikaajalise kogemusega professionaalset kõiki valdkondi katvat poliitiliste nõunike kaadrit jne.

Teiselt poolt kasutavad seda olukorda ära ka ametnikud. Näiteks kantsleritel on väga mugav muuta ükskõik milline ülesanne poliitiliseks ja uputada vähe kogenud minister poliitilise otsuse sildi all pakutava administratiivse kribu-krabu alla. Nii välditakse vastutuse võtmist endale ja vaene minister peab avalikkuse ees vastutama ametnikkonna ükskõik millise tõpluse eest.

Küsisin kord ühe ministeeriumi kantsleri käest infotehnoloogia-teemaliste asjade kohta, miks see või teine asi ei liigu paigast. See kantsler ütles vastuseks, et oi, mis tema saab teha, minister ei ole sellist ülesannet andnud. Kusjuures teemaks oli täiesti administratiivne küsimus, millel ei ole mingit pistmist poliitikaga.

No tohoo tonti! Miks peaks minister üldse selles vallas mingeid ülesandeid andma. Ministri taseme küsimus on, et asjad toimiksid. See, milliste programmidega, kuidas ja kellega kokku leppides või koostöös tehes, ei ole üldse küsimus, mida tuleks ministri kaela veeretada.

Nii ma olengi veendunud, et neid asju, mille eest vastutab kantsler naha ja karvadega, peaks olema selgelt rohkem kui praegu. Ka kogu raamatupidamisarvestuse eest peaks vastutama kantsler, mitte minister. Minister vastutab poliitika eest. Kantsler ja ministeeriumi aparaat peavad andma ministrile infot, kui palju üks või teine poliitika maksma läheb, et siis minister saaks alternatiivide vahel langetada poliitilise otsuse.

* * *

Tulles veel korraks tagasi valitsuse olemuse muutumise juurde, toon ma veel ühe õiguse ja riigi toimimisega seotud probleemi. Valitsus on langenud tegelikult sellesse auku, mida eri valitsuste liikmed on alates 1990ndate keskpaigast peale kaevanud. Kui vaadata valitsuse agendat, siis on seal olevatest asjadest 95% tehnilise või administratiivse iseloomuga asjad, mis normaalses riigis kunagi valitsuseni ei jõuaks. Seega – ka valitsuse suhtes on toimunud sama areng, mis üksikute ministrite puhul. Valitsus on aga seeläbi

mattunud asjade alla, millega ta ei peaks tegelema. Samas ei jäta see aega ega ruumi asjadele, millega tegelikult PEAKS tegelema.

Olen ka Riigikogu ees rääkinud sellest, et kribu-krabu jõuab valitsuse lauale paljuski ka sellepärast, et parlamendis on seadustesse pandud muudkui delegeerimisi, et seda või teist kinnitab või otsustab valitsus. Ühest küljest on see küllap seaduste tekste koostavate ametnike mugavusest ja soovist vastutus võimalikult kõrgele ja kaugele delegeerida, andes nii järele ministri mentaliteedile, et kui ta ei saa otsustada ja n-ö oma kontrolli alla hoida kõike ja kõiki, siis ta nagu polekski juht ja tal nagu polekski võimu.

Nii peab valitsus nimetama mingite maaparandusühistute liikme õiguste teostajaid, küll kinnitama kaitsealade eeskirju, küll tegelema muu kribu-krabuga, mis võiks väga vabalt olla ministriumide madalama taseme otsused. Hiljuti arutas valitsus poolteist tundi selle üle, kas ikka lasteaias kasvataja laps võiks olla samas lasteaias, kus lapse ema on kasvataja. Miks peaks valitsus sekunditki sellisele asjale pühendama? Aga ministrid muudkui arutasid usinalt. Samamoodi erutas neid mõni aasta tagasi küsimus, kas peaks sotsiaalsfääri eelarvest andma mingit lisaraha, et kuskilt Türgist üks enneaegsena sündinud lapsuke ära tuua. Aga meediakajastus milline! Meil ju ikka nii hooliv valitsus. Puhas populism.

Kogu seda probleemi illustreerib väga hästi ka üks tõeliselt piinlik lugu, mis jõudis samuti valitsuskabinetti. Ma räägin välikäimlate probleemist seoses piiriületust ootavate kaubaautode juhtidega. Valitsus arutas pikalt selle üle, kes ikka peaks paigaldama piiripunkti juurde veokijuhtidele välikemmergud, ja muide ei jõudnudki mingile otsusele. Ma tahaksin näha näiteks Saksamaa kantsleri Angela Merkeli nägu, kui keegi pakuks Saksa valitsusele arutada materjale välipeldikute paigaldamise või nakkevõrgu püügikoormuse arvutamise lähtemudeli kohta või tuleks ettepanekuga eraldada valitsuse reservist tuhat eurot politseiametile. Need teemad on muide pärit Eesti valitsuse istungilt.

Suured ja olulised strateegilist tähtsust omavad küsimused käivad valitsusest tihti läbi nagu niuhti, keegi aruta midagi.

* * *

Aeg-ajalt saab parlament ajakirjanduses sõimata selle eest, et sealt tulevat liiga vähe seadusi. Ihalus võimalikult suure hulga seaduste ja reguleerituse järele näib olevat lõpmatu. Mina olen vastupidisel seisukohal – mida vähem tuleb kõikvõimalikke seadusi ja mida vähem detailsed nad on, seda parem. Kahtlemata on valdkondi, kus on vajalik väga täpne reguleerimine, kuid suuremalt jaolt tuleks minu arvates kasutada kaalutusõigust ning lähtuda heast tavast, mõistlikust lähenemisest ehk teisisõnu – ikka ja jälle tervest mõistusest.

Me oleme oma hingamise ise kinni kägistanud kõikvõimalike kavade, plaanide, seaduste, regulatsioonide, kordade, määruste ja muude reeglite ületootmisega. See takistab ilmselget paindlikku tegutsemist. See on kahtlemata väga mugav sellele osale ametnikest, kes ei taha võtta vastutust – kõik tuleb nende arvates piskasjadeni kuskile seadustesse, kordadesse või muudesse dokumentidesse kirja panna. Siis saab lihtsalt näpuga järge ajada, üldse mitte süveneda iga juhtumi eripärasse ja tegutseda tuimalt ilma igasugust vastutust võtmata. Otsustamatuse ja lolluse pärast ei lasta aga kahjuks kedagi lahti.

Seega peaks nii parlament kui ka valitsus tegema põhjaliku inventuuri kõikvõimalikes seadustes, kordades, kavades jne ning kõrvaldama kõik selle, mida tegelikkuses ei ole vaja ja mille puhul on tegu selge ülereguleerimisega. Ettevõtjad kurdavad põhjusega, et asjaajamine on tehtud kohutavalt bürokraatlikuks ja jäigaks. Nii saab taas õigus majandusele appi tulla.

Soovin meile kõigile tervet mõistust ja probleemide lahendamist enne viimsepäeva laupäeva.

3. RAAMATUPIDAMISE AASTAARUANNE

Tegevjuhtkonna deklaratsioon

Tegevjuhtkond kinnitab oma vastutust lehekülgedel 54 kuni 69 toodud 2009. aasta raamatupidamise aastaaruande koostamise eest ja kinnitab oma parimas teadmises, et

- 1) raamatupidamise aastaaruande koostamisel rakendatud arvestuspõhimõtted on vastavuses Eesti hea raamatupidamistavaga;
- 2) raamatupidamise aastaaruanne kajastab õigesti ja õiglaselt raamatupidamiskohustuslase finantsseisundit, majandustulemust ja rahavoogusid.

Mihkel Oviir
riigikontrolör

Tõnis Saar
direktor

24.05.2010

Bilanss

(tuhandetes kroonides)

	Lisa	31.12.2009	31.12.2008
Varad			
Käibevara			
Muud nõuded ja ettemaksed	4,5	1 508	3 298
Käibevara kokku		1 508	3 298
Põhivara			
Materiaalne põhivara	6	445	581
Immateriaalne põhivara	7	600	1 325
Põhivara kokku		1 045	1 906
Varad kokku		2 553	5 204
Varade ja kohustuste vahe		86 849	79 977
Kohustused			
Lühiajalised kohustused			
Võlad hankijatele	5	87	303
Võlad töövõtjatele	5	3 402	3 963
Muud kohustused ja saadud ettemaksed	3,4,5	1 357	3 306
Eraldised	5,8	4 338	4 866
Lühiajalised kohustused kokku		9 184	12 438
Pikaajalised kohustused			
Eraldised	5,8	80 218	72 743
Pikaajalised kohustused kokku		80 218	72 743
Kohustused kokku		89 402	85 181
Netovara		0	0

Tulemiaruanne

(tuhandetes kroonides)

	Lisa	2009	2008
Tegevustulud			
Sihtfinantseerimine tegevuskuludeks		46	0
Tegevustulud kokku		46	0
Tegevuskulud			
Antud toetused	9	-14	-14
Tööjõukulud	10	-47 217	-53 050
Majandamiskulud	11	-10 923	-16 960
Muud tegevuskulud	12	-1 676	-2 458
Põhivara amortisatsioon	13	-1 030	-1 057
Tegevuskulud kokku		-60 860	-73 539
Tegevustulem		-60 814	-73 539
Finantstulud ja -kulud		-4 364	0
Intressikulu	8	-4 364	0
Aruandeperioodi tulem		-65 178	-73 539
Siirded	14	65 178	73 539

Rahavoogude aruanne

(tuhandetes kroonides)

	Lisa	2009	2008
Rahavood põhitegevusest			
Tegevustulem		-60 814	-73 539
Korrigeerimised			
Põhivara amortisatsioon	6,7	1 030	1 057
Kokku korrigeeritud tegevustulem		-59 784	-72 482
Põhitegevusega seotud käibevarade netomuutus		1 790	-2 423
Põhitegevusega seotud kohustuste netomuutus		-2 955	-274
Kokku rahavood põhitegevusest		-60 949	-75 179
Rahavood investeerimisest			
Tasutud materiaalse ja immateriaalse põhivara soetamisel	6,7	-169	-51
Kokku rahavood investeerimisest		-169	-51
Rahavood finantseerimisest			
Rahalised siirded	14	61 118	75 230
Kokku rahavood finantseerimisest		61 118	75 230
Puhas rahavoog		0	0
Raha ja selle ekvivalendid perioodi algul		0	0
Raha ja selle ekvivalendid perioodi lõpul		0	0
Raha ja selle ekvivalentide muutus		0	0

Netovara muutuste aruanne

(tuhandetes kroonides)

	Lisa	Kokku
Saldo 31.12. 2008		20 442
Siire tulemi elimineerimisest		-20 324
Kokku muutused		-20 324
Saldo 31.12.2008		118
Muutused arvestuspõhimõtetes		-8 629
Siire tulemi elimineerimisest	14	-71 466
Kokku muutused		-80 095
Saldo 31.12.2009		-79 977
Muutused arvestuspõhimõtetes		-2 812
Siire tulemi elimineerimisest	14	-4 060
Kokku muutused		-6 872
Saldo 31.12.2009		-86 849

31.12.2008. aastal on real "Muutused arvestuspõhimõtetes" kajastatud pensionieraldiste bilansilise väärtuse ning Sotsiaalkindlustusametilt saadud saldode ja väljamaksete siirete vahe.

31.12.2009. aastal on real "Muutused arvestuspõhimõtetes" kajastatud avaliku teenistuse seadusest tuleneva pensioni suurenduse osa esmakordne arvelevõtmine.

Riigieelarve täitmise aruanne

(tuhandetes kroonides)

Klassi- fikaatori kood	Nimetus	2009. a esialgne eelarve	2009. a lõplik eelarve	2009. a tegelik eelarve täitmine	Tegelik täitmine miinus lõplik eelarve	Üle viidud 2010. aastasse
		<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>C – B</i>	<i>D</i>
	Raha ja selle ekvivalendid aasta alguses	0	0	0	0	0
	Tulude laekumine					
35	Saadud toetused	0	46	46	0	0
	Tulude laekumine kokku	0	46	46	0	0
	Kulude tasumine					
15	Materiaalsete ja immateriaalsete varade soetamine ja renoveerimine	-200	-200	-200	0	0
4	Eraldised	-14	-14	-14	0	0
50	Tööjõukulud	-50 677	-45 353	-44 071	1 282	-1 277
55	Majandamiskulud	-15 008	-12 715	-12 673	42	-42
	Kulude tasumine kokku	-65 899	-58 282	-56 958	1 324	-1 319
	Riigikassast saadud siirded			56 977		0
	Riigikassale üle antud siirded			-65		0
	Raha ja selle ekvivalendid aasta lõpus			0		0

2009. aasta omatulu oli EUROSAI-lt COBITi seminari korraldamiseks eraldatud 46 000 krooni.

Tegevuskuludeks eraldatud summast, mis jäi kasutamata 2009. aastal, oli 1,277 miljonit krooni 2009. aasta eelarvesse planeeritud detsembrikuu maksud, mis Rahandusministeeriumi soovitusel kanti üle 2010. aasta jaanuaris, ja 42 396 krooni dokumendihalduse arenduskulud, mis kanduvad üle 2010. aastasse. Tegevuskuludest eraldatud summast jäi kasutamata 4512 krooni õppelaenudeks eraldatud summast, sest aasta jooksul lahkusid töötajad, kelle õppelaenu tasumine oli varem kavandatud.

Eelarve kassalise täitmise aruanne ei ole võrreldav tulemiarundega ka kulude osas. Tulemiaruanne koostatakse tekkepõhiselt tulenevalt raamatupidamisarvestusele esitatavatest nõuetest.

Raamatupidamise aastaaruande lisad

Lisa 1. Raamatupidamise aastaaruande koostamisel kasutatud arvestusmeetodid ja hindamisalused

Käesolev raamatupidamise aastaaruanne on koostatud kooskõlas Eesti hea raamatupidamistava ja riigieelarve seadusega. Eesti hea raamatupidamistava tugineb rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuspõhimõtetele (Euroopa Liidu raamatupidamise direktiivid, rahvusvahelised finantsarvestuse standardid ja rahvusvahelised avaliku sektori raamatupidamise standardid) ning selle põhinõuded on kehtestatud raamatupidamise seaduses, mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna välja antud juhendid ning riigi raamatupidamise üldeeskirjas sätestatud nõuded.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud, lähtudes soetusmaksumuse printsiibist.

Raamatupidamise aastaaruanne on koostatud tuhandetes Eesti kroonides.

Varade ja kohustuste jaotus lühi- ja pikaajaliseks

Varad ja kohustused on bilansis jaotatud lühi- ja pikaajaliseks, lähtudes sellest, kas vara või kohustuse eeldatav valdamine kestab kuni ühe aasta või kauem arvestatuna bilansikuupäevast.

Maksu-, lõivu-, trahvi- ja muud nõuded

Maksu-, lõivu-, trahvi- ja muud nõuded on bilansis kajastatud korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil. Nõudeid kajastatakse bilansis nõudeõiguse tekkimise momendil ning hinnatakse lähtuvalt tõenäoliselt laekuvatest summadest.

Materiaalne põhivara

Materiaalseks põhivaraks peetakse varasid hinnangulise kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja soetusmaksumusega alates 30 000 kroonist (alates 01.01.2004 kuni 31.12.2004 soetatud varad alates 10 000 kroonist). Varad, mille kasulik eluiga on üle ühe aasta, kuid mille soetusmaksumus on alla põhivara arvelevõtmise piirmäära, kajastatakse kuni kasutusele võtmiseni väheväärtusliku inventarina (varudes) ja vara kasutusele võtmise hetkel kantakse kulusse.

Põhivara soetusmaksumusse arvatakse kulutused, mis on vajalikud vara kasutusele võtmiseks, v.a põhivara soetamisega kaasnevad maksud, lõivud, laenu-, koolitus- ja lähetuskulud, mis kajastatakse nende tekkimisel aruandeperioodi kuluna.

Põhivara rekonstrueerimisväljaminekud, mis vastavad materiaalse põhivara definitsioonile, liidetakse põhivara maksumusele.

Põhivarasid kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Kulumi arvestamisel kasutatakse lineaarset meetodit. Kulumi norm määratakse igale põhivara objektile eraldi, lähtudes selle kasulikust tööeast.

Põhivara gruppide kulumi normid aastas on järgmised:

• Rajatised	7%
• Masinad ja seadmed	20%
• Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia seadmed	33%
• Muu inventar, tööriistad ja sisseseade	20%

Immateriaalne põhivara

Immateriaalse põhivarana kajastatakse füüsilise substantsita vara kasuliku tööeaga üle ühe aasta ja soetusmaksumusega alates 30 000 kroonist (alates 01.01.2004 kuni 31.12.2004 soetatud varad alates 10 000 kroonist). Immateriaalset põhivara kajastatakse soetusmaksumuses, millest on maha arvatud akumulieeritud kulum ja võimalikud väärtuse langusest tulenevad allahindlused. Immateriaalne põhivara amortiseeritakse üldjuhul 4 aasta jooksul, kasutades lineaarset meetodit.

Renditud varad

Kapitalirendina käsitletakse rendilepingut, mille puhul kõik olulised vara omandiga seonduvad riskid ja hüved kanduvad üle rentnikule. Muud rendilepingud kajastatakse kasutusrendina.

Kasutusrendi maksed kajastatakse kuluna ühtlaselt rendiperioodi jooksul.

Eraldised ja tingimuslikud kohustused

Bilansis kajastatakse eraldisena enne bilansipäeva tekkinud kohustusi, millel on seaduslik või lepinguline alus või mis tulenevad aruandekohustuslase senisest tegevuspraktikast, mis nõuab varast loobumist ja mille suurust saab usaldusväärset hinnata, kuid mille lõplik maksumus või maksetähtaeg ei ole kindlalt fikseeritud. Eraldiste hindamisel on lähtutud juhtkonna hinnangust, kogemustest ja vajaduse korral ka sõltumatute ekspertide hinnangutest. Pikaajalised eraldised on diskonteeritud diskontomääraga 6%.

Pensionieraldistena kajastatakse töötajatele seaduse alusel tagatud hüvitisi eripensionide ja pensionisuurenduste maksmiseks. Pensionieraldiste suurus bilansipäeva seisuga arvestatakse välja eraldi endistele pensionile jäänud ja praegustele töötajatele. Eripensionid ja pensionisuurendused kajastatakse kuluna proportsionaalse osa krediteerimise meetodil, mille kohaselt tekitab iga tööalase teenistuse periood lisäühiku pensioni saamiseks vastavalt pensioni saamiseks nõutavale staažile. Pensionieraldiste arvestamiseks kasutatakse Statistikaameti andmeid keskmise järelejäänud eluea kohta ning Rahandusministeeriumi hinnanguid keskmise pensioni muutumise kohta tulevastel perioodidel. Töötajate puhul hinnatakse lisaks, kui suur osa töötajatest lahku töölt enne eripensioni või pensionisuurenduse väljateenimist.

Alates 31.12.2008 hakati bilansipäevaks välja teenitud, kuid välja maksmata ametipensione endistele ja tööil käivatele riigi teenistujatele kajastama eraldisena selle riigiraamatupidamiskohustuslase bilansis, kelle juures nad hüvitise välja teenisid (Riigi raamatupidamise üldeeskiri § 48). Varem kajastati neid Sotsiaalkindlustusameti bilansis. Alates 31.12.2009 hakati arvestama praeguste töötajatele pensionisuurendust avaliku teenistuse seaduse § 57 alusel.

Lubadused, garantiid ja muud kohustused, mis teatud tingimustel võivad tulevikus muutuda kohustusteks, on avalikustatud raamatupidamise aastaaruande lisades potentsiaalsete kohustustena.

Välisvaluutas toimunud tehingute kajastamine

Välisvaluutas fikseeritud tehingute kajastamisel on aluseks võetud tehingu toimumise päeval ametlikult kehtinud Eesti Panga valuutakursid. Välisvaluutas fikseeritud monetaarsed finantsvarad ja -kohustused ning mitte-monetaarsed finantsvarad ja -kohustused, mida kajastatakse õiglase väärtuse meetodil, on bilansipäeva seisuga ümber hinnatud Eesti kroonidesse bilansipäeval ametlikult kehtinud Eesti Panga valuutakursside alusel. Välisvaluutatehingutest saadud kasumid ja kahjumid on tulemiaruanDES kajastatud perioodi tulu ja kuluna.

Kulude arvestus

Kulusid kajastatakse tekkepõhiselt. Põhivara või varude soetamisega kaasnevad mittetagastatavad maksud ja lõivid kajastatakse soetamise momendil kuluna, mitte varade ega varude soetusmaksumusena.

Siirded ja netovara

Riigi rahalisi vahendeid haldab Rahandusministeeriumi koosseisus olev riigikassa osakond, kes annab riigiasutustele raha ülekannete tegemiseks ja saab riigiasutustelt neile laekunud raha. Vastavaid rahalisi liikumisi kajastatakse siiretena. Samuti kajastatakse siiretena teiste riigiraamatupidamiskohustuslastega tehtud muid varade, kohustuste, tulude ja kulude vastastikuseid üleandmisi.

Tulemi täielikuks üleandmiseks kajastatakse täiendav mitterahaline siire riigikassaga, millega viiakse tulemiaruanne nullini. See kajastatakse ühtlasi netovarade (alternatiiviks varade ja kohustuste vahe) muutusena. Niisugused tulud ja kulud, mida tulemiaruanandes ei kajastata (näiteks põhivarade ümberhindlused), kajastatakse otse netovarade (alternatiiviks varade ja kohustuste vahe) muutusena.

Bilansipäevajärgsed sündmused

Raamatupidamise aastaaruandes kajastuvad olulised vara ja kohustuste hindamist mõjutavad asjaolud, mis ilmnesid bilansikuupäeva ja aruande koostamispäeva 31.03.2009 vahemikul, kuid on seotud aruandeperioodil või varasematel perioodidel toimunud tehingutega.

Bilansipäevajärgsed sündmused, mida ei ole varade ja kohustuste hindamisel arvesse võetud, kuid mis võivad oluliselt mõjutada järgmise aruandeaasta tulemust, on avalikustatud raamatupidamise aastaaruande lisades.

Riigieelarve täitmise aruanne

Riigieelarve täitmise aruanne koostatakse e-riigikassa programmi andmete alusel kassapõhisel printsiibil. Aruanne lähtub riigieelarve koostamisel arvestatud põhimõtetest, mis võivad erineda raamatupidamise arvestuspõhimõtetest. Lisaks kassapõhisele printsiibile on suuremad erinevused järgmised:

- riigiraamatupidamiskohustuslase siseseid elimineerimisi ei tehta;
- kaupade ja teenuste soetamisel lisanduv käibemaks kajastatakse koos kaupade ja teenuste maksumusega, s.t nii majanduskuludena kui ka põhivara soetusena, mitte eraldi muude kuludena;
- materiaalse ja immateriaalse põhivara ning bioloogiliste varade soetus kajastatakse kuluna ja nimetatud varade müügist saadav tulu kajastatakse tuluna, põhivara amortisatsiooni, ümberhindlusi ja muid mitterahalisi liikumisi ei kajastata;
- teistele riigiasutustele kantud raha ja neilt saadud raha kajastatakse eraldistena ja saadud toetustena (tekkepõhises aruandluses siiretena).

Lisa 2. Raha ja selle ekvivalendid

Riigikontrolli eelarvest teeb ülekandeid ja kõiki Riigikontrollile kuuluvaid laekumisi teenindab riigikassa. 2009. aastal ei kasutanud Riigikontroll kontsernikontoväliseid kontosid.

Lisa 3. Tehingud avaliku sektori ja sidusüksustega

3.A. Nõuded ja kohustused

(tuhandetes kroonides)

	Lühiajalised nõuded	Lühiajalised kohustused
31.12.2008. a seisuga		
Riigiraamatupidamiskohustuslased	2 252	3 210
Kohalikud omavalitsused	0	1
Sihtasutused, mittetulundusühingud, tütarettevõtjad	148	18
Avaliku sektori üksused kokku	2 400	3 229
Sidusüksused	0	23
Kokku avaliku sektori ja sidusüksused	2 400	3 252
31.12.2009. a seisuga		
Riigiraamatupidamiskohustuslased	616	1 338
Kohalikud omavalitsused	0	0
Sihtasutused, mittetulundusühingud, tütarettevõtjad	75	1
Avaliku sektori üksused kokku	691	1 339
Kokku avaliku sektori ja sidusüksused	691	1 339

3.B. Tulud ja kulud

(tuhandetes kroonides)

	2009		2008	
	Tegevustulud	Tegevuskulud	Tegevustulud	Tegevuskulud
Riigiraamatupidamiskohustuslased	0	1 672	0	2 500
Kohalikud omavalitsused	0	14	0	31
Muud avalik-õiguslikud juriidilised isikud	0	222	0	222
Sihtasutused, mittetulundusühingud, tütarettevõtjad	0	3 093	0	3 307
Avaliku sektori üksused kokku	0	5 001	0	6 060
Sidusüksused	0	184	0	189
Kokku avaliku sektori ja sidusüksused	0	5 185	0	6 249

Lisa 4. Maksu-, lõivu-, trahvinõuded ja -kohustused

(tuhandetes kroonides)

	Makstud ettemaksed	Lühiajalised kohustused
31.12.2008 . a seisuga		
Maksud		
Sotsiaalmaks	0	1 926
Tulumaks	0	1 116
Töötuskindlustusmaks	0	43
Erisoodustuste tulumaks	0	41
Kogumispensionimaks	0	84
Ettemaks	2 252	0
Maksud kokku (vt lisa 3.A, 5)	2 252	3 210
31.12.2009 . a seisuga		
Maksud		
Sotsiaalmaks	0	792
Tulumaks	0	433
Töötuskindlustusmaks	0	91
Erisoodustuste tulumaks	0	22
Ettemaks	616	0
Maksud kokku (vt lisa 3.A, 5)	616	1 338

Lisa 5. Muud nõuded ja kohustused

(tuhandetes kroonides)

	31.12.2009		31.12.2008	
	Lühiajaline osa	Pikaajaline osa	Lühiajaline osa	Pikaajaline osa
Nõuded ja makstud ettemaksed				
Muud nõuded	0	0	4	0
Maksude ettemaksed (vt lisa 3.A,4)	616	0	2 252	0
Ettemakstud tulevaste perioodide kulud	892	0	1 042	0
Muud nõuded ja makstud ettemaksed kokku	1 508	0	3 298	0
Kohustused ja saadud ettemaksed				
Maksukohustused (vt lisa 3.A,4)	1 338	0	3 210	0
Võlad hankijatele	87	0	303	0
Puhkusetasude kohustus	3 402	0	3 963	0
Muud kohustused (vt lisa 8)	4 357	80 218	4 962	72 743
Muud kohustused ja saadud ettemaksed kokku	9 184	80 218	12 438	72 743

Võlg hankijatele koosneb 2009. aasta lõpus tasumata teenustest.

Puhkusetasude kohustus sisaldab sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksu.

2009. aasta muu kohustuse lühiajaline osa sisaldab järgmise aasta pensionieraldiste kohustust endistele pensionile jäänud töötajatele 3 999 744 krooni ja praegustele töötajatele 338 688 krooni ning krediitkaartide detsembrikuu kulu.

Muude kohustuste pikaajaline osa koosneb pensionieraldiste kohustusest, millest on arvestatud 48 124 006 krooni endistele pensionile jäänud töötajatele ja 29 282 111 krooni praegustele töötajatele ning 2 811 704 krooni avaliku teenistuse seaduse järgset pensionisuurendust praegustele töötajatele.

Lisa 6. Materiaalne põhivara

(tuhandetes kroonides)

	Rajatised	Masinad ja seadmed	Muu põhivara	Kokku
Bilansiline väärtus 31.12.2007				
Soetusmaksumus	303	2 133	2 978	5 414
Akumuleeritud kulum	-30	-1 782	-2 789	-4 601
Jääkväärtus	273	351	189	813
2008. a liikumised				
Soetused ja parendused	0	51	0	51
Tasuta saadud	0	158	0	158
Mahakandmine	0	-608	-710	-1 318
Amortisatsioon	-61	-195	-67	-323
Amortisatsiooni ümberklassifitseerimine	0	490	710	1 200
Bilansiline väärtus 31.12.2008				
Soetusmaksumus	303	1 734	2 268	4 305
Akumuleeritud kulum	-91	-1 487	-2 146	-3 724
Jääkväärtus	212	247	122	581
2009. a liikumised				
Soetused ja parendused	0	169	0	169
Mahakandmine	0	0	-104	-104
Amortisatsioon	-61	-201	-43	-305
Amortisatsiooni ümberklassifitseerimine	0	0	104	104
Liikumised kokku	-61	-32	-43	-136
Bilansiline väärtus 31.12.2009				
Soetusmaksumus	303	1 903	2 164	4 370
Akumuleeritud kulum	-152	-1 688	-2 085	-3 925
Jääkväärtus	151	215	79	445

Masinad ja seadmed

2008. aastal osteti 1 server ja kanti maha amortiseerunud IT-vara soetusmaksumusega 607 683 krooni.
2009. aastal osteti võrguseade ja kommunikatsiooni keskseade.

Muu põhivara

2008. aastal kanti maha muud põhivara soetamismaksumusega 710 153 krooni. Sealhulgas telefonikeskjaam soetusmaksumusega 547 088 krooni ja kasutuskõlbmatut mööblit soetusmaksumusega 107 025 krooni.

2009. aastal kanti maha muud põhivara soetusmaksumusega 103 549 krooni, sh paberipurustaja soetusmaksumusega 10 962 krooni ja kasutamiskõlbmatu mööbel soetusmaksumusega 60 587 krooni ja videovalvesüsteem soetusmaksumusega 32 000 krooni.

Lisa 7. Immateriaalne põhivara

(tuhandetes kroonides)

Immateriaalne põhivara	Tarkvara	Kokku
Bilansiline väärtus 31.12.2007		
Soetusmaksumus	2 825	2 825
Akumuleeritud kulum	-766	-766
Jääkväärtus	2 059	2 059
2008. a liikumised		
Mahakandmine	-245	-245
Amortisatsioon	-734	-734
Amortisatsiooni ümberklassifitseerimine	245	245
Bilansiline väärtus 31.12.2008		
Soetusmaksumus	2 580	2 580
Akumuleeritud kulum	-1 255	-1 255
Jääkväärtus	1 325	1 325
2009. a liikumised		
Amortisatsioon	-725	-725
Liikumised kokku	-725	-725
Bilansiline väärtus 31.12.2009		
Soetusmaksumus	2 580	2 580
Akumuleeritud kulum	-1 980	-1 980
Jääkväärtus	600	600

2008. aastal kanti maha 3 tööks sobimatut tarkvara.

Lisa 8. Eraldised ja tingimuslikud kohustused

(tuhandetes kroonides)

	Perioodi algul	Kasutatud perioodi jooksul	Tühistatud/lisandunud perioodi jooksul	Arvestatud intressikulu	Perioodi lõpul
Eraldised					
2008					
Pensionieraldised	0	4 217	81 826	0	77 609
sh avaliku teenistuse pensionisuurenduse eraldis	0	0	0	0	0
Kokku	0	4 217	81 826	0	77 609
sh lühiajalised	0	4 217	9 083	0	4 866
pikaajalised	0	0	72 743	0	72 743
2009					
Pensionieraldised	77 609	4 206	6 789	4 364	84 556
sh avaliku teenistuse pensionisuurenduse eraldis	0	0	2 812		2 812
Kokku	77 609	4 206	6 789	4 364	84 556
sh lühiajalised	4 866	4 206	3 678		4 338
pikaajalised	72 743	0	3 111	4 364	80 218

Pensionieraldiste arvestuse tegemisel on võetud arvesse 30 praegust Riigikontrolli eripensioni saajat ja 13 tulevikus pensionile jääjat, kellel on õigus saada Riigikontrolli eripensioni, ja 82 praegust töötajat, kellel on arvestatud avaliku teenistuse seaduse alusel pensioni suurendus.

Lühiajalise kohustusena on näidatud 2009. aastal väljamakstav pension. Pikaajaline kohustus on diskonteeritud 6%-ga. Intressikulu on arvestatud 2008. aastal arvelevõetud pikaajaliste pensionieraldiste jäägilt 6%.

Bilansivälised tingimuslikud kohustused	31.12.2009
Võetud rendikohustus	1 545
Kokku	1 545

Tingimuslikud kohustused sisaldavad Riigi Kinnisvara ASile arvestatud 3 kuu renditasu ning Rent Eesti OÜ ja ALD Automotive Eesti lepingujärgset lepingu katkestamistasu.

2008. aastal on tasutud hoone rendimaksete eest Riigi Kinnisvara ASile 2 737 656 ja 2009. aastal 3 258 276 krooni.

Transpordivahendite eest on tasutud rendimakseid 2007. aastal 166 826 krooni, 2008. aastal 191 153 krooni ja 2009. aastal 253 249 krooni.

Lisa 9. Antud toetused

(tuhandetes kroonides)

	2009	2008
EUROSAI	7	7
INTOSAI	7	7
Kokku liikmemaksud	14	14

Riigikontroll on INTOSAI liige alates 1992. aastast ja regionaalse ühenduse EUROSAI liige alates 1993. aastast.

Lisa 10. Tööjõukulud

(tuhandetes kroonides)

	2009	2008
Avaliku teenistuse ametnike töötasud	30 384	36 701
Töötajate töötasud	224	185
Valitavate ja ametisse nimetatud isikute töötasud	766	1 015
Ajutiste lepinguliste töötajate töötasud	466	1 135
Koosseisuvälised töötasud	13	177
Eripensionid ja pensionisuurendused	3 977	0
Töötasukulud kokku	35 830	39 213
Erisoodustused	343	451
Sotsiaalkindlustusmaks	10 669	13 144
Töötuskindlustusmaks	272	112
Tulumaks erisoodustustelt	103	130
Tööjõukulud kokku	47 217	53 050

Keskmine töötajate arv	2009	2008
Avaliku teenistuse ametnikud	84	94
Töötajad	1	1
Valitavad ja ametisse nimetatud isikud	1	1
Kokku	86	96

Kõrgemale ja tegevjuhtkonnale arvestatud tasud

(tuhandetes kroonides)

Ametikohad	2009		2008	
	Töötasud	Muud tasud	Töötasud	Muud tasud
riigikontrolör	826	0	946	0
direktor	672	0	347	0
peakontrolörid	1 910	0	4 054	745
Kokku	3 408	0	5 347	745

Tööjõukulud sisaldavad arvestatud puhkusetasude kohustust töötajatele.

2009. aasta eelarvekärbetega vähenes meie personalieelarve üle 5 miljoni krooni. Olime sunnitud koondama või kaotama vabanemise järel 10 ametikohta. Koondamishüvitisteks maksti 1,5 miljonit krooni. Keskmine töötasu vähenes 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga 11,3%.

Seoses struktuurimuudatusega novembrist 2008 kuni jaanuarini 2009 loodi üks täiendav peakontrolöri ametikoht ja seejärel koondati 3 peakontrolöri ametikohta. Lisaks on 2009. aastal olnud täidetud ka direktori ametikoht.

Lisa 11. Majandamiskulud

(tuhandetes kroonides)

	2009	2008
Administreerimiskulud	2 345	6 487
Uurimis- ja arendustööd	518	505
Lähetuskulud	1 319	1 521
Koolituskulud	343	1 182
Kinnistute, hoonete ruumide majandamiskulud	2 866	2 783
Sõidukite ülalpidamiskulud	442	510
Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kulud	2 857	3 161
Inventari majandamiskulud	207	558
Meditiinikulud	26	253
Kokku	10 923	16 960

2009. aastal toimunud 2 eelarvekärpega vähenes Riigikontrolli majandamiskulude eelarve 16% ehk 2 338 448 krooni, mis tingis ka põhitegevuses planeeritud tegevuste vähendamist.

Lisa 12. Muud tegevuskulud

(tuhandetes kroonides)

	2009	2008
Valuuta kursivahed	4	4
Käibemaks	1 672	2 454
Kokku	1 676	2 458

Lisa 13. Põhivara amortisatsioon ja ümberhindlus

(tuhandetes kroonides)

	2009	2008
Materiaalse põhivara amortisatsioon (vt lisa 6)	305	323
Immateriaalse põhivara amortisatsioon (vt lisa 7)	725	734
Kokku	1 030	1 057

Lisa 14. Siirded

(tuhandetes kroonides)

	2009	2008
Rahalised siirded		
Saadud riigikassast ülekannete tegemiseks	56 977	71 216
Riigikassale üle antud laekumised	-65	-203
Saadud üksuste vahelised siirded	4 206	4 217
Rahalised siirded kokku	61 118	75 230
Mitterahalised siirded teiste riigiraamatupidamiskohustuslastega		
Saadud teistelt riigiraamatupidamiskohustuslastelt	0	40
Üle antud teistele riigiraamatupidamiskohustuslastele	0	-73 197
Mitterahalised siirded kokku	0	-73 157
Siirded tulemi elimineerimiseks	4 060	71 466
Siirded kokku	65 178	73 539

(tuhandetes kroonides)

	Tulud	Kulud
Esialgne eelarve	0	-65 899
Muudatused lisaeelarvete alusel	0	7 663
Tegelikult laekunud toetused	46	-46
Kokku lõplik eelarve	46	-58 282

Personali- ja majandamiskulud vähenesid I lisaeelarvega 7% ja II lisaeelarvega 5%. Toetus saadi EUROSAI-lt COBITi seminari korraldamiseks.

Lisa 16. Bilansijärgsed sündmused

Bilansipäeva järel, 27. aprillil 2010 on Vabariigi Presidendi otsusega nr 638 välja kuulutatud „Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus“, mis järkjärgult tõstab vanaduspensioniea alguseks 65. eluaasta. See seaduse muudatus jõustub 1. jaanuaril 2017. Selle seaduse muudatuse mõjul väheneks meie pikaajalise pensionieraldise kohustus 561 096 krooni.

4. HINNANG RIIGIKONTROLI SISEKONTROLLISÜSTEEMI KOHTA

Riigikontrolörina hindan Riigikontrolli sisekontrollisüsteemi tõhusaks, s.t sisekontrollisüsteem on reaalselt toimiv, ühtib protseduurireeglites kirjeldatuga, tagab asutuse seaduspärase ja säästliku toimimise ning ressursside kaitstuse.

Riigikontrolli sisekontrollisüsteem hõlmab struktuuri, juhtkonna suhtumist, kehtivaid protseduure jt meetmeid, mis annavad mõistliku kindlustunde, et

- asutuse tegevus on seaduspärane;
- asutuse varad on kaitstud raiskamise, ebasihipärase kasutamise, pettuste ja ebakompetentsest juhtimisest jms tingitud kahju eest;
- asutuse tegevus on säästlik, tõhus ja mõjus ning on tagatud teenuste hea kvaliteet;
- asutuse tegevust kajastav juhtimis- ja finantsinformatsioon on usaldusväärne, tõene ja õigeaegne.

Riigikontrollis on kehtestatud õigusaktidest tulenevad ning asutusesisesed vajalikud protseduurireedlid, neid täidetakse ja nende täitmist jälgitakse. Tagatud on kohustuste lahusus asutuse funktsioonide täitmisel, tehingute dokumenteerimisel ja autoriseerimisel ning toimub järelevalve.

Mihkel Oviir
riigikontrolör

5. ALLKIRJAD MAJANDUSAASTA ARUANDEL

Riigikontrolli 31.12.2009 lõppenud majandusaasta aruanne koosneb tegevusaruandest, raamatupidamise aastaaruandest ning hinnangust aruande õigsuse ja tehingute seaduslikkuse kohta.

Riigikontrolli tegevjuhtkond on koostanud tegevusaruande ja raamatupidamise aastaaruande. Riigikontrolör ja direktor on majandusaasta aruande läbi vaadanud ja Riigikogule esitamiseks heaks kiitnud.

Mihkel Oviir
riigikontrolör

Tõnis Saar
Riigikontrolli direktor

24.05.2010

KPMG Baltics AS
Narva mnt 5,
Tallinn 10117
Estonia

Telephone +372 6 268 700
Fax +372 6 268 777
Internet www.kpmg.ee

SÕLTUMATU VANDEAUDIITORI ARUANNE

Riigikogule

Oleme auditeerinud lehekülgedel 54 kuni 69 esitatud Riigikontrolli raamatupidamise aastaaruannet, mis sisaldab bilanssi seisuga 31. detsember 2009, tulemiaruanne, rahavoogude aruannet ja netovara muutuste aruannet eeltoodud kuupäeval lõppenud majandusaasta kohta, aastaaruande koostamisel kasutatud oluliste arvestuspõhimõtete kokkuvõtet ning muid selgitavaid lisasid.

Juhatuse kohustused raamatupidamise aastaaruande osas

Juhatuse kohustuseks on raamatupidamise aastaaruande koostamine ning õige ja õiglane esitamine kooskõlas Eesti hea raamatupidamistavaga. Nende kohustuste hulka kuuluvad asjakohase sisekontrollisüsteemi kujundamine ja töös hoidmine, mis tagab raamatupidamise aastaaruande korrektse koostamise ja esitamise ilma pettustest või vigadest tulenevate oluliste väärkajastamisteta, asjakohaste arvestuspõhimõtete valimine ja rakendamine ning antud tingimustes põhjendatud raamatupidamishinnangute tegemine.

Vandeauditori kohustused

Meie kohustuseks on avaldada auditi põhjal arvamust raamatupidamise aastaaruande kohta. Viisime auditi läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimisstandarditega. Need standardid nõuavad, et me oleme vastavuses eetikanõuetega ning et me planeerime ja viime auditi läbi omandamiseks põhjendatud kindlustunne, et raamatupidamise aastaaruanne ei sisalda olulisi väärkajastamisi.

Audit hõlmab raamatupidamise aastaaruandes esitatud arvnaõtjate ja avalikustatud informatsiooni kohta auditi tõendusmaterjali kogumiseks vajalike protseduuride läbiviimist. Nende protseduuride hulk ja sisu sõltuvad audiitori otsustustest, sealhulgas hinnangust riskidele, et raamatupidamise aastaaruanne võib sisaldada pettustest või vigadest tulenevaid olulisi väärkajastamisi. Asjakohaste auditi protseduuride kavandamiseks võtab audiitor nende riskide hindamisel arvesse õige ja õiglase raamatupidamise aastaaruande koostamiseks ja esitamiseks juurutatud sisekontrollisüsteemi, kuid mitte selleks, et avaldada arvamust sisekontrolli tulemuslikkuse kohta. Audit hõlmab ka kasutatud arvestuspõhimõtete asjakohasuse, juhatuse poolt tehtud raamatupidamislike hinnangute põhjendatuse ja raamatupidamise aastaaruande üldise esituslaadi hindamist.

Usume, et kogutud auditi tõendusmaterjal on piisav ja asjakohane meie arvamuse avaldamiseks.

Arvamus

Meie arvates kajastab ülalmainitud raamatupidamise aastaaruanne olulises osas õigesti ja õiglaselt Riigikontrolli finantsseisundit seisuga 31. detsember 2009 ning sellel kuupäeval lõppenud majandusaasta finantstulemust ja rahavoogusid kooskõlas Eesti Hea raamatupidamistavaga.

Tallinn, 24. mai 2010

KPMG Baltics AS
Tegevusluba nr. 17
Narva mnt 5, Tallinn

/allkiri/

Indrek Alliksaar
Vandeauditor